

HÅRDA TIDER

BERÄTTELSE FRÅN FINLANDS SISTA NÖDÅR

AF

KARL A. TAVASTSTJERNA

HELSINGFORS
SÖDERSTRÖM & C:o
FÖRLAGSAKTIEBOLAG

KUOPIO,
KUOPIO NYA TRYCKERI, 1891.

1.

En kärra med lump i smutsgrå säcktrasor sköt på en brun häst i en slingrande utförsbacke. Uppe på backen en tavastländsk by med gråa bondgårdar, som stodo lika i färg med den mulna himmelen bakom, endast en smula kompaktare. Ett ensamt tvåvåningshus — bymagnatens — bröt af den entoniga tuschlaveringen med knutar och fönsterposter, som engång varit röda, med skorstenarnas kalk och rutornas kitt, som lyste i hvitt.

Landsvägen delade sig uppe på backen; den bredare vägen löpte vidare genom byn, utan att märkbart ha vunnit i bredd genom bivägens tillflöde. Det var den stora landsvägen mellan Helsingfors och Tavastehus, hvars gamla sandiga trafikfåra höll sig oberoende af kommunernas små bäckar.

Mannen, som i utförsbacken gick efter kär-
ran med lump, hoppade plötsligt upp på lasset,
smackade åt hästen, och så satte brunte sina styfva
ben i flinkare rörelse för att hinna undan kärran,
hvilken altmera ökade farten i backsluttningen.
Nedanfö backen ett kärr med djupa svarta diken
i myllan på ömse sidor om vägen och en liten
bro som förde öfver en skogsbäck. Här tog brunte
igen vid med sin säfliga hvardagsgång och vif-
tade endast ilsket på sin tofviga svans, när for-
karlen af gammal god vana pliktmässigt snär-
tade åt honom med piskan. Herre och häst för-
sjönko hvar i sin värld, den förre med pipsnuggan
i munnen lungt utsträckt på mage öfver all
lumpens osnygghet, den senare i skridt framför
lasset med hängande underläpp, öronen vresigt
bakutstrukna och ett uttryck af tålomodets pas-
siva energi öfver sin raggiga varelse.

Det var en vårvinterdag fram i Juni år 1867.
Vinden kom bitande kall från nordost, jagande
stora ensamma snöflingor, som blefvo liggande
osmultna i kärrmarken. Forkarlen lät sin inåt-
vända slöa blick irra ut öfver det stela landska-
pet, som ännu icke antagit den minsta skiftning
af grönskande lif, trots att solen gick upp bakom
skymmassorna redan klockan tre om morgnarna och
höll hela natten ljus som en lätt skymning. Våren

lät ännu vänta på sig fast midsommaren stod för dörren, och det fans folk, som helt mist trön på att den als skulle infinna sig i år. Under det lefvande släktets tid hade sommaren så godt som alltid redan satt frukt vid denna tid. Nu låg vinterisen ännu hvit på träsket höger om vägen, snödrifvorna höllo envist i sig i backslutningarna mot norr och bakom gärdesgårdarna, björkarna i småskogen hade knappast bladknopp, och sälgen vid kärrdiket bar ännu sina små grå kattfötter såsom i Mars.

Forkarlen gaf en halffrom tanke åt yttersta domen, som troligtvis skulle komma nu i år, efter Gud vändt upp och ner på själfva naturens ordning. Sedan föll han tillbaka i sin tankegång om möjligheterna att åtminstone till dess undgå hungern för sin egen del och för bruntes. Han höll inne en pliktmässig snärt af piskan och mönstrade från lasset sin gamla hjälpreda.

Det var alt brunte ändå, som hjälpt honom öfver den långa vintern, sedan han af nöden och foderbristen blef tvungen att lämna sitt torp i Österbotten redan strax efter nyår och begifva sig ut på långfärd efter arbetsförtjänst. Han ångrade icke att han gjort det i så god tid — tvärtom! I hemsocknarna hade han fått vänta på förtjänst, och under tiden skulle brunte svultit ihjäl

mellan händerna på honom. Nu hade han åtminstone räddat sin förnämsta förvärfskälla med sitt förutseende och sin beslutsamhet. Visst hade afskedet från hustrun och torpet pröfvat hans ståndaktighet en smula, men när det engång var gjort, när han hurtigt lämnat dem i Guds och egenomsherrens händer jämte sina tre barn och två svältande kor, så såg han igen framtiden lugnare emot. En rask trettioårs man med egen häst, som hvarken haltade eller var lastgammal, skulle nog taga sig fram, äfven om nöden från Österbotten spred sig ut öfver det öfriga landet.

Arbetsförtjänsten, som han skulle sända hem till hustrun, hade visserligen gått åt hel och hållen till bruntes och hans egen förplägnad, men i stället hade ju de därhemma blifvit fria de största och mest fordrande magarna och — Herregud! — så stod det ju intet annat att göra! Det var ju bättre att endast en kvinna och några barn och två kor svulto, än att en rask häst och karl desutom ökade eländet. Det var hans praktiska summariska, öfverskådliga, enkla och tillfyllesgörande bondfilosofi. Och den gaf honom de vises lugn.

Nu hade han efter irrfärder i norra Tavastland, där brunte släpat matsmulorna till sig och husbond med körsior för fabrikerna i Tam-

merfors, af den högre dagslönen lockats alt längre söderut, där nöden icke ännu stod för dörren, där bättre folk hade pänningar och bonden hö och bröd. Senast hade han på eget bevåg i trakterna kring Tavastehus för sina magra sparpänningar uppköpt lumpen och var nu på väg med den till Tervakoski pappersbruk för att göra affärer. Idén var egentligen icke hans, den hade fallit honom in vid ett samtal, han haft i Tavastehus med en handelsman, som velat engagera honom för samma spekulation, hvilken han nu bedref för sin egen del. Hans österbottniska företagsamhet hade satt den glänsande idéen i väcket. Nu var det icke mera än en mil igen, innan han i fabrikskontoret skulle lyfta sina nya papperssedlar, — kanske hela tre stycken, om lyckan stod honom bi.

Helt ofrivilligt spottade han ut den bruna tobakssaliven i kärrdiket, hvisslade en öfvermodig visstump och ryckte i bruntes tyglar så häftigt att hästen efter en stor protest med svansen satte i med lunken igen.

— Hopp hästen min, sörj du för lunken din, så får du tugga bara hafren i stället för att bita i krubban! improviserade österbottningen i öfvermåttet af sin hoppfullhet.

Brunte blef som elektriserad af sin husbondes

öfvermod, och satte af så godt som i fullt traf genom en björkallé, hvilken slumpen planterat här ett godt stycke väg från herrgården, som skymtat på afstånd uppe från byn. Genom en öppen grind i ändan af allén stormade lumplasset in på gårdens odlade egor. Icke en människa syntes till på de vida döda åkerfälten, där fjolårsrågen ännu stod kvar i gul halmstubb, emedan marken ännu icke tinat upp för plogen, och brådden låg där gulbrungrön och tvinande längs plogfårorna, i stället för att gå i ax som den brukade under andra vårsomrar.

— Den egendomsherren får vänta på sin skörd, han! filosoferade forkarlen med en liten dolsk skadeglädje innerst i själens skrymslen. Nu gick Guds vrede lös både öfver herre och bonde, och det kunde icke skada den förre att också en gång få pröfva det hårda ödets slag, hvilka vanligen träffade endast bönderna och backstugusittarne. Men den här gången skulle inte herrarna själfva gå fria, där de sutto uppe i sina putsade gårdar och rökte kardustobak, spelade kort och betalade bönderna ur bordslådor, fyllda med sedlar. I allmänhet hade de ingenting annat att göra, ansåg han. Nu skulle också de se sina stora åkerfält gå i ax fram i Juli och säden frysa bort halfmogen vid de första nattfrosterne i Augusti.

Hvarifrån skulle de då taga pengar för att fylla sina bordslådor med . . . ?!

I själfva verket hade han ingenting egentligt emot herrarna, de voro ju tvärtom bra att ha, när skörden slog fel för bonden och han skulle på arbetsförtjänst, emedan de oftast gånge honom arbete. Ja, han hade ju själf mer än en gång fått både utsäde och foder till låns af sin herre på goda villkor, men ändå . . . ändå! Han kunde icke undgå att känna sig helt litet skadeglad öfver att Gud själf engång skipade rättvisa utan åtskilnad till personen, att han lät sitt straff för allas synder gå ut öfver allesamman och inte bara öfver bönderna. Ty om än herrarne, som hade god råd, kanske syndade helt litet mindre än bönderna, skuldfria voro de visst icke! Skuldfri var ingen människa. Han hade sett både länsmannen och kronofogden en smula druckna, om än de icke skrålat och slagits som bönderna. Därför var Guds straff också dem unnadt.

Likafullt jämkade han sina byxor och sin mössa en smula, då han på afstånd såg herrgårdens mäktiga gafveltak skymta fram öfver kojorna i en hel liten by af torp. Herrgårdens storlek imponerade på honom, och då han åkt genom byn, steg han af lasset, jämkade bruntes pannlugg under betslet, snärtade till ett kraftigt tag

med piskan för att gifva honom bättre hållning, och beredda sig på att i stor gala passera under herrgårdens fönster, ty vägen förde där tätt förbi, det såg han redan.

Ju närmare han kom de mörka rutorna, hvilka likt forskande kalla herrskapsögon späjade ut öfver vägen, desto mera kände han det vanvördiga i sina önskningar nyss. Det var icke bara en karaktärsbyggnad den egendomen höll sig med, — det var hela två! Den, som låg närmare vägen och likasom kontrollerade de förbifarande, var gammal och ärevördig med mörknad färg öfver sina två våningar, och den drog sig förnämt tillbaka från landsvägens omedelbara närhet bakom en hel kal skog af fruktträd, — äplen och päron och körsbärsträd, gissade han.

Det var egentligen dumt af herrskapen att bygga sina hus så där nära vägen och störa landsvägsfriden för stackars förbönder, tyckte han. Den andra byggnaden var alldeles ny och stor och ståtlig, med höga spetsiga gaflar och utskurna träprydnader öfver alt. Nymålad var den också, och den låg där bred och grann och själfmedveten midt i en stor trädgård, så att den egendomsherrn alt såg ut att stå sig ändå, trots de öde åkrarna.

Österbottningen gaf en hastig blyg tanke åt

hvilket intryck brunte och han skulle göra på herrskapet, som säkert satt och späjade i fönstren, — hvad hade de väl annars att göra! Till sin sorg kände han på sig att det icke kunde bli alltför glänsande, och helt nedstämd, nästan ödmjuk efter sitt öfvermod nyss, tågade han förbi en väderkvarn, som stod stilla i brist på mäld; — den gården hade också egen väderkvarn! Så krökte vägen sig, och han måste under flera hundra alnar köra rakt fram mot de späjande mörka fönsterrutorna i den gamla byggningen, utan att på afstånd kunna upptäcka om man gaf akt på honom eller ej. Han var så obehagligt stämd af att gå här och begapas, kanske beskrattas af det osynliga herrskapet där bakom, att han formligen hoppade till då middagsklockan från gården i det samma ljud högt och klart i den kalla luften. När han äntligen var framme tätt vid trädgården, med en stor vitmålad inkörsport, krökte sig vägen igen, och han hann med en hastig blick in i de mörka rutorna med ljusa gardiner öfvertyga sig om att ingen gaf akt på honom.

Med en känsla af respekt för den gamla byggningen, körde han vidare förbi trädgården och lämnade med en half suck af lättnad herrgården bakom sig. Ännu ett par minuter och han hade passerat de sista uthuslängorna.

Då kom det framme på vägen två herrar honom till mötes. Det syntes strax på gången att de voro herrar och på sättet de hade att samtala med hvarandra under det de gingo. Österbottningen förde handen till mössan, och till svar på sin hälsning fick han ett nedlåtande militäriskt goddag från den fetare af dem, en vacker herre med breda axlar, stel hållning och små uppvridna mustascher.

De mönstrade lasset med lump, mönstrade karlen.

— Hvarifrån är du? sporde den myndige på dålig finska.

— Från Österbotten, svarade forkarlen och stannade för den befallande rösten.

— Ute på arbetsförtjänst?

— Ute på arbetsförtjänst, förstås.

— Ha ni redan nöden i faggorna hemma hos er?

— Hm, — antagligtvis ... Jag har inte varit hemma sedan nyår, men redan då hade vi den nära ...

— Du forslar lump till pappersbruket ser jag. Och sedan, när du fört ditt lass, — hvad tar du dig till sedan?

— Jag hittar väl på någonting ...

— Det är inte godt om arbete nu för tiden.

— Nehej, — men man får lof att göra sig sitt arbete.

— Hör du på den bara! vände sig den myndiga herren på svenska till den andre. — När ska våra tavastländingar lära sig tala ur den tonen?

— Det dröjer alt, svarade den andre med ett lungt leende, där satiren låg halft fördold. — Det dröjer alt . . . !

Den svartmuskige länge österbottningen hade tagit mössan af vid samtalet med den myndige, och ju mera han såg på den säkra herren med örn-näsan och de vridna mustascherna, desto vördnadsfullare blef han. Hans bondinstinkt sade honom att skulle han visa någon vördnad så var det just denne. Den andra med det lugna utseendet, det goda leendet och den milda blicken var endast den föres inspektor. Han flyttade sin uppmärksamhet förstulet öfver på denne, medan han långsamt makade sin mössa tillrätta på hufvudet igen.

— Hvad heter du? tog den myndige vid igen.

— Kalle, kallas jag.

— Tillnamnet, menar jag.

— Kalle Pihl är hela mitt namn.

— Soldatson, således, eller har du själf varit soldat?

— Nej, men far mins far lär ha varit det under svenska tiden . . .

— Nå, där ha vi förklaringen hvarför du har hållning som en hel karl! afslutade han förhöret och vände utan afsked ryggen till österbottningen för att gå vidare.

Men den andre herren kastade ännu en blick på forkarlen och hans häst, och just när de skulle sätta sig i rörelse sade han, som hittills icke yttrat ett ord, på god finska:

— Om ni inte får mera lönande arbete, så kom hit till Kotkais. I morgon börja vi köra gödseln ut på åkrarna, för det blir sommar i ett nu, när värmen ändtligen en gång infinner sig, och då behöfva vi alla krafter vi kunna få för att bli i ordning.

Han nickade vänligt till forkarlen, som var smått förvånad öfver att en herre tilltalade honom så höfligt, och så gingo de åt gården till.

Men forkarlen satte sig upp på lasset, grubblande öfver sitt möte, försökte gissa ut, hvad de två herrarna egentligen voro och stannade i den öfvertygelsen att den myndige naturligtvis var herre på Kotkais och den höflige bara hans inspektor.

2.

Den första sommardagen efter ett halft års vinter lyste som en strålände välsignelse öfver det stelnade Finland. Fast värmen kom så sent att den nästan sammanträffade med sommarsolståndet, glömde man sin tidigare fåfänga väntan och med hoppets eviga energi trodde man gladt att sommaren ännu kunde försona vårens uteblifvande. År 1867 hade man als ingen vår haft i Finland.

Värmen kom helt plötsligt en tidig morgonstund med sydlig vind och 25 grader i skuggan, samtidigt som solen för första gången på långa veckor höjde sig stor och klar och mäktig högt upp på en djupblå himmel. Öfvergången mellan den grå eftervintern och den bländande midsommardagen var så skarp, att hornboskapen, som slutat idisla af idel svält i sina mörka bås, begynte råma gladt och rycka i sina tjuder, hästarne att gnägga och stampa i stallen, kalfvarna att kesa

och fåren att bräka öfverljuddt i sina kättor. Själfva det flegmatiska svinet lyfte med kraftigt tryne stians dörr från sina hakar, och fjäderfäna den spelade träblåsinstrumenten i denna kreaturens jubelouvertyr.

Menniskan vaknade vid alt detta jubel, gned sig förvånad i ögonen, och ville icke tro dem. Åtminstone hade hon grundligt försofvit sig, ty solen sken redan het genom rutorna, och den tidiga morgonstunden var långt ljusare än gårdagens middag.

Den segrande solen, som i dag väckte så mycken vidtgående glädje, kastade ett helt knippe pigga strålar in genom ett högt fönster i den spetsiga gafveln på Kotkais gård, där gardinen icke på länge varit nerfäld för morgonsolen. Det skarpa ljuset väckte en sofvande man, som i ett nu gnidit sömnen ur ögonen, förvånad rådspott sitt ur och tveksamt öppnat ett fönster på glänt, för att genast liksom berusad öppna det på gafvel och låta den varma morgonluften strömma in. Efter veckor af fåfång väntan var den ändtligen anländ, den lifgifvande, räddande, förnyande, besjälande sommaren och värmen! Och som för att ersätta hela landet dess långa längtan, sögo solstrålarna och värmen i förening redan tidigt på morgonen kälen ur jorden, så att markerna än-

gade rundt kring gården, och högt öfver de nakna skogarna och fälten sköt lärkan upp i spiral och tolkade i en enda lång jubeldrill tusendens glada tacksamhet.

Med mer än aderton arbetstimmar i dygnet gjorde solen på en vecka märkliga undervärk. Redan midsommarkvällen fans icke ett löfträd på Kotkais egor, som motstått solens famntag. Själfva de små ekarna i trädgården bredde försiktigt ut sina ömkyllda gula löf i aftonlugnet, och den vilda vinrankan på farstuspaliern sköt i sin himmelstormande ifver alnslånga skott på en dag. Men trots all brådska sommaren hade att reparera sitt dröjsmål, kunde den icke förmå rågen att gå i ax förrän två veckor efter den vanliga tiden, och den försenade vårsådden tittade skygg och ljusgrön fram ur åkrarnas mylla, när den enligt bondepraktikan bort sätta frö. Landtbrukaren, som gick orolig omkring på sina tegar, var glad när han kunde hoppas på Gud, men ganska nedslagen om han blott hade öfverheten och sockenmagasinet att fly till i sina tankar.

På Kotkais hade man för vana sedan farfar och hans far att se hos sig sockenborna på midsommarkvällen, och med dem alla, både kända och okända, som kunde finna på att pröfva familjen Mannerskölds gästfrihet. I forna dagar

när farfar var vid full vigör, för ingen resande gärna Kotkais förbi utan att taga nattkvarter där, tala politik med gubben, dricka sin stora toddy, höra på berättelsen från finska kriget 1808, — ty gubben hade själf varit med i fält som adertonårigt fänriksämne — och låta sig serveras en stadig kvällsvard, innan han gick till ro i de enkla gästrummen en trappa upp. De hvita bädarna stodo städse redo däruppe att hvila ut trötta gäster, och de stodo sällan tomma flera veckor å rad. Senare, när den första järnvägen i Finland drogs nära förbi gården, blef den gamla gästfriheten omodern, folk gjorde korta visiter om dagarna, och endast släkten, som var talrik nog för öfrigt, och de närmaste vännerna togo in i förbifarten på Kotkais för att där tillbringa några dagar i gammaldags välvillig och enkel gästvänskap. Lokomotiven förde med sig den nya tidens rastlöshet och brist på tid att lefva landtligt och lungt, den öppnade nya perspektiv för de gamla gästvännerna, och de nya perspektiven drogo deras tankar ifrån den enkla hemtrefnad, de fordom funnit sig så godt uti.

Men midsommaraftonen samlades man redan till middag flera tiotal man starkt på Kotkais. Sockenbor, grannar och släktingar kommo, dels med bantåg, dels med häst och vagn eller annat

anspråkslösare åkdon efter läglighet. Kapten Thor-eld från Herrö kom i första klass på järnvägen och hade sändt sin betjänt jämte vagn längs landsvägen för att afhämta honom i kväll. Det hade just i går afton gått ett extra tåg med järnvägs-herrar till den nya under byggnad varande Petersburgslinien, som redan var skenlagd ett litet stycke ut från ändstationen på den gamla banan, och järnvägherrarne foro gärna ett par mils väg med åkdon, för att finna ett whistparti och ett godt nattlogis i kapten Thorelds eleganta ungarlschem. I dag hade han gjort sällskap med dem tillbaka.

Där kommo domarherrsskapet, pastorns, gamla fröken Kumlin, öfverste Pavloff från den ryska garnisonen i Tavastehus och den närmaste släkten: jurisprofessor Mannersköld från Helsingfors och kanslirådet Mannersköld från Åbo, båda med stor familj. Jämte det gamla krigsrådet Mannersköld och hans ogifta dotter Anne Charlotte, som skötte hushållet för honom i den gamla tvåvåningsbyggnaden, utgjordes familjen på Kotkais af den andra dottern Marie, gift med häradshöfding von Blume, hvilken sedan femton år skött egendomen som privatman. De bodde i den andra byggningen med gaflarna. Med deras sju barn steg antalet munnar vid middagen på Kotkais till fyrtio stycken.

Fröken Anne Charlotte kunde berätta om tidigare tillfällen, då man på Kotkais härbärgerat sextio personer öfver natten, hvarför hon med ett visst vemod lät vrida halsen af endast tolf höns till middagen, — hon kom i håg middagar, då de talrika gården underlydande torparne infunnit sig själfmant med fjäderkräk, för att de hört omtalas att gästerna voro legio. Missnöjd med dagen var hon i alla fall icke.

Häradshöfding von Blume hade själf varit nere vid stationen på den solblanka högsommarmiddagen för att möta de ankommande. En del gäster fingo åka till gården, andra föredrogo att spatsera den korta vägen, bland dem kapten Thoreld, som lade an på att vara ung och vigilant med sina fyrtiofyra år. Halfvägs till gården möttes de af fröken Anne Charlotte, fru von Blume och hennes två äldsta barn, fröken Louise, nyss fyllda sjutton vårar, och sonen August, som skulle blifvit student i år, men fallit igenom i skrifproffen. Han var ännu så nedslagen efter den betan, att han icke haft mod nog att representera Kotkais vid stationen och taga emot gästerna jämte fadren.

När värdfolket och gästerna möttes i en talledunge på halfva vägen, uppstod ett hälsande och välkommande midt i solbaddet. Kapten Thoreld

var charmant och sade komplimanger under sina uppskrufvade mustascher, medan han försökte låta bli att pusta i värmen för fröken Louises skull. Han torkade svetten ur pannan, tackade för sist, beklagade att han intet motbesök ännu fått af Blumes och gjorde sig till fröken Louises kavaljer under resten af vägen. Häradshöfding von Blume log stilla under sina stora, blonda mustacher och fortsatte sitt allvarsamma, bekymrade samtal i landtbruk med svågrarna, som hade stort intresse i Kotkais egendom. Fru von Blume gjorde »les honneurs», och bakom den pratsamma leende karavanen gick den olycklige studentkandidaten och utlade för en lyckligare kusin sin orättvisa behandling af studentexamensutskottet.

Den ryska öfversten bar sin schinell med bländrödt foder kastat öfver armen och hörde tigande på landtbruksdiskussionen; — han skulle öppna sin språklåda med svenskrysk rotvälska först när det gamla krigsrådet appellerade till hans godmodiga slaviska skämtlynne.

Öfver den brokiga gruppen på den hvita landsvägen mellan de mörka tallarne kastade midsommarsolen sin mäktiga värma såsom ville den godtgöra alla tidigare försummelser.

På sin farstutrappa, under det våldsamt växande vilda vinet, tog veteranen krigsrådet emot de

ankommande med gamla skämtord och patriarkalisk värdighet öfver sin år- och giktbrutna gestalt. Han klappade den ryska öfversten vänligt i ryggen, under det att skälmen log ur de skrynkliga ögonvinklarna, han sade något halft godmodigt, halft elakt till den elegante kaptenen och gick i spetsen för alla in med lutande hållning men säkra steg.

Mot aftonen hade gårdens manfolk ifrigt göra på en tallbacke ett stycke utanför trädgården. De staplade upp tjärtunnor och tallruskor, gamla gärdslen och kådiga småstammar till ett stort bål. Ifrigast voro ett halft dussin tio- och tolfåringar af den samlade släkten, och deras ljusa sommarplagg visade deras unga företagsamhet i svart på hvitt. Med kådiga händer, tjäriga jackor och sotiga byxor släpade den döpta och kristligt uppfosttrade ungdomen med ett nit utan like bränsle till jättefacklan, som den stora hedniska solguden till ära skulle antändas vid inbrottet af årets kortaste natt och sålunda hålla ljuset lysande dygnet om. När bålet fallit ned i död någon timme efter midnatt, skulle morgonsolen själf upptaga tämpeltjänsten under sommarhimlens ljusa kupol, lyfta sitt eviga bloss öfver österns rand och med sin värme löna människorna för deras tro på ljuset och deras hyllning till dess ära.

När aftontoddarna druckits inne i gamle krigsrådets rum, när veteranen deklamerat Runebergs »Kulneff» två gånger för den glade ryske öfversten för att han bättre skulle fatta diktens försonliga innebörd, när den ryske öfversten tårats af idel välvilja mot sina gamla fiender, utan att egentligen ha förstått de svårfattliga svenska verserna, så tittade fröken Anne Charlotte in genom dörren och bjöd till kvällsvard. Krigsrådet tog då öfversten under ena armen och sin äldste son jurisprofessorn under den andra, hvarefter de, gnoslande Björneborgarnes marsch, tågade in i matsalen och stälde sig upp i krigiskt led framför suparna.

Veteranen smuttade på sitt glas, medan öfversten tömde sitt i botten och jurisprofessorn med en grimas sväljde sitt till hälften. Sedan gick man lös på anrättningarna, fröken Anne Charlotte fägnade sig öfver gästernas aptit innerst i sitt gästfria hjärta, och den olycklige studentkandidaten smugglade i sig en stor sup, så att ingen märkte det under den allmänna glada sinnesstämningen.

Alltid när det var mycket främmande på gården, representerade gubben krigsrådet själf jämte fröken Anne Charlotte, — det var deras gamla privilegium och deras oegennyttiga glädje.

Bakom det hela gick fru von Blume omkring mellan gästerna och höll den glada stämningen uppe med små infall och älskvärd artighet. Också fann man sig utmärkt väl tillpass på Kotkais. Glädjen var alltid otvungen där, gästfriheten aldrig bullrande men alltid hjärtlig, och hela den älskvärda slakten Mannersköld hjälptes i tysthet åt att göra sin gamle fars hem ljust och sorgfritt som deras egen ungdom varit det. Ett förhållande mellan far och barn så mönstergilt och kärleksfullt, att själfva den elegante världsmannen kapten Thoreld blef helt varm om sitt ungkarlshjärta och gjorde framgångsrika försök att le godt och barnsligt.

— En pastoralsymfoni, sade han, — en riktig pastoralsymfoni!

Och det var i själfva verket en symfoni i stora breda harmonier, ett ljust leende öfver grundens allvar om man så vill, men ett vackert och varmt och godt leende, utan spår af frivolitet eller nöjeslystnad, ett leende af en gedigen och sund kristendom.

Det var just denna karaktärens oantastlighet, som både drog gäster till Kotkais och skrämde dem därifrån. Det ges mången, som icke finner sig riktigt tillrätta i en dylik ren atmosfär af blida välvilliga tankar, hvilka handlingskraft och prak-

tisk duglighet bära upp. Småsinnet och egen-nyttan, tadelsjukan och illviljan krympa ofrivilligt ihop och blygas inför den omedvetna själsadeln, och lycksökeriets jagdyrkan finner ingen resonansbotten, ingen relief att ställa upp det lilla jaget emot och sola det i afundens beundran.

Pastoralstämningen var fylligare än någonsin, försäkrade kapten Thoreld häradshöfding von Blume, när de efter kvällsvarden med ingredienserna till en bål genom trädgården drogo ut till platsen för midsommaraftonens lusteld. Gamle krigsrådet hade icke orkat följa med ungdomen utan gått till hvila efter ett parti schack med den ryska öfversten. Denne hade naturligtvis förlorat partiet, icke alldeles uteslutande af artighet, utan äfven något litet i följd af toddarna, suparna till kvällsmaten och scherry'n till dessären.

Nu gick han och rotvälskade med fru von Blume' mycket pratsam och förnöjd, höjande krigsrådet till skyarna och jämförande Kotkais med de bästa adelsgoods i Lillryssland, där han tillbragt sin ungdom. Han gick så långt att han erkände finnarne som en nation »non pareil» som hans karaktäristik utföll. Men då unge student Mannersköld begynte bevisa att han kanske själf var finne, när alt kom omkring, blef han sårad, gestikulerade ifrigt, slog sig för sitt ordensprydda

bröst och försäkrade att han var ryss djupt in i sitt äkta lillryska hjärta.

Innan förstämningen hade hunnit få makt med öfversten, proponerade fru von Blume att han skulle sjunga någon af sina vackra ryska folkvisor, dem han brukade föredraga med stor glöd, och hans ledsnad satt ej djupare än att han vid första glaset från bålen sjöng sin älsklingsvisa med bravur och med god röst, mottog applåder och komplimanger och glömde hela sin slavofilism för konsten, som är erkänd kosmopolit.

Och det var icke utan sin märkvärdiga charme att i den ljumma kvällen höra denne gamle uniformsklädde man med skäggiga läppar sjunga sitt folks sånger, barnsligt, varmt och med tårar i rösten. Den konsten var karelarnes, Kalevala karelarnes och — ryssarnes! En nation så ung, att själfva gubbarna bära ungdomens varma lyrik under S:t Anne ordens andra klass.

Solen hade gått ned bakom furutopparna på åsen i nordväst och målade en strålande bakgrund åt deras barrfiligran. En fosforsticka ströks emot ett par hälgdagsdrängbyxor, närmades bålet och i ett nu stodo några näfverrullar i brand. Inom en minut slog lågan upp öfver tjärtunnorna och botten af en uttjänt gammal ekstock.

När hela det tre famnar höga bålet stod i brand, ropade en karlröst med främmande dialekt:

— Se så, — nu hålla vi myggen på afstånd!

Sedan tog han närmaste bondflicka om lifvet, ropade till fiolspelaren att han skulle spela upp och började dansen. Han var lång och svartmuskig och förde sig som en gentleman bland det öfriga gårdsfolket, som samlats kring midsommarelden.

— Hvar har jag sett den där Don Juan förut? frågade kapten Thoreld häradshöfding von Blume.

— Det är österbottningen, som vi mötte med lumplasset, när du senast var här. Jag har tagit honom i gårdens arbete.

— En rask karl, den där! Han är i min smak, sade kaptenen.

Dansen gick kring midsommarelden sorglös och glad i den ljusa natten, medan fälten rundt omkring stodo i späd grönska. Sommaren var kommen och om den kommit än så sent — hvarför skulle man icke glädjas? Enstaka bösskott ljödo ut i skymningen, fiolerna gnälde och rundt omkring på åsarna firade tavastländingarna ljustets fest med andra midsommarnattseldar.

3.

Kapten Thoreld hade hela sin långa ungdom lefvat gardeslöjtnantslif i Helsingfors, sedan han med goda betyg lämnat kadettkåren vid nitton års ålder. Han fylde genast märkvärdigt väl de då gängse fordringarna på en i hufvudstadens finaste kretsar presentabel ung man, han kunde bocka elegant, klinga med sporrarna och le själf-medvetet, han beundrade sina epåletter och visste vara måttfullt högfärdig ända ut i fingerspetsarne. Han förstod franska behjälpligt och exponerade gärna tillfällighetstalarens och namnsdagspoetens lyckliga sällskapstalanger.

Hans vällyckade apparition, hans gamla namn och vackra talanger gillades snart allmänt inom den lilla gardesklicken af välborna och högvälborna, där en och annan pänningemagnat väl-

villigt upptogs för att gifva samlefnaden nödig yttre glans. Hans tankar, som aldrig varit vidt-sväfvande, blefvo hastigt så välborna som någon-sin hans omgifnings, och den finska lilleputaristo-kratien kunde snart skryta med att fullkomligt ha tagit honom till fånga i hans egen löjtnants-fåfånga. Den bar upp honom, den skämde bort honom, och hans beröring med den mindre för-näma världen utanför militärklicken inskränkte sig till några små sammandrabbningar med stu-denter på utvårdshus, där ett ohäjdadt förakt å ömse sidor utvecklades, till balkonversation med små koketterande dockor och till kommandot öfver soldaterna. Själf kände han sig aldrig bunden under sin första ungdom af den militäriska tvångströja, hvilken han iklädts af den gängse mondäna upp-fattningen om en ung mans framtid och af en förtänksam mor.

Det var först litet senare han märkte sin fångenskap, när han tjugufem år gammal på en ferieresa allvarligt förälskade sig i en helt ung prästdotter af anspråkslös, men ytterst honett fam-ilj. Den unge gardeslöjtnanten passade litet illa i den landtliga prästgårdens solida hederlig-het, där man var så rättfram och okonstlad. Men romantiken stod då i sitt flor, deras kärlek skulle segra trots alla olikheter till person, de unga äl-

skande fördoftade i månskensfantasier och svärmisk lycka, och förlofningen eklaterades.

Den unge gardeslöjtnanten såg upp till sin flärdfria prästfamilj innerst i sitt inre, beundrade sin fästmö gränslöst och skulle nog framdeles lyckas i att omplantera den doftande blyga liljekonvaljen i gardekasärnens mera urbana atmosfär. Och den solida hederligheten i prästgården var håller icke helt fri för en smula världslig fåfänga, den beundrade ofrivilligt det förnäma och det militära. Den unge löjtnantens lätta och ytliga lifebegrepp vägdes upp af hans elegans, hans gardeslöjtnantsepåletter och hans savoir vivre. Det var den lojala kristendomen, som gaf kejsaren det kejsaren tillhörde, såsom den gaf Gudi det honom tillkom.

Under den närmast följande tiden stod löjtnant Thoreld en hård kamp med sin fåfänga. Hans giftermål skulle absolut tvinga honom att afstå från det mondäna lifvet, där han hittills skurit sina lagrar. Ingen af hans förmän eller kamrater gratulerade honom till förlofningen — den förbises sågs fullkomligt. Hade han haft stöd af sin fästmö, hade hon funnits i hans närhet, så skulle han utan tvekan offrat mycket för henne. Men hon var långt borta på landet, och med den sanna kärlekens offervillighet bönföll hon i sina bref, att

han icke skulle bekymra sig om henne, — hon skulle nog vänta.

Ett löjtnantslygne bör icke uppmuntras till bekymmerslöshet. Löjtnant Thoreld lyssnade slutligen till hennes böner. Förlofningen blef ett år gammal, blef två år, blef tre — och det fjärde året bröts den från hans sida utan närmare motiveranden. Slocknad kärlek, hette det, och det motivet var den tiden godt nog.

Men löjtnant Thorelds pastoralidyll — det ordet var hans älsklingsuttryck och hans egen uppfinning — blef icke alldeles utan följder för honom. Han hade sett kärlekens hängifvenhet på nära håll, förstått den och rörts af den, och han fann den icke igen senare. De äktenskapsfärdiga baldamerna fingo inga känslor att vibrera hos honom — d. v. s. sådana känslor, som han kallade känslor. De voro kanske nog så anspråkslösa i sina pretentioner på lycka, men det var löjtnant Thoreld icke. Han hade sin erfarenhet han, och den gjorde honom märkvärdigt otillgänglig. Han blef ansedd för intressant, för idealist, för öfvermänniskt trogen sina ungdomsideal såsom det anstod hans poetiska talang.

Och han förblef ungkarl, men en elegant, alltid soignerad, lefnadsglad och treflig ungkarl,

om hvilken societétens damer sins emellan sade att han likt Bellman dolde sin sorg i rosenrödt.

Senare kom en historia i svang om honom och en vacker skådespelerska i Helsingfors, en historia, som kanske slutat med förlofning och giftermål, om icke hans kamrater så godt som fordrat att han därförinnan skulle lägga in om afsked från bataljonen. Om den saken talade löjtnant Thoreld aldrig, hans tjänstekamrater tego också, och endast societétens skickligaste tungor kunde komma med halfva små besked om en sista originel böjelse, som den lyriskt-romantiske löjtnanten visat. I alla fall bidrogo ryktena i icke så ringa grad att nedsätta den oantastligt fashionabel ansedde kaptenen. Man hade ju så godt som närt en orm vid sin egen barm, då han så kunde svika gardets gamla fanor och traditioner!

Löjtnant Thoreld hade under tiden avancerat till trettiofyra år utan att stiga i graderna högre än från fänrik och underlöjtnant till verklig löjtnant. Där blef han stående. Han kunde ha lämnat gardesbataljonen för en högre grad i de indelta trupperna, men Helsingfors hade blifvit honom för kärt. Hans mor, som satt på fadrens egendom Herrö, lyckades årligen få lös ungefär så mycket pengar, som han behöfde öfver sin löjtnantslön,

och han lät lifvet gå sin jämna gång, var blaseradt glad i sällskapen, spelade gärna kort på hög point och kommenderade soldaterna dess-
emellan till skjutöfningar och marscher, till bön till Vårherre och till kojs.

Men när hans mor plötsligen blef sjuk af ålderdom och kaffedrickande, måste han själf börja befatta sig med egendomen, hvilken han hittills betraktat som ett bekvämt, ränteafkastande och ointressant kapital.

Från den tiden daterade sig hans egentliga lefnad och värksamhet.

När han en kväll för första gången såg igenom böckerna på Herrö, bleknade han. Han hade i sin bekymmerslöshet icke stort fäst sig vid moderns små beklaganden öfver de tilltagande inteckningarna för att han skulle få sin årliga kontingent från egendomen, ty han ansåg att en herrgård, som tillåtit hans far att föra ett ganska stort hus, utan svårighet skulle kunna föda hans ensamma mor och honom själf, då han egentligen icke var någon slösare, och då hans mor alltid utmärkt sig genom sparsamhet. Men det var en sak att vara sparsam och en annan att leda ett stort jordbruk så att det afkastade något. Och i böckerna upptäckte han att Herrö var intecknad till öfver sitt halfva värde, hvar-

förutan han hade ett tiotal tusen mark löpande ungarlsskulder i Helsingfors.

Då samlade han sig. Den kvällen ute i hans barndomshem blef likasom ett vändt blad uti hans egen lefnadsbok.

Han summerade ihop sidan ut, kontrollerade, rättade felen, kalkylerade och tänkte.

Inne i sofrummet på andra sidan salen låg hans mor i svåra plågor och väntade på krisen, som skulle afgöra lif eller död för henne. Han sade henne godnatt och blef sittande ensam öfver böckerna långt efter midnatt.

Man talar om folk som af sorg fått gråa hår på en natt. Löjtnant Thoreld, som aldrig någon egentlig sorg haft, såg sig den natten flera gånger i spegeln, nästan säker på att få se silfverstrimor vid tinningarna. När klockan blef fram emot fyra på morgonen, synade han sig för sista gången, fann sitt hår jämnblondt med begynnande flintskalle som förut och gick med en halförvånad men lättande suck till sängs. Därförinnan hade en stor tanke vaknat hos honom, en så stor, att han knappast vågade tänka den till slut. Den dök upp hos honom helt plötsligt, när han insåg nödvändigheten af att någon kraftig hand skulle leda ekonomien på Herrö. En stund efteråt klarnade det för honom, att den kraftiga handen.

borde vara hans egen, men först efter midnatt stod det för honom som en möjlighet att han kunde taga afsked från bataljonen. Han blef så förvånad öfver den vändning hans tankar togo att han ett ögonblick fann sig som en fullkomligt främmande person inför sig själf. Det nästa lugnade han sig igen, men beslöt i alla fall att sofva på saken, innan han afgjorde något som hälst.

En vecka efteråt var gamla fru Thoreld död, och samtidigt med att dödsannonsen infördes i Helsingfors' största tidning, blef det stor förvåning och mycket gissningar i gardeskasärnens officersflyglar, ty löjtnant Thoreld hade, utan ett ord i förväg till sina kamrater, insändt sin afskedsansökan till chefen.

Detta sätt att inlämna en afskedsansökan stötte hans gamla kamrater nästan som en förolämpning. Hade de icke efter femton års gemensam tjänstgöring rätt till mera förtroende af honom? Nej, det var någonting på tok med Thoreld, och hvad kunde det annat vara än hans ekonomi? Thoreld hade spelat och spelat högt — mera behöfdes icke för att klargöra hans handlingssätt och motivera det. Och till sin stora häpnad fick Thoreld om några dagar ett på saken gående bref från en af sina gamla tjänstekamrater, däri denne helt lugnt förklarade, att han i princip gil-

lade Thorelds beteende, men som kamrat måste förebrå honom allvarsamt hans egoistiska och fula handlingssätt, ty med litet mera kamratlikt förtroende från Thorelds sida, hade situationen säkert kunnat räddas. Hans konkurs hade då blifvit en hederssak mellan gentlemän, som både velat och kunnat betäcka en deras gemensamme väns skulder, hvilka han till stor del åsamkat sig inom kamratkretsen, i stället för att, som nu skedde, draga saken inför domstolen och den stora allmänheten, hvilket icke endast nedsatte hans människovärde och karaktär, utan äfven drog mobbens alltid färdiga onda tungor öfver en korporation så gammal och med sådant orubbadt anseende som Finlands främsta militära kår. Brevet slutade med en vädjan till hans hederskänsla och en upplysning att chefen — enkom för att Thoreld skulle få tid att betänka sig — lät hans afskedsansökan ligga opåaktad ännu någon vecka.

När Thoreld läst igenom brevet, log han först helt förlåtande åt missförståndet. Sedan, när han begynte inse hvilka nedrigheter hans kamrater helt lugnt och uppriktigt ansågo honom i stånd till blef han ond. Och han frågade sig förgäfvets huru han bland dem kunde bli till den grad lumpet bedömd. Han kände hvarken sig själf eller sina medmänniskor rätt. Han visste icke

att en person, som isolerar sig eller går sina egna vägar, äfven inom det stora samhället alltid blir betraktad med skefva ögon och att endast den, som låter sina dygder vägas och förstås af en och hvar, kan räkna på medhåll, medan den, som af blyghet eller stolthet icke kommit i gunst, aldrig har några goda sidor, som hela världen kunnat konstatera. Det är en förolämpning, som man tillfogar sina närmaste, när man går sin egen väg deras lof förutan. Huru mycket större blir den ej i en liten kamratkrets med disciplin och tradition!

Löjtnant Thoreld hade nästan ofrivilligt, i den mån hans individualitet utvecklade sig, isolerat sig och lefvat sitt inre lif för sig. Hans blaserade och satiriska ton äfven i de viktigaste frågor hade först gjort honom till ett slags orakel, i synnerhet bland de yngre kamraterna, men i längden värkade hans antagna eller verkliga öfverlägsenhet fränstötande, emedan han tydligen intet behof hade af vänner. När så hans sista kärlekshistoria hotade att befrynda gardeskåren med teatern, blef hans auktoritet vacklande. En person med Thorelds inbundenhet bar uppå något som han icke kunde yppa! Och nu, när hans afskedsansökan kom så oförväntadt, gick det med ens upp ett ljus äfven för hans älsta vänner. Under

hans blaserade och glada oåtkomlighet låg naturligtvis ett helt system af skuldsättning, kanske falskt spel och förfalskning, när allt kom omkring!

Thoreld svarade på brefvet med en kort och kall skärpa, som gömde ett ganska genomskinligt hån. Och han bad kamraterna uttryckligt att påskynda hans afskedsbeviljande, då detta als ingen skandal skulle vålla dem. Han var själf förvånad öfver sin beslutsamhet, det var nästan som om han drifvits af en inre makt till denna kris i sitt lif. Han förekom sig hvarken handlingskraftig eller modig — det hela var bara en simpel nödvändighet.

Det var nu nära tio år sedan löjtnant Thoreld fick sitt afsked med kaptens rang. I stället för de nästan oöfvervinneliga svårigheter hans skrämde fantasi upprest för honom hade krisen försiggått lugnt och alldagligt. All hans praktiska duglighet och affärsklokhets, som i kasärnen tagit sitt enda uttryck i hans erkända skicklighet att sköta korten, fick nu ett stort och obrukadt fält. Inom fyra år hade han stält Herrö jordbruk på nya fötter. Men med jordbruket ensamt skulle han haft svårt att reda sig. Hans räddning, som så mången annans af Finlands jordbrukare, blef skogen. Herrö väldiga timmelskog låg alldeles invid flötled, och efter att han tagit ordet vid två

eller tre kommunalstämmor hade flötleden blifvit uppränsad. Genom att afvärka endast en fjärdedel af skogen till ett sågverk nära Tavastehus, i hvars grundläggande han själf haft den största delen, var Herrö inteckningen förminskad till hälften, hans ungarlsskulder betalade och hans namn som driftig affärsman och jordbrukare stod fast.

Han hade med stigande intresse och energi slagit sig på skogshandel, hvilkens framtid i Finland han förutsåg. Den nya järnvägen till S:t Petersburg skulle dragas icke långt ifrån Herrö, och hans spekulationer gingo alt vidare.

På Herrö hade genomgripande förändringar vidtagits både utan och innan. Den ena af de två gammaldags byggnaderna med brutet tak hade kapten Thoreld ändrat om och inredt efter sin utvecklade smak så elegant och prydligt att de besökande icke nog kunde beundra detta stycke Petersburg midt i den finska skogsbygden. Den andra gamla byggnaden låg kvar oförändrad på andra sidan gårdsplanen med massiva väggar och golfplank af nästan antediluviansk furu. I stora salen höll kaptenen mejeri, medan de små rummen med fönsterrutor i hundraårgammal blyinfattning på ena sidan om farstun beboddes af fogden, på den andra af mejerskan.

Herrö låg icke alldeles tätt vid den stora

insjön, hvilken tånjde sig ut mellan måleriska uddar som en teaterkuliss en hel mil bort mot den blånande barrskogsfonden. Mellan manbyggnaderna och sjön frodades hela den stora trädgården och en åker. Tätt vid stranden löpte landsvägen. Åt andra sidan stötte trädgården till en vik af sjön, öfver hvilken vägen gick på en bjärtmålad träbro, och där stod lunden, hög och tät med asp och björk, kring en kolossal stens kifva på en afhuggen björkstubbe; — ett pråktigt bord för kapten Thorelds många och inflytelserika gåster att dricka toddy på och åta supé i det fria.

I forna tider, innan Herrö hade fått sin första inteckning, gick det en ståtlig rönnullé rakt upp genom åkern och trädgården fram mellan de två manbyggnaderna. Nu fans den täta rönntunneln kvar endast i trädgården, där den lummig och stor tog solen från flera trädgårdsland; på åkern hade den huggits ned, för att den fördärfrade ett par af de bästa tegarna, och körvägen hade ledts upp en annan anspråkslösare omväg förbi uthusen. Den snuddade vid en grå ställsknut och passerade skottlinien in på gården.

Skottlinien var något alldeles speciellt för Herrö. Redan under kapten Thorelds löjtnants-tid voro hans ögon fruktade, särdeles bland kortspelare, som äro vidskepligt folk och tro på onda

ögon. Men också manskapet och de unga flickorna på balerna voro nästan rädda för dem, när de med ett strängt och forskande uttryck, som han själf als icke visste af, följde alla deras rörelser. Han satt vanligen då och tänkte på något helt annat, och det var kanske reflexen af hans egna mörka tankar, som såg så olycksbådande ut.

Mången soldat, som icke hade något riktigt godt samvete, rodnade i ledet för den blicken, och den förde samma aktning med sig till Herrö. Oaktadt kaptenens vänliga ord och glada väsen, bar hans folk en stor respekt för honom, särdeles för hans ögon. Det roade honom icke så litet att spärra dem i än den ena än den andra af sina underhafvande, och de förfelade sällan i värkan. Nu vette hans arbetsrum, med det stora skrifbordet vid fönstret, utåt gården, och hans blick kunde öfverfara en ganska lång och smal terräng mellan stallsknuten på ena sidan och ett långt uthus på den andra, ända till drängstugan längst uppe på backen. Denna sträcka fick gårdens folk altsomoftast lof att passera under dagens id, och helt ofrivilligt vände sig då såväl fogdens lugna blick som biträdande mejerskans koketta ögon under det klädande hvita linnehucklet för att se efter om gårdens herre satt på post vid sitt skrifbord. Drängarna styfvade upp

sig och lade an vilseledande skenheliga miner, och torparne lyfte på mössan för den fine herrn med de skarpa ögonen innanför arbetsrummets mörka fönster.

Denna sin inkvisitorsutsikt kallade kapten Thoreld på skämt för skottlinien. Namnet hade kommit ut bland gårdens folk och vunnit erkännande bland dem.

4.

Kapten Thoreld hade i år, medan han väntade på den vår som aldrig kom, gjort täta besök på Kotkais hos von Blumes, hvilka voro hans närmaste grannar, ehuru egendomarna lågo nära tre mil aflägsna från hvarandra. Han visste själf icke rätt hvarför han trufdes så godt i den stillsamma häradshöfdingens och hans frus sällskap, men andra visste det desto bättre. Man sade, att hans besök gälde ingen annan än den unga fröken Louise, men att det valet af den inbitne gamle ungkarlen och sällskapsbrodern ännu icke var afgjort till hans fördel, ty det kunde alt falla sig kinkigt för en sådan vivör att inleda nya kärleksförbindelser efter sina senaste historier vid gardet. Det var annars ett i allo lämpligt parti, ansåg man, om än skilnaden i ålder mellan de två kontrahenterna var ganska anseelig.

Om kapten Thoreld hört beställsamheten diskutera skulle troligen familjen von Blume förlorat en af sina angenämaste umgängesvännar, ty huru lefnadsvan och blaserad han än föreföll, — ett hade han aldrig kunnat lida: obehörigas inblandning i hans göranden. Han skulle icke engång för sig själf medgifvit att han numera led af några barnsligheter, de tillhörde en förgångn tid med förgångna fröjder och sorger. Hans lif hade gestaltat sig helt banalt till en förmögen ungarls, — och det var ju icke det sämsta, det. Han undvek alt filosoferande öfver hvarför han arbetade, hvarför han förkofrade Herrö och hvarför hans planer sträckte sig långt in i framtiden. Det var ett behof för honom att vara värksam, kanske också ett tillfredsställande af hans äregirighet. Han var als icke blind för att hans inflytande steg år för år icke blott i fackfrågor och kommunala angelägenheter, utan äfven i allmänna värf och till slut i regeringsangelägenheter. Alla hans gamla kamrater vid gardet voro längesedan helt försonade med honom, missförståndet vid hans afsked längesedan bilagdt och besegladt med flera gemensamma glada jakt- och fiskpartier ute på Herrö.

Men innerst i hans dolda hjärtskrymslen spökade den gamla pastoralidyllen än som en obe-

stämd längtan, än som ett realiserbart harmoniskt slutackord efter ett lif af Wagnerska dissonanser. Han tänkte aldrig närmare på det, han gaf sig blott hän åt den blida älskvärda stämning, som umgänget med von Blumes framkallade hos honom. Och han intresserade sig för fröken Louise jämt så mycket som en ung flickas farbror det kan, utan att bli barnslig eller narraktig. Men just under samvaron med henne var det som om ett gammalt tema — ur en pastoralsymfoni — från hans längesedan förflutna lif ånyo tagits upp af hans själsinstrument och varierats i nya ackorder, smältande, drömmande och fridfulla, mera som ett fjärran eko af den gamla melodien, än som en ny växande tonvåg.

Hans tankar på Louise von Blume hade aldrig tagit fast form, innan han en dag i slutet af Juni såg en vagn med ljusa parasoller passera skottlinien, åka in på gården, och familjen von Blume stiga ur den för att göra sitt länge aftalade besök, på Herrö. Dittills hade endast häradshöfdingen ensam på ungkarlsvis tillbragt något dygn på Herrö.

När han såg parasollerna i vagnen, for han upp ur sin skrifstol och såg sig med pojkaktig ifver i spegeln. Jo, han var rakad och hans halsduk satt rätt, hans krage var nypåsatt i dag

och hans guldplomb i en af framtänderna skriade icke mot dagern. Det nästa ögonblicket var han ute och hann nätt och jämt räcka sin hand till fröken Louise, som steg sist ur vagnen. De andra stodo redan på den fina sanden framför trappan och beundrade blomsterrabatterna under fönstren.

Han välkomnade alla vänligt och gladt, men kunde icke frigöra sig från ett intryck af något ominöst, i det att han allra först räckt fröken Louise handen och hjälpt henne såsom den förnämsta gästen ur vagnen. Det intrycket gjorde honom litet tåkspridd under de första ögonblicken, men han samlade sig genast och utvecklade en så älskvärd artighet att fru von Blume småleende bad honom låta bli att skämma bort dem strax i början. Men kapten Thoreld fördubblade sin älskvärdhet, och han hade ett förråd af dylik, när han engång riktigt lade an derpå.

De flesta ungarlar skulle också känt sig väl till mods i hans omgifningar. När en person, om hvilken det redan i skapelsehistorien står uttaladt ett beklagande — det är icke godt att mannen är allena — är i stånd att framvisa icke allenast ett elegant hem i den mest fulländade ordning, utan äfven vet med sig att så godt som altsammans är frukten af hans egen energi, när han

uppvisar det för en familjemoder, som förstår uppskatta hvarje detalj, och då han utom hennes gillande ögon ser ett par andra, barnsliga och stora, med förvåning gifva akt på alla det kultiverade världsmanslifvets fullkomligheter, så kan det icke betraktas som skrytsamhet ifall han råkar i godt humör.

— Det är ju ett helt studium, försäkrade fru von Blume, men tycktes i alla fall icke så imponerad som kaptenen det önskat. Häradshöfdingen gick omkring i den vackra våningen med sitt inåtvända löje och sade endast:

— Det är stor skada att dölja allt detta på landsbygden.

— Men jag får ju besök då och då, invände kaptenen.

— Om de inte förstå att uppskatta er komfort bättre än vi, så har ni ingen riktigt fröjd af edra gäster, föll fru von Blumes svar en smula kallt.

Kapten Thoreld kände ett halft obehag, såsom hade hon talat af afund, men en blick på hennes lugna och fina ansikte sade honom, att det omöjligt kunde vara så.

— Så har jag ju alltid komforten kvar för min egen del, skämtade han bort sin misstämning. — Jag trifs så bra i den.

— För egen del, ja! gentog fru von Blume halft i tankar.

— Ja, Herregud, — en gammal ungtkarl som jag tvingas att bli egoist, försvarade sig kaptenen vårdslöst.

— Kanske, sade fru von Blume och såg ner.

— Ja, hvad vill ni, — kapten Thoreld blef smått ifrig — hvad vill ni att en person som jag skall göra annat med sina tillgångar, än använda dem efter sin smak?

— Jag vill visst inte gifva er råd, kapten Thoreld, svarade fru von Blume enkelt, men jag som vuxit upp i så andra omgifningar har svårt att sätta mig in i en dylik lyx.

Kapten Thoreld kände sig litet otålig i sitt epikuréinre. Det var ju icke rätt taktfullt af fru von Blume detta, men i alla fall skattade han hennes ärlighet ofantligt mycket högre än den vanliga leende beundran, som damer bruka konventionelt. Och han frågade öppet:

— Säg mig, fru von Blume, hvad skulle ni göra i mitt ställe?

Hon såg honom in i ögonen för att päjla om det låg ironi under frågan. Men när hon mötte en god och välvillig blick och dessutom lärt sig skatta kapten Thoreld nästan som en vän, sade hon:

— Jag skulle — ja, ni får inte bli ledsen om jag ger ett ärligt svar på en ärlig fråga! — jag skulle göra mera godt med mina pängar.

Kaptenen såg på henne med en snabt, sorgset ögonkast, log smått bittert och sade i det han bjöd sällskapet plats under en stor solfjäderspalm på glasverandan:

— Göra godt! — Hm! — Det är inte så enkelt att göra godt, må ni tro! Jag hinner inte med någonting annat, än mina affärer. Och att göra godt, det tager både tid och tankar, om man verkligen vill göra det annat än till namnet.

— Det är rätt, inföll häradshöfdingen, så tillvida som en driftig man genom själfva sin verksamhet gagnar samhället.

Fru von Blume log.

— Ja, jag tror nästan att en man inte kan göra godt, såsom en kvinna, tänker sig det. Han har inte det hjärtat och inte håller den blicken, som fordras därtill.

— En duglig man gör ofrivilligt godt, sade häradshöfdingen.

— Det är den enda trösten, suckade kaptenen litet misslynt och såg åt dörren om inte betjanten snart skulle komma in med förmiddagskaffet. — Nej, lifvet för oss praktiska män är oftast en mekanism, i hvilken man råkar in i sin

ungdom, och från hvilken man kommer ut som gammal man, bruten och trött och obrukbar, sedan man i den aflevererat alla sina krafter och största delen af sitt hopp. Och man kan vara glad om mekanismen samtidigt med att den utkastar en själf som obrukbart affall, på annat håll rullar fram en duglig väf, där inslaget utgöres af våra ansträngningar och ränningen af vår egen lifstråd.

— Det är en sorglig filosofi, sade fru von Blume allvarligt.

— Det är storfilosofi, — lifvets krassa mekanik! sade kapten Thoreld.

Junisolen sken in genom de öppna fönstren i verandan, en varm fläkt med doft af äng och sjö rörde i solfjäderspalmens stora blad, kapten Thoreld såg förstämd ut, och fru von Blume blickade med ett drömmande men energiskt drag ut öfver trädgården, där syrenen stod i blom. Fröken Louise bläddrade i albumen, och hon tycktes föga berörd af den krassa mekaniken.

Det blef en stunds tankfull paus; man hörde en humla surra i de utslagna blekröda oleanderblommorna, och betjäningen skramlade med silfver inne i serveringsrummet bakom matsalen.

— Jag filosoferar sällan, sade kapten Thoreld — och det gör jag rätt uti. Min filosofi skriar alltid mot min omgifning. Mekaniken passar illa.

här på verandan i sommarsolskenet bland blommor och bin. Och den tycks inte håller göra minarara gäster glada.

— Nej, jag tycker det är hårdt att en man med ert stora värksamhetsfält skall falla på så ofruktbara tankar, sade fru von Blume nästan hjärtligt. Tänk hvad ni kunde räcka de fattiga för en hjälpsam hand, om ni blott trodde att det gagnade!

— Hm, — jag hjälper väl dem ofrivilligt, som Blume säger. Jag har nu, under den brådaste arbetstiden . . . nå ja — hvarför skola vi tala om det längre? Jag är för mycket nationalekonom, för mycket krass tänkare för att göra godt som ni vill det, fru von Blume. Jag finner ingen tillfredsställelse af att kasta allmosor i hafvet för att torrlägga det med tiden, men det gör ni, fru von Blume! Chacun a son goût, som fransmannen säger. Och jag gläder mig åt att vi i andra fall ha gemensam smak.

Dörrarna öppnades i den innanför liggande matsalen, beskäftiga steg nalkades öfver golfvet och en betjänt i hvita vantar bjöd omkring kaffebrikan. Efter kaffet togo herrarna en cigarr, och man gjorde en tur i trädgården. Men det låg kvar som en förstämning efter samtalet de haft nyss. Det hade berört lifvets stora problem, och

när man råkar på dem i sällskap, så märker man oftast att den goda tonen endast är en nödvändig, glatt och vacker täckmantel öfver de mest skiljaktiga åsikter. Och bland finkänsligt folk äro åsikter farliga kontraband, de förstöra med lätthet alt hvad älskvärdheten och behovet att behaga fört upp.

Fru von Blume, som var en mycket behaglig sällskapsmänniska, hade oförsiktigt låtit sig föras af sin goda vilja och sin människokärlek till ett meningsutbyte, som ofrivilligt trängde sig på henne vid åsynen af den dyrbara elegansen på Herrö. Hon var van att tala uppriktigt med kapten Thor-eld hemma på Kotkais, men hon hade misräknat sig på värkan af sin frimodighet. Samtalet, som började så enkelt med de bästa förutsättningar från ömse sidor att förstå och komma till mötes, hade plötsligen fått en ton af själf försvar från kaptenens sida, som slog henne. Hon fann sig indiskret, påflugen, här i hans eget hem, och hon tappade helt sin glada frimodighet för en känsla af misslyckad nitälskan, — misslyckad, det var ordet!

Kapten Thoreld åter kände sig en liten smula bedragen. Han hade motsett besöket med stora förhoppningar, och hans glädje när de kommo var en smula för intensiv för en man vid hans år. Det hade hämnat sig så godt som genast.

Han förde sina gäster omkring i trädgården, men hade icke längre kvar den glada stolthet han känt öfver sitt Herrö nyss. Hela hans soignerade och smakfulla elegans hade stött fru Blume i stället för att behaga henne, och alldeles ofrivilligt tog han moderns tankar för dotterns. Ty äfven hon gick omkring som en gråsparf i en förgyld bur, — hon hörde als icke dit. Och i alla fall . . . nej, det var icke att hålla ut! Han skulle träffa von Blumes hemma hos dem i deras nätta, men enkla omgifningar, där fick han som oftast upp det gamla pastoralsymfonimotivet, här sprang det sönder i praktstumpar från operor och operetter. Han var nästan ond öfver sitt vackra Herrö, och han kunde så väl förstå lyxens nästan förolämpande intryck på den allvarsamma puritanismen, hvars stränga principer han högaktade på sitt vis.

Dock, — han måste jaga bort molnen, som fördystrade deras samvara, och han tog sin tillflykt till den välspelade lustiga glädtighet, som är hvarje verklig sällskapsmänniskas första nödvändiga utanläxa.

I stället för att visa dem omkring i orangeriet, som var hans stolthet, förde han dem längs en halftigengrodd gångstig ut till en förfallen paviljong på en bärgsklack vid sjön. Här stod

linnéan blekröd bland lingonriset, furorna susade entonigt, och Herrö med all sin förfining låg bortskymd af trädgården. Han lyckades få upp den otvungna samtalstonen från Kotkais, han ansträngde sig att glömma det passerade, och han fick själfva fröken Louise att deltaga i samtalet med en spröd liten flickstämma, som hade lätt för att bli gäll om hon förifrade sig.

De plockade linnéa på branten mot sjön, kastade smörgåsar ut öfver vattnet och voro okonstlade. Häradshöfdingen och kaptenen diskuterade årets skördeutsikter, talade om nödvändigheten af regeringens ingripande om allmän nöd skulle förebyggas och beslöto att för det ändamålet sätta upp en adress till senaten med det snaraste och skaffa ett tiotal underskrifter af traktens jordbrukare. Det sista filantropiska beslutet kom fru von Blumes förstämning att gifva vika. Hon var glad öfver att man så här i all enkelhet utan glas och karaffer, frukt och limonad kunde vara ute i fria naturen på Herrö, och hon hade fullkomligt fått bukt på sin motsägelselust från verandan.

När middagstiden nalkades, gick kaptenen hemåt med modern under ena armen och dottern under den andra, alla i det bästa förstånd. Men ansträngningen att åvägbringa detta hade als

ingen tid gifvit kapten Thoreld till att njuta af den lugna fridfulla landtligheten, som var hans största glädje. Nu skulle han taga igen det förlorade vid middagen, och han skyndade hem litet före sina gäster, för att göra några små förenklingar i matsedeln och framför alt bestyra om att inga störande dyra viner serverades, såsom han först tänkt sig det.

Vid bordet inne i den stora skumma matsalen, slog syrendoften in från trädgården och blandade sig med dofter af oleander och mysk. Kapten Thoreld hade förkärlek för mysk och odlade några små obetydliga gula blommor på verandan, hvilka särdeles om aftnarna spredo sin starka doft vidt och bredt likt ett minne från någon Peterburgsdams boudoir. Det raffineriet gick lyckligt förbi gästerna, — han kunde icke vända upp och ned på huset för deras skull håller — och middagen började med delikat iskyld filbunke, landtligt och enkelt. Vid steken höll kapten Thoreld med rödvinsglaset i hand ett litet tal till sina gäster, tackade dem, bad dem hafva öfverseende med hans litet öfverflödande ungkarlsvanor och hoppades de skulle försona sig fullkomligt med dem vid ett förnyadt besök, som han emotsåg inom helt kort tid.

Det talet höll han så anspråkslöst och älsk-

värddt att fru von Blume efteråt räckte fram sitt glas för att klinga med honom och såg honom in i ögonen med en stum bön om tillgift för det lilla missförståndet, hon genom sin ifrighet varit skulden till. Kaptenen svarade genom att kyssa henne på hand, men efter dessären bjöd han fröken Louise sin arm och ledde henne rakt fram till pianot i salen, där man skulle dricka kaffet. Han bad henne sjunga någon af sina visor, helst Toppelius' Sylvia sånger, och när hon efterkom det utan motsägelser, fick kapten Thoreld slutligen upp sin pastoralstämning, log blidt från länstolen bredvid fru von Blume, och slog med handen den långsamma takten till Sylvias vackraste sång. Varmt som aldrig förr smekte han den ljusklädda unga sångerskan med blicken, och när hon ett par gånger under sången uppsnappade den, förundrades hon öfver dess uttryck, och en lätt rodnad bredde sig vackert öfver hennes kinder långt nedåt den smala finhylta halsen.

Kapten Thoreld blef icke riktigt sig själf mera den eftermiddagen. Han var frånvarande men blid, så blid att elakheten kunnat misstänka att han druckit för mycket vin till middagen.

När familjen von Blume mot aftonen satte sig upp i sin vagn, lät kaptenen sadla sin ridhäst och följde dem åt en half mil. På hemvägen

gick hans häst fot för fot. När han trädde in i sitt arbetsrum igen, lutade han hufvudet i handen och grubblade på något. Han grubblade länge, innan han sökte fram ett papper ur en portfölj och skref några rader på det.

Det var ett flyttningsbetyg till biträdande mejerskan på gården, jungfru Anna Mellilä.

5.

Fastän de två egendomarna lågo nära tre mil ifrån hvarandra längs landsvägen, stötte deras gränser ihop på ett ställe, endast en half mil från Kotkais. Här hade kapten Thoreld med ganska stora kostnader i fjor låtit bryta mark för ett nytt torp. Stället låg bra till i en backsluttning mot söder med mycken odlingsbar jord. Under backslutningen flöt en å, som just här bildade en liten ström, och på den andra sidan om ån gick stora landsvägen fram, hvarför torpet för lägets skull kunde stiga i värde med tiden.

Det var en af de raskaste drängarna på Herrö, som fått sig torpet utlofvadt, och under nära ett års tid hade han med kraft och framgång brutit bygd för sitt framtida hem. Men frampå vårvintern råkade han i byn på en järnvägsarbetare

som var smed. Det var också drängens egentliga fack, för hvilket han hade mest lust. Hans handtvärksskicklighet var så stor, att järnvägsarbetaren, efter att ha sett några prof på den, utan vidare lofvat skaffa honom utmärkt anställning i kronans tjänst, med utsikt till godt lefvebröd för all framtid vid statens järnvägar.

Tavastländingen tvekade naturligtvis, tvekade länge och väl. Men vilkoren voro för lockande, och en vacker dag infann han sig hos kapten Thoreld med mössan i handen och förlägen min.

Hvad det var om?

Jo, han hade nu funderat tillräckligt. Han skulle taga plats som smed vid den nya järnvägsbyggnaden, och kapten skulle, jämte all tack från drängens sida, få lof att se sig om efter en annan torpare till nybygget. En sådan stod nog att fås, sedan han gjort undan det tyngsta arbetet för efterföljaren.

Kaptenen lofvade honom stora lättnader om han stannade kvar, men när tavastländingen en gång fattat ett beslut, kan den onde själf icke rubba det.

Dessutom ligger äfventyrlusten på lur äfven hos den tryggaste linhårige backstugusittare, och järnvägen med dess buller och tusental arbetare spelade honom i hågen som något vidunderligt,

men framför allt som en säker väg till framgång och förtjänst, herremannakläder och böndernas afund.

Kapten Thoreld parlementerade en stund, förespeglade honom osäkerheten af ett förvärf, där han hade hundratal medtäflare gent emot den behagliga tryggheten att bo på en grund, som man själf brutit.

Tavastländingen medgaf att det nog var så, som kapten sade, medgaf allt, ända till att han bar sig mycket oförsiktigt och dumt åt, — och vidhöll sitt beslut.

Då ryckte kaptenen på axlarna, gaf honom ett utmärkt intyg öfver hans duglighet och tog afsked af karlen.

Under de svåra skördeutsikterna för den närmaste framtiden hade han ännu ingen fått, som skulle åtagit sig det nya torpet med dess odikade åkrar och det stora frostspridande kärret strax bredvid. Han hade medgifvit den ena lättnaden efter den andra, och likafullt hade alla spekulanterna rifvit sig bakom örat och i det tofviga håret, envisa i sina fordringar och ovilliga att slå ned sina anspråk.

På det nya torpet — Uramo kalladt, efter strömmen — gick rågen i ax på åkrarna, men

den hvitbilade stugan stod tom, ingen rök steg upp ur skorstenen om kvällen, och inga kor sökte sig råmande hemåt. Ingen häst släptes ut på nattbete i hagen, och det låg där, nytt och prydligt, men dödt och tomt som ett hämskt varsel för de förbifarande om kommande hårda tider.

Samma kväll, som kapten Thoreld till häst och med god hållning följt sina gäster en half mil på väg, hade han vid hemkomsten bemäktigats af en ny tanke, som både skulle göra torpet bebodt och försiktigt maka undan en liten stötesten, hvilken han redan länge tänkt rödja ur vägen till sin framtidsidyll. Efter besöket han haft denna dag, stod idyllen sällsamt tydlig och realiserbar för honom i skiraste högsommardis, medan den lilla stötestenen låg hotande och ful på vägen dit.

Och då gick idén upp för honom. Redan följande morgon lät han kalla biträdande mejerskan upp till sig, drog dörren igen om henne, och när hon en half timme senare gick ifrån honom, hade hon sitt flyttningsbetyg i fickan och dessutom fyra fem stycken mycket stora sedlar, dem hon fått af Herrö-kaptenen till blifvande hemgift, och hvilka hon icke skulle göra någon hemlighet af att hon hade för ungt manfolk, som det kunde intressera. Det var naturligtvis summan

af besparingar och små försändningar, som hon fått af sin broder, en landthandlande åt Savolaks-sidan. Dessutom skulle den man hon valde få det nya torpet på så goda villkor, som ännu ingen tänkt sig. Och af det torpet kunde det bli en betydande utgård med tiden, så väl låg det till. Men allsammans skulle vara klappadt och klart innan hösten, det sade kaptenen som ett bestämdt villkor. Ty hon var en flicka, som kunde att skaffa sig man, och det genast. En ung jанта med hennes friska och vackra yttre skulle, också utan kaptenens speciella beskydd, bara behöfva sträcka ut sin hand för att fånga en friare på hvarje finger.

Anna Mellilä gick öfver gården med en blandad känsla af tillfredsställelse och blygsel, tillfredsställelsen lefvande och verklig, blygseln mera pliktmässig och ojämn; än öfvervældigande henne i tankarna, än ovärlig som en mara, fjärran som ett barndomsminne. Men när hon passerade skottlinien, höjde hon sitt täcka hufvud under det hvita hucklet och bar det stolt som en segerhufva. Icke en blick kastade hon nu åt kaptenens fönster till, och i fickan kramade hon några skramlande papper, som i ett nu skulle jämna lifvet för henne och skaffa henne man och bo. Men mannen skulle icke bli någon från Herrö gård, det var hon be-

sluten för, ty gossarna i trakten hade hon nog af allihop, — nog af dem och af deras dumma anspelningar! Nej, de skulle få se, att hon gick deras näsor förbi och valde sig sin gosse på annat håll! Och då skulle de ångra sig, när de fingo höra, hvad de gått miste om och hvad den gosse, som hon valde sig fick i hemgift. Men om skvallret och elakheten skulle hon då icke bry sig det minsta, ty den som skrattar sist skrattar bäst.

Hon gick i djupa tankar, när en skramlande kärra körde in på gården. I den stod en lång karl upprätt och hade byxorna nedstoppade i blänkande nya stöfvelskaft med breda röda saffiansränder. Han stod med den ena handen i sidan, ungefär som kaptenen brukade, när han var ute och såg efter arbetet, med den andra skötte han tyglarna. I kärran hade han ett bylte med kläder och i munnen en extralång pipsnugga, hvars mässingsgrannlåter dinglade honom ända ned på bröstet. Äfven han passerade skottlinien utan den minsta aktningsgård åt de skarpa ögonen innanför fönstret, men det var bara för han var nykomling på Herrö. Han såg på den vackra flickan en smula öfvermodigt, men bondchevalereskt utan like.

— Är kaptenen på Herrö hemma? ropade han vårdslöst och höll hästen inne med den ena handen, den andra höll han i sidan.

— Nå, nå, — sakta i backarna. Du kan väl inte köra in i hans rum häller! tog Anna Mellilä ordet. Hon var inte vid lynne att bli imponerad af förste bäste bondskrytare.

— Jaså, tas man emot på det viset i den här gården? sade österbottningen och tog pipan ur munnen utan att ändra ställning.

— Som man ropar i skogen, får man svar!

— Du tycks inte höra till det slags folk, som man kan vänta ett hyggligt svar af.

Anna Mellilä sköt hufvudduken ned i nacken, såg karlen skarpt i ögonen, där han stod uppe på kärran och satte också händerna i sidorna:

— Hvem är du, som kör in på folks gårdar med ett väsen såsom vore du kronans ämbetsman och skryter med att fråga efter kaptenen som vore du hans like?

— Jag är Kalle Pihl, svarade österbottningen kort, steg ned från sin kärra, ledde hästen till stallväggen och begynte fastgöra den där. Han bekymrade sig icke med en blick vidare om flickan. Det var henne för starkt att behandlas så öfvermodigt af en svartmuskig landsvägsskojare, en zigenare, eller hvad han var för en! Och så kunde hon icke häller styra sin nyfikenhet att få reda på hvad den storordige karlen egentligen

hade här att göra. Hon låtsade som förde hennes väg förbi stallet och slungade till österbottningen i förbigående:

— Kommer du för att tala vid kaptenen, så råder jag dig att stoppa pipsnuggan i fickan och svälja ner dina stora ord, om du inte vill bli utkörd!

— Jag och kaptenen ha nog talats vid förut, svarade österbottningen tvärsäkert utan att vända sig om och gjorde fast brunte vid betslet.

Anna Mellilä stod ett ögonblick både rådvill och förargad. Hon kunde icke besluta sig för att gå sin väg. Österbottningen hade gjort fast brunte och gick nu åt hufvudbyggnaden till med pipan i munnen, men den skrytsamma hållningen var betydligt ödmjukare. När han passerade Anna Mellilä, såg han småleende på henne, tog pipan ur munnen och pekade frågande med det långa skaftet åt farstutrappan till:

— Är det där?

Anna Mellilä kunde ju icke annat än nicka jakande, den karlen var henne alldeles för svår att komma tillrätta med, och hon försökte uppskatta i en forskande blick både hans personliga och hans praktiska värde. Den granskningen utföll till österbottningens fördel, ty en sådan säker-

het hade hon aldrig sett hos en tjänstsökande. Han var väl ändå, när alt kom omkring, en bonde med hemman, som kom till kaptenen i trävaruaffärer, eller också en stockuppköpare med tusental mark i den flottiga plånboken i barmfickan. I bägge fallen var han icke att förakta, och hon såg i en blink, att han ingen ring bar på vänstra handens ringfinger. Hon ändrade ton i ett nu och ropade efter honom, att kaptenen var hemma i sitt arbetsrum, dörren till höger i tamburen.

Den upplysningen var onödig, ty nästan i detsamma upptäckte österbottningen de skarpa ögonen, som voro fästa på honom genom fönstret midt framför, och han förde ofrivilligt handen till mössan, utan att den rörelsen åstadkom någon blinkning i de stränga ögonen bakom rutan.

Österbottningens säkerhet höll på att öfvergifva honom, trots att han förde handen till barmfickan och kände där sin läderpung med hela trettio mark i sedlar och några silfverslantar därtill. Den förmögenheten hade han förvärfvat dels med lumplasset, dels under sin två veckor långa arbetstid på Kotkais, där det brådaste arbetet nu tagit slut och därifrån han blifvit uppsagd i går. Han hade genom en besynnerlig ödets nyck undgått att hamna på de talrika lönnkrogarna nära den nya järnvägsbyggnaden, och därför kände

hans själfkänsla i dag inga gränser, då han med ett helt orördt kapital i fickan kom för att söka nytt arbete på Herrö. Han ville hellre bjuda den fine Herrökaptenen sina tjänster, än han åtog sig att släpa sand till järnvägsbyggnaden, ty han kände med sig, att hans företagsamhet mera imponerade på den infödda befolkningen, än på de hopraf-sade äfventyrarne vid järnvägsarbetet. Äfven om han förtjänade några penni mindre om dagen, skulle han hafva ren behållning genom att hålla sig borta från bränvinet, som flödade halfmilsvidt omkring de stora gräfningarna och fyllningsarbetena.

Kapten Thoreld hade sedan tio minuter lämnat sina kalkyler för att följa med scenen, som utspelades midt i hans fruktade skottlinie, utan att någondera af de handlande tycktes ha en aning därom. Det var något sällsynt.

Han följde halft leende med mejerskans förakt och kunde läsa hvarje hennes doldaste tanke i hennes rörelser. Han kände människorna för väl för att misstaga sig på henne. Och när österbottningen gick ur träffningen med så afgjord seger gladdes kaptenen smått, ty han hade genast, första gången han såg karlen, tyckt om hans manliga rättframhet, — det fans någonting duktigt, militäriskt hos honom. Och han beslöt

känna honom på pulsen en smula, när han skulle infinna sig i arbetsrummet. Kanske var det mannen, som han behöfde!

Strax därpå skrapade ett par grofva stöflar på mattan utanför dörren, och österbottningen trädde in med en min så helt olika den han haft utanför på gården, att det smått ryckte i kaptenens munvinklar under de uppstrukna mustaschern. Det märkte österbottningen och blef litet förvirrad. Han anade genast att kaptenen åsett hans ankomst, och han bäfvade smått för resultatet af sitt besök. Men vid första ord kaptenen sade till honom kände han sig trygg igen. Så vänligt nedlåtande var tonfallet, om än det gömde en liten smula skratlust, som sårade Kalle Pihl.

— Nå, — det är ju österbottningen, som förde lump till pappersbruket, sade kaptenen igenkännande.

— Jaha. Jag är Kalle Pihl.

— Och hvad vill du?

— Det är just ingenting annat än för att fråga om arbetsförtjänst. Med hästdagsvärke, förstås.

— Jaså. Är det slut nu med förtjänsten på Kotkais?

— Jaha, det är det.

— Nå, vi ska se till; — det fins väl alltid något göra för en duktig karl, tänker jag.

Nu strök sig österbottningen om hakan och rätade på sig.

Då gjorde kaptenen plötsligen helt om med sina frågor, såg österbottningen likgiltigt förbi och kastade fram såsom i luften:

— Är du gift?

Om kaptenen sett honom i ansiktet, skulle han genast fattat misstankar; nu gled hans blick ut längs skottlinien emedan han icke själf kände sig fullkomligt oberörd af frågan han gjorde. Den gick som en stöt genom österbottningen. Hvad kunde kaptenen mena därmed? Han ville bestämdt icke ha en gift karl i sin tjänst, det var klart. Österbottningen harskade, funderade ett ögonblick och svarade nej, utan att göra riktigt klart för sig att han ljög. En ung ogift karl hade alltid bättre utsikter, och den lilla lögnen skulle hans hustru nog förlåta honom, — när hon fick hälften af hans blifvande inkomster.

— Jaså, sade kaptenen ännu likgiltigare. — Nå, förstår du dig på jordbruk då?

— Det gör jag väl, efter jag haft eget torp i Österbotten i fyra år.

— Och är likväl ogift?

Det klack i österbottningen. Skulle han nu komma fast genast?

— Ja, ett torp skaffar inte alltid föda för flera än en, svarade han i allmänhet.

— Det beror på hurudant torp det är. Här i Tavastland ha vi sällan ogifta torpare. Det blir ingenting ordentligt af med hushållet, utan att en kvinna håller ordning i det.

— Nej, nog är det så.

— Och jag ville inte ha ogift folk och bruka mina torp.

Hörde han rätt? Tänkte kaptenen då på att gifva honom, den arbetssökande långvägafararen, ett eget torp här långt ifrån hans hembygd? Han svarade därför försiktigt:

— Nå, en hustru kan man ju alltid skaffa sig . . .!

Kaptenen såg upp på honom och log menande. Bonden anade genast med sin vakna instinkt att här låg någonting under. Han drog sin mun till ett slugt löje, han också.

Då afbröt kaptenen all vidare diskussion:

— Du skall få arbete vid timmerflottningen här nära gården tils vidare. Din häst får gå på bete under tiden eller användas i gårdens sysslor. Och om du bara har dina papper i ordning, så få vi se sedan. Gå nu och säg inspektoren att jag tagit dig i min tjänst och att din häst får beta med gårdens hästar. Adjö!

Österbottningen gick mycket förvånad ut. En sådan tur hade han inte drömt om! Hans långa gestalt växte rak och hög, när han gaf sig på färd att söka upp inspektoren. Han såg ett ögonblick åt kökstrappan, och där stod Anna Mellilä utan att se åt honom. Skulle det vara . . ? Nej, det slog en sådan svärm tankar åt hufvudet på den länge österbottningen, att han föll ihop igen och såg ut som en gubbe, när han körde in sin kärra i redskapslidret.

6.

Herrö bästa timmerskog låg mer än en timmes väg från gården på åsarna ömse sidor om en liten å, hvilken från några vackra skogssjöar flöt fram genom dalsänkningar och tufmarker till Herrö sjö. Under vintern hade yxan gått ifrigt på branterna utan tillräcklig urskiljning, ty jämte väldiga fullmogna stammar, låg en mängd dussinvirke och trängdes på den lilla åns istäcke långt fram på våren, väntande på islossningen. Som allting annat inträffade den ovanligt sent i år och det blef ett väldigt bestyr med att påskynda nedforslingen af timmerflottorna till Tavastehus längs Vånå öfre vattendrag. Största delen af vinterns stockskörd låg redan och dref nedåt hufvudfåran med en fart af en kvart mil om dagen eller litet mera. Det var endast efterskörden, som återstod att göra i den lilla ån och däromkring.

Under vårflödet hade stocken drifvit upp på ängarna här och hvar, och vid de små fallen hade en och annan fura förirrat sig in i skogen eller satt sig stadigt fast mellan strandstenarna. Det var här österbottningen gick och solade sig de varma julidagarna med ett par andra långväga-drifvare och rullade stock, medan brunte höll fri-vecka i Herrö stora beteshage. De skulle haft ett styft arbete, om det skett på beting, eller om någon sett noga till det, men sådant det nu var — nästan omöjligt att kontrollera, om arbetarne icke oafbrutet öfvervakades — gjorde sig de tre karlarne ingen brådska, satte knappast tio eller tolf stockar i ån i timmen och togo sig två timmars präktig eftermiddagslur midt i solgasset.

Den ena af karlarne var österbottning som Kalle Pihl och hade lämnat hemnäjderna af alldeles samma skäl som denne, men han hade tyvärr ingen häst haft, som släpat pängar till honom.

Under en middagsrast, när de smort sig med surmjölk ur hvar sin träkutting, blef det tal om hembygden, och de två österbottningarna befunnos vara från tvänne grannsocknar, den tredje var Savolaksare och hemma från Kuopiotrakten. Till vidare meningsutbyte ledde den upptäckten icke, än att Kalle Pihl bad att få se sin lands-

mans prästbetyg, eftersom han skrutit med att han var »dokumenterad karl.»

Landsmannen drog fram ur en ficka innanför sin smutsiga väst en bundt svettiga papper, granskade hvar och ett i solskenet, och lämnade slutligen ett ifrån sig, som hade en samling heliga emblem med en strålgloria omkring aftryckt i träsnitt och till vänster en enkel byggnad, som föreställde Åbo domkyrka. Kalle Pihl tog dokumentet försiktigt mellan sina kådiga fingrar och betraktade det noga. Så begynte han stafva igenom det, ty han kunde läsa, det stod i hans eget prästbetyg. Men det kunde hans kamrater icke, och då fingo de höra betygets hela innehåll, som egaren naturligtvis kunde utantill förut. Det lydde på bondsonen Kalle Lehtimaa från Kauhava — ja så, han hette också Kalle! — som hade god fräjd och behjälplig kristendoms-kunskap. När Kalle Pihl kom till de sista raderna, stafvade han ändå långsammare: o, c, h, — och . . . h, i, — hi . . . hinder . . . hinderslös till . . . ä säger ä . . . nej, ä, k — äk — t, e, n — ten, äkten, s, k, a, p, — skap — äktenskap. Och hinderslös till äktenskap, gentog han långsamt, likasom för sig själf.

Han lämnade dokumentet igen till egaren, strök sig betänksamt öfver ansiktet med avvig-

sidan af handen och föll i tankar. Kort därpå gick han ensam till arbetet, en half timme tidigare än de andra, och satte ett helt dussin stammar i vattnet af ren distraktion, innan de andra ännu slutat sin middagshvila.

Kalle Pihl gick ända hem till gården den kvällen, fastän han annars brukade ligga öfver natten i ett torp nära arbetsstället. Han tog där byltet med sina tillhörigheter afsides i den skummaste vrån af höskullen, där han jämte gårdsdrängarna hade sitt sommarlogis. Genom en springa i takfoten slapp det jämt så mycket sommarnattsdager in, att han kunde leta fram sitt eget prästbetyg. Där satt han sedan stafvande länge och väl, medan gårdsdrängarne drogo jämna timmerstockar under sömnen i andra ändan af loftet.

Han blef aldrig färdig med att tänka den natten. Ett hade han klart för sig: — hans eget prästbetyg dugde icke längre, efter det han ljugit för kaptenen! Han kunde när som helst bli tillfrågad om det, det hade ju kaptenen själf beredt honom på, och då stod hans lögn att han icke var gift uppenbar. Och om man fick honom fast för att ha ljugit strax vid första samtalet med kaptenen i en så viktig sak, så skulle man aldrig tro honom mera. Hvarför hade han då ljugit egent-

ligen? Ja, — hvarför? Ingen hade ju tvingat honom därtill! Nu harmades han själf åt sin otroligt kortsynta lögn, som han kommit med bara för att vara kaptenen i lag och jämna framgångens väg för sig. Hvad skulle han nu göra? Gå till kaptenen och bekänna altihop? Nej, — det skulle falla sig alldeles för löjligt, han kunde ju rakt inga skäl uppgifva till sitt handlingssätt. Nej, han måste noga hålla undan sitt prästbetyg eller helt och hållet förstöra det och skylla på att han tappat hela papperet. Men då blef han utan de papper, som han just skulle hålla i ordning, och kunde när som helst bli hemförpassad som lösdrifvare. Det hade han ingen lust att utsätta sig för.

Men så hade kaptenen lett så menande, när han talade om att en torpare bör vara gift, att där bestämdt legat någonting under det leendet. Hvad kunde det väl annat ha varit än just hans möte med den sturska och vackra flickan på gården utanför kaptenens fönster? Åh — jaja, — jaha! Det var således meningen med kaptenens tal om klara papper! Jaja, — det var alt en vådlig historie han ofrivilligt gifvit sig in på, och Gud ensam visste huru det skulle slutas.

Just när han var på väg att falla i sömn, efter det han noga gömt det farliga prästbetyget på sig, gick en idé upp för honom, en djärf idé,

som höll honom vaken så godt som hela den korta natten. I den tidiga morgonstunden gick han sin långa väg till arbetsplatsen utan att ett ögonblick glömma sin plan, och han beslöt att genast sätta den i värket för att få ro för de plågande tankarna.

Under morgonrasten visade sig Kalle Pihl ovanligt vänlig mot den andre österbottningen, tog reda på, att han för endast en vecka sedan kommit till orten och att han egentligen ämnat sig till järnvägsbyggnaden, fast de goda villkoren och det nöjsamma arbetet vid stockflötningen lockat honom att antaga Herrökaptenens anbud.

— Känner man dig på gården? frågade Kalle Pihl.

— Nej, inte vidare än att man sett mig där en förmiddag, när jag tog arbete hos kaptenen.

— Och såg han då dina papper?

— Nej, hvad skulle han bry sig om dem för?

— Men ditt namn sade du ändå?

— Ja naturligtvis! Kalle Lehtimaa såg frågande på sin namne. Hvert var det denne ville komma?

— Och voro ni många då, som på en gång togo arbete?

— Ne — ej . . . bara jag och en annan, som redan lämnat kaptenens arbete. Men jag vet att

kaptenen dagen förut antagit tio eller tolf stycken som gått med den sista stora stockflotten söderut. Ty han vill att arbetet skall gå undan, förstår du? — Det sista var en skämtsam antydning på att de pratade bort arbetstiden, men Kalle Pihl fäste sig icke stort vid den utan fortsatte tankfull:

— Ämnar du stanna länge kvar i kaptenens tjänst?

— Huru så, då? Tänker du göra mig ett bättre anbud än kaptenen?

— Jaha, sade Kalle Pihl och knep ihop vänstra ögat — det är inte så alldeles omöjligt, det. — Han hade redan genom beröring med fabrikskontorister och handelsmän fått en släng af deras öfverlägenhet, och han använde den samvetsgrant mot sin namne.

Nu blef Lehtimaa nyfiken på allvar, men Kalle Pihl sade, att de skulle spara vidare samtal till kvällen — det var lördag i dag — och då skulle han vid några flaskor öl pröfva om Lehtimaa var en karl, som man vågade gifva sig i affärer med, eller om han genast i fyllan pladdrade ut, hvad man anförtrott honom.

Lehtimaa såg nästan beundrande på sin landsman, som kände människorna så noga, tog itu med sitt arbete, lade an på att icke tala många ord innan kvällen och tänkte på hvad hans namne

kunde ha att anförtro honom, ty han var säker på, att det var något klokt, och att det var bäst att gå in på hvad den karlen föreslog. Han visste nog hvad han gjorde, han!

Arbetsklockan hade för en half timme sedan klingat ut öfver Herrö egor sitt vänliga budskap om hälgdagshvila och rykande grötfat hemma i det stora herrgårdsköket. Det budskapet flög i tre markerade och korta klämtslag tätt efter hvarandra långt ut till gårdens yttersta odlade egor, men ända fram till den sköflade skogsbranten, där timmerskogen stått, nådde ljudet icke, fast aftonen var lugn och klockan hade rykte om sig att höras till två socknar på en gång.

Det visste de tre stockflötarne godt, och därför hade de i så god tid lämnat arbetsplatsen att de hörde matklockan klinga, då de endast hade några tusen steg kvar till gården.

I den glada lördagskvällstämningen med badstu och söndagshvila i perspektiv, gjorde ingen förvånade miner öfver att de så snart hunnit hem från den aflägsna timmerskogen. De gingo i badstun tillsammans med gårdens folk utan en anmärkning från deras sida, klädde sig i sina rena hvita underkläder och togo sig en promenad till höskullen i den lätta kostymen efter badet, skinande röda i hullet och upplagda att skämta med töserna.

Kalle Pihl hade genom vänskapsförbindelser och klingande valuta skaffat ett halfstop bränvin och ett par flaskor öl, hvilket de båda österbottningarne i bästa förstånd intogo på en mycket afsides bakom riorna liggande halmbodtrappa. Och det var under den kvällsvarden, som de två landsmännen ingingo ett köp, hvilket ännu i dag praktiseras bland de utvandrande österbottningarna och som oftast medför dem allehanda trakasserier med rättvisan.

Det var Kalle Pihl, som gjorde början med bränvinsbuteljen, torkade af mynningen med sin rena skjortärm och bjöd den sin landsman. Han tog en långsup före maten, en andra och en tredje, och när ölflaskorna drogos upp var Lehtimaa redan ansenligt påstruken, medan Kalle Pihl behöll kontenansen som värd och som den, hvilken skulle draga nytta af välfägnaden han bestod. Han uppmuntrade Lehtimaa med ord och exempel att icke spara på varorna, och det dröjde icke länge innan han ansåg stunden vara inne att framkomma med sitt stora förslag. Han tog Lehtimaa om skuldrorna, lutade sig nära honom och hviskade honom helt kort och afgörande i örat:

— Och nu, Kalle Lehtimaa, nu ska jag köpa ditt prästbetyg af dig!

Kalle Lehtimaa trodde att den andre skäm-

tade, och att han skämtade så fint att det var omöjligt för en stackare med bara vanligt bondförstånd att fatta skämtet fullt. Därför log han illmarigt medgifvande och sade ingenting emot.

— Nå, se det kallar jag då en karl, som inte blir förvånad engång, smickrade Kalle Pihl.

— Man ska väl förstå skämt, förmodade Lehtimaa, utan att själf begripa det minsta.

— Det är så fan håller något skämt, inföll Kalle Pihl, som begynte känna sig bränvinsmodig.

— Aldrig kan du väl mena på allvar, att du skulle köpa mitt namn af mig?

— Och hvarför inte det då? Ditt namn är likaså godt som mitt, och fläckfria papper har du. Hvarför skulle jag inte vilja köpa ditt då?

— Hvad skulle det tjäna till? inpassade Lehtimaa en ovanligt nykter fråga, som han själf var stolt öfver.

— Nå ja, sade Kalle Pihl, om du inte vill sälja själfva namnet, så kan du åtminstone sälja ditt prästbetyg till mig. Jag skall skrifva efter ett nytt åt dig från din hemsocken, jag som kan skrifva. Det kostar dig ingenting, men du kan förtjäna tio mark på den affären, det kan du. Lika mycket som en hel veckas lön och litet mera. Tänk på det, du!

Lehtimaa började lyssna. En hel veckas lön

och litet mera! Bara för det där papperet han bar i fickan, och som ingen ännu frågat efter! Hans litet oklara tankar lystes upp af vinningslystnadens glimt, men han gaf sig icke strax:

— Hvad kan du ha för nytta af att köpa mitt prästbetyg? envisades han.

Kalle Pihl hade sett värkan af de tio markerna han bjudit och sade likgiltigt:

— Det är nu bara för att kaptenen vill ha ett prästbetyg genast, och jag glömde att taga ut mitt från hemsocknen.

Nu log Lehtimaa sitt slugaste löje, hånfullt så hela tandraden syntes, men med en viss skygg respekt ändå:

— Du har kanske så snygga papper därhemma, att du aktar dig för att visa dem, vågade han förmoda.

— Prata inte skräp om saker, som du inte har reda på! Mina papper äro i lika god ordning som dina, men jag hinner inte få dem hit, och så går jag miste om den plats kaptenen erbjuder mig.

Det lät så öfvertygande, att Lehtimaa teg och tog emot bränvinsbuteljen till en ny långsup. Han granskade den emot dagern, anmärkte att bränvinet var nära slut, men förde den lydigt

till munnen, när Kalle Pihl förklarade att buteljen i allmänhet var till för att tömmas.

— Tag med detsamma två klunkar och låt köpet vara afgjort, uppmanade Kalle Pihl.

Lehtimaa tog buteljen från munnen, log emot honom och töfvade.

— Kör för tjugu mark! sade han på höft för att stå på sig.

— Åhå, gamle skojare! Tror du inte jag kan få ett betyg af någon annan för billigare pris? Det fins fullt upp med österbottningar vid järnvägsbyggnaden!

Han tog med ett ryck flaskan af Lehtimaa, slog fast korken och stoppade den i fickan. Lehtimaa stod och såg handfallen ut.

— Och när alt går omkring, fortsatte Kalle Pihl, är du kanske af den sortens folk som löper med skvaller och inte kan hålla mun. Du ser mig just ut att vara en sådan, — fy tusan!

Han spottade afgörande flera famnar långt framför sig, samlade matresterna efter kvällsvarden och uttryckte ett krossande förakt.

— Nå, nå, sade Lehtimaa förolämpad, — jag är inte af den slags stackare, som du tror.

— Bevisa det då! Gif mig prästbetyget och du får tio mark. — Kalle Pihl förde handen till barmfickan.

— Men om man får veta af det?

— Hvem skulle få veta något om det, om du inte själf skvallrar?

— Det gör jag inte.

— Resten tar jag på mitt ansvar. Du kan ju säga, att du tappat prästbetyget om det kniper. Och i morgon dag skrifva vi efter ett nytt åt dig från Kauhava.

— Låt gå då! sade Lehtimaa.

— Men först ska du lofva att lämna kaptenens arbete i morgon dag och gå till järnvägsbyggnaden.

— Hvarför det då?

— Jo, det går inte för sig att du stannar här. Det är ett bestämdt vilkor i köpet.

Lehtimaa funderade.

— Tänk på att du förtjänar tio mark i reda pängar på ett ögonblick!

Den nya påhälsningen i flaskan gjorde Lehtimaa beslutsam:

— Nå, må gå! Jag har ju ingenting ogjordt här på gården!

— Topp! sade Kalle Pihl.

Deras händer möttes och bytte ut det svettiga papperet med de heliga emblemen, strålglorian och kyrkan emot tre smutsiga tremarkssedlar

med handelns och industriens emblem och en silfvermarkslant som krona på väcket.

Därpå tömde de bränvinsflaskan i botten som bevis på att köpet var afgjort.

Men när de småraglande och upprymda nalkades stugan och höskullen, sade Kalle Pihl:

— Och om du nu skvallrar, så kommer du att få fängelse, du själf också!

7.

De två österbottningarna föllo på återvägen till höskullen och natthvilan alldeles oförberedt midt in i ett sällskap af gårdens ungfolk, som efter badstun och gröten voro på väg till gungan uppe på backen ett stycke ifrån. Där samlades ungdomen på lördagskvällen, där sjöngs visor och kastades älskogsblickar, sedan veckans arbete var slut och man hade utsikt till morgonhvila långt framåt frukosten.

Se där ha vi de österbottniska stockflötarne, ljud det, — de följa nog med! Och som flotta kavaljerer gick det omöjligt an för dem att försumma representera sitt landskap nu, när de utfordrades därtill.

Kalle Pihl var genast färdig, men han kastade en undersökande blick på sin kamrat och ämnade afråda honom från att följa med, både af försik-

tighet för sin egen del och för att han var mån om sitt landskaps anseende här på gården.

Den halffulle Lehtimaa anade genast med den drucknes misstänksamhet sin kamrats tankar, tydde hans undersökande blick alldeles riktigt, blef sårad i sin stolthet, så att hans häftiga österbottningsblod kom i svallning, lyfte häftigt upp sitt hufvud med de simmiga ögonen och sade utmanande:

— Jag är väl lika mycket österbottning som du och kan nog reda mig bland andra om det gäller.

Kalle Pihl kände till de sinas styfva lynne, han gissade att här kunde det komma till obehagligheter för honom, om han icke gaf med sig, och därför sade han i sin lugnaste beskyddarton:

— Ingen har ju sagt dig någonting. Hvad är det då du väsnas för?

Lehtimaa gitte icke svara honom, han kände sig plötsligen helt fiendtligt stämd mot Kalle Pihl för att denne lockat hans prästbetyg af honom och för att han själf varit dum nog att låta sig lockas. Här i de andras närvaro försvann respekten, som han på tumanhand kände för Kalle Pihl, och han beslöt att icke als bry sig om honom i kväll, då han i alla fall icke hade att frukta någon hämd, emedan han dagen därpå skulle

draga till annan marknad, enligt deras öfverenskommelse. Den tänkte han likväl hålla, ty han kunde aldrig vara säker på att icke Kalle Pihl fann på något fanstyg, som satte Lehtimaa illa emellan, ifall han icke uppfylde öfverenskommelsen. Så slog han sig ogeneradt i slang med gårdsfolket och lät Kalle Pihl gå sina vägar för sig.

Kalle Pihl, som förgäfves tittat efter den vackra Anna, gick till stalldrängen, hvilken tycktes gömma på en bränvinsflaska, efter han såg så viktig ut, och bad honom att icke gifva den andre österbottningen af den, emedan han redan var drucken nog och skulle ställa till oreda, om han blef än drucknare. Hans ord blefvo märkvärdigt nog hörda, ty drängarna hade ännu ingenting förtärt af sitt förråd, — annars skulle det bara retat dem till att försöka supa den främmande dödfull. Det låg alltid en viss manlig täflan i styrka förstås, såväl i att bära ett rus som i att bära hvilken annan börda som hälst.

De kommo fram till gungan i den lugna kvällen och satte sig upp så många den någonsin rymde. Flickorna två om två, småhissnande och varma, hakande sig fast med armarna vid gungans bärare och bänkar, gossarne stående mellan dem och hållande sig fast endast i en bärare, då de gåfvo gungan fart. I början hade det öfver

hela skaran hvilat likasom ett tvång, gossarne hade hållit sig för sig, flickorna likaså, men när man nått gungan gick glammet löst i ett nu. Man hade kommit närmare inpå hvarandra, man stötte till grannarna med armbågar och knän, och det gaf tillräcklig anledning till det glada skämtet, som återhållits så blygsamt i tyst fnitter flickorna emellan och litet skarpare själfsvåld på svärdssidan. Nu flög gungan mot skyn, flickorna skreko och karlarna skrattade, men när man saktade farten, togo flickorna upp en sång, som hörde lika mycket till saken på gungan som amen i kyrkan.

En af de äldre flickorna, som stannat kvar på marken, emedan hon kom för sent för att få plats bland de andra, hade snokat upp stalldrängens bränvinsflaska i en enbuske, och då hon genast gissade att den tillhörde honom, som hade det värsta ölsinnet i hela trakten, lät hon den oförvarandes rinna ut på marken. Hon hade den sista söndagen haft händerna fulla med arbete att styra honom, och hon ansåg sitt sträck både för sin rättighet och plikt. Med den oskyldigaste min i verlden satte hon sig med de öfriga vältande nära gungan och njöt i sitt stilla sinne på förhand af sprattet, som hon spelat karlarna.

Ändtligen var de väntandes tur inne, Kalle

Pihl hade redan tagit ordet på gungan och bjöd dem nu i skämtsamma ordvändningar att taga plats.

— Vänta på mig! ljöd i detsamma en gäll kvinnostämman på afstånd, och där kom Anna Mellilä, fin och tillgjord och själfmedveten. Hon hade med flit lämnat sig efter de andra, för att göra sitt uppträdande desto mera observeradt.

Alla på gungan vände sig om, man tillropade henne att skynda sig, men hon gjorde omöjligheter att komma öfver ett dike och koketterade riktigt bedårande.

Lehtimaa, som på gungan fått det flyende ruset litet upplifvadt genom farten och ansträngningen, sprang emot den vackra flickan och ville på herrskapsvis hjälpa henne öfver diket, men hon slösade endast en främmande och förvånad blick på honom, lyfte kjolarna halfvägs till knät och satte öfver diket i ett mindre graciöst än kraftigt språng, gick förbi den handfallna kavaljeren utan att se på honom och sade tillgjordt till de andra:

— Hvarför kunde ni inte vänta på mig, så hade vi följts åt alla tillsammans?

— Man har väl annat att göra, än att vänta på fröknar som dig, föll stalldrängens stämman in. Han hade funnit sin bränvinsflaska så godt som tom i enbusken och tog hämd på Anna Mellilä. Och han hade andra skäl än bara detta, ty han

kunde som gårdens erkänt främste fruntimmerskarl icke förlika sig med tanken att hon alltid gjort narr af honom.

Anna Mellilä trippade fram till gungan med riktigt sårande herrskapslater, ty hon hade satt sig i sinnet att i dag visa alla på gården huru litet hon egentligen brydde sig om dem. Och hon visste att hennes herrskapston retade dem djupt, men klädde henne själf icke så illa. Mer än en granngårdskarl hade hon fångat med den, liksom hon afslagit mer än ett tölpaktigt närmande genom sin blotta låtsade förvåning. Den låtsade förvåningen var hennes styrka, ty genom den kunde hon låta påskina att hon tillhörde en helt annan krets med finare vanor och uttryckssätt.

Ute i byn hade landthandlaren mer än en gång kastat förälskade blickar på henne, men han var en gammal gubbstut och skulle inte häller tvekat att se förälskad ut i hvilken annan nätt flicka som hälst. Därför lade hon bara hans hyllning omsorgsfullt till de öfriga, som egnades henne, utan att allvarligare tänka på den.

På gungan stod Kalle Pihl och låtsade se förbi henne. Hon steg upp och satte sig bland de andra flickorna. När hon fått sina kjolar i ordning, kommenderade hon:

— Seså — börja på nu!

Ingen af karlarna gjorde en min af att sätta gungan i rörelse.

— Hvem väntar ni på? förvånades Anna Mellilä.

Nu började en af drängarne långsamt att gifva fart åt gungan i det hoppet att hon skulle märka, att det icke skedde på hennes befallning. Men det hoppet slog felt, ty hon tog äran af initiativet i detsamma åt sig med ett:

— Nå, ändtligen lyder ni!

— I dag är då vår Anna riktigt på sina höga hästar, sade en af drängarne helt högt och gaf gungan bättre fart. — Se det är något för österbottningen! Har ni sådana flickor där norrut?

— Det är inte första gången jag ser högmodet gå före fallet, svarade Kalle Pihl ut i luften.

Anna Mellilä låtsade om ingenting, gnolade sakta för sig själf men utbrast, när gungan gick i full fart:

— Sjung nu något, gossar, medan gungan går högt!

— Tuppen gal inte på beställning, replikerade drängen.

Anna Mellilä var van vid den tonen och lät sig icke als bekomma. Hon visste att hon likafullt fick dem till hvad hon behagade, bara hon lade an därpå. Och hon väntade tils de första

välkomstelakheterna gått öfver. Sedan, när gungan saktade farten, lutade hon sig bakåt, såg Kalle Pihl rätt in i ansiktet och sade, som om hon als icke märkt honom tidigare:

— Se där är ju österbottningen också! Godafrön! Man brukar hälsa på sina bekanta här i Tavastland, men det är väl inte seden i Österbotten?

— Åh — jo, tog österbottningen upp sarkasmen, — det beror på huru väl man blir mottagen af dem, när man första gången möter dem.

— Brukar man taga illa emot sina bekanta i Österbotten? Anna Mellilä sken af naiv förvåning.

— Nej, — men det gör man i Tavastland.

— Ska det vara möjligt, om det är en hyggelig bekant?

— Man tycks inte håller ha något godt minne i Tavastland.

— Inte det? Och ändå kommer jag ihåg att vi träffats, fast det är flera dagar sedan, och fast vi inte sett hvarandra sedan dess.

Det var alt en tös som hade mun på skaft. Österbottningen betänkte sig innan han fortfor, ty alla på gungan sutto och lyssnade till dem, och de andra nere på marken blefvo också intresserade. Han gaf ett hurtigt ögonkast åt sin

täcka motstånderska, som satt där med den hvita hufvudduken skjuten i nacken, kinderna röda af farten vid gungandet och blicken glimmande käck, spänd i förväntan på att hon skulle få en ny pik att vända igen mot sin länge deloman. Kring mun och ögon ett drag som af löje, bakom hvilket dolde sig en upprörd, egensinnig, sårad stolthet, som var beredd både att anfalla och försvara sig ursinnigt. Och han hesiterade igen, det blef kanske han som drog det kortaste strået —! Han fick ett intryck af att det var klokast att taga sig i akt för den flickan. Bakom hennes retsamma väsen låg det både beslutsamhet och kraft, det såg man. Och för första gången i sitt lif kände han en liten smula respekt för en varelse af det andra könet.

Hans långa paus följdes med otålighet af de andra. Hans bestämda uppträdande i början hade redan ingifvit dem hopp om att de här ändtligen hade en främmande karl, som icke lät Anna Mellilä topprida sig likt alla andra. Man hörde ett mummel:

— Stå på dig, österbottning!

— Kan en kvinna göra dig svarslös?

Men österbottningen dröjde alt fortfarande att upptaga ordstriden.

Då såg Anna Mellilä missaktande på honom

under sitt hvita huckle, vände sig till de kringstående och frågade:

— Fins inte här också en annan österbottning? Kanske han vet bättre besked om huru man ska bära sig åt mot främmande kvinfolk, när man själf stryker världen omkring. Den här österbottningen här är bestämdt hemma ifrån skogsbygderna, han!

— Joho! — ropade Lehtimaa glad. — Här är alt en annan pojke från Österbotten, som håller många sådana där stängen!

I ett hopp var han uppe på gungan, stälde sig nära Kalle Pihl och var färdig till hvilken täflan som helst. Men Kalle Pihl jämkade långsamt det ena benet öfver brädet i marken och lämnade gungan med en stel men imponerande öfverlägsenhet, i det han sade:

— Den som vill göra sig till narr för en kvinnas skull kan gärna gifva sig i ordstrid med henne. En karl, som vet sitt värde, går ur vägen.

Det följde ett skadegladt hånande småfnitter från Lehtimaa, men publiken tycktes vara för Kalle Pihl, och Anna Mellilä bet sig i läppen, förargad öfver att hon icke kunde bringa den där karlen ur fattningen. Kalle Pihl knackade askan ur pipan mot sin järnskodda stöfvelklack, rensade

den omständligt och tände den slutligen, triumferande öfver sig själf.

Anna Mellilä var en för vacker och bortskämd flicka att nöja sig med en så half seger. Hon nickade uppmuntrande åt Lehtimaa, som nyter och smickrad satte gungan i gång, och när den kommit rätt i farten, hade hon honom att sitta ned tätt bredvid sig, ty det var numera godt om plats, och så gaf hon honom all den älskvärdhet, som ursprungligen var ämnad för Kalle Pihl.

Lehtimaa blef helt hufvudyr ånyo, denna gång långt behagligare än af bränvinet tidigare på kvällen, och han hade en obestämd känsla af att alla afundades honom, Kalle Pihl icke minst. Det var då också för märkvärdigt, att den vackra flickan, som bemött honom så öfvermodigt i början, nu höll så helt till godo med honom. Lehtimaas själfkänsla fick en ändå högre flykt än bränvinet kunde gifva den. Han höll icke upp att gunga innan Anna Mellilä lutade kinden i handen och försäkrade att hon skulle bli sjuk, om han icke lät henne komma ned på marken igen. Då stannade han, ifrig att göra henne till viljes, och med en lättnadens suck steg hon ned från gungan, utan att så mycket som säga honom tack engång.

Men Lehtimaa var likafullt vid så godt lynne att han beslöt visa de kringstående sin skicklighet

och vighet, och gifva gungan sådan fart att hon gick rundt. Det var en af hans mandater från pojkåren. Först klättrade han upp på gungans stolpar och såg efter att tapparna sutto säkert fast. När han fann dem i ordning, kom han ner igen, och så började han gunga alt vildare, tils han i ett kör snurrade rundt femton gånger efter hvarandra. Anna Mellilä klappade affekteradt i händerna såsom herrskapet brukade, de andra flickorna hisnade, men karlarna ansågo det allesammans för en smal sak.

När Lehtimaa varm och stolt kom ned från gungan, såg Anna Mellilä sig omkring bland gosarna och frågade om någon annan kunde göra detta efter. Stalldrängen var genast färdig och snurrade omkring hela sexton gånger. Det urartade sig till en formlig täflan och Anna var förtjust. Hon delade ut pris i form af smålöjen och skämtsamma tilltal och gladde sig åt att hon förmått sin gamle fiende stalldrängen till den ansträngningen. De andra flickorna blefvo småningom lika intresserade som Anna, när karlarna den ena efter den andra visade sina kraftprof och konststycken för dem.

Slutligen var det bara en byskomakare, som för tillfället hade arbete på Herrö, och Kalle Pihl, hvilka icke aflagt några bevis på sin skicklighet.

Anna Mellilä log försmädligt och sade högt till de andra flickorna:

— Nu ska vi se hvad skomakarena kunna visa för kraftprof!

Det blef ett allmänt småfnissande. Täflingen hade dragit allas intresse till sig, och man hade glömt att visa sin elakhet mot meyerskan. Egentligen var det ju hon, som kommit hela nöjet åstad, och fästan hon var obehagligt högmodig, lät man det passera, då det icke riktades mot en själf. Och så måste man skratta åt hennes kvickheter, — de beto alt dem de träffade.

— Nå, skomakare, kom med nu, så ska vi visa flickorna, hvad vi duga till, sade Kalle Pihl lugnt.

Skomakaren drog sig litet, det var längesedan han snurrat rundt i gunga, men när Kalle Pihl försäkrade att han skulle få sitta och att de skulle höra upp så snart han sade till att han blef yr, så jämkade sig skomakaren tillrätta kring en bärrare, spottade i händerna och var humoristisk. Men Kalle Pihl satte gungan i gång, gaf den fart högre och högre, och när skomakaren icke skrek, snurrade han den rundt det första hvarfvet, det andra, det tredje . . .

Intresset var på sin höjdpunkt. Man kunde icke neka att Kalle Pihl burit sig ädelmodigt åt, som åtagit sig frälsa skomakaren från flickornas

löje, samtidigt han räddade sig själf. Han hade alla sympatierna för sig. Skomakaren satt hopkrupen på den ena sidan och höll i sig med armar och ben, medan österbottningen, lång och vig och ledig, höll sig fast endast med den ena handen, när gungan i susande fart gick rundt för tolfte gången. Ännu intet rop från skomakaren. Det var en duktig skomakare, det där! När gungan gick rundt det tjugufjärde hvarfvet, hördes ett stö-nande från det hopkrupna människobyttet. Mössan hade flugit af skomakaren, men man fäste sig icke vid att han såg löjlig ut för hans mods skull.

— Är du rädd att falla? ropade Kalle Pihl.

Skomakaren svarade nej mellan hopknipta tänder.

— Då gå vi ännu tjugu hvarf tillsammans, så få vi se om flickorna skratta ut oss.

— Låt gå bara! ropade skomakaren.

Men nu vände Kalle Pihl om direktion. I stället för att ha gungat skomakaren omkring med ryggen förut, vände han om åt motsatt håll, så att han själf gick baklänges och det för åskådardarne såg ut som hade skomakaren gifvit gungan fart. Det konststycket hade ingen annan gjort förut, och det tillvann sig ett jublande bifall. Till och med Anna Mellilä klappade i händerna, — det uppfångade Kalle Pihl i ifvern.

— Nu är det din tur att gunga mig omkring, ropade han till skomakaren, och denne svarade med ett tjut, som innebar både gillande, humor och förtjusning.

Man räknade fyrtio gånger, man räknade femti. Alt ännu snurrade gungan.

— Bli ni inte yra?

— Åh jo, hväste skomakaren. — Kan det inte vara nog nu redan?

Vid femtiandra hvarfvet stannade gungan rakt upp och ner och balanserade en stund, innan den föll tillbaka. Medan den ännu var i full fart, släppte sig Kalle Pihl, som det tycktes, handlöst ner, kastades ett stycke ifrån och kom ner på fötterna, medan skomakaren ensam vippades af och an af farten, som småningom höll upp af sig själf

— Duga vi nu? frågade skomakaren stolt. Vi ha gjort dubbelt flera hvarf än någon af de andra.

Det hade blifvit halfmörkt i Julikvällen. På hemvägen kom Kalle Pihl som af en händelse att gå sida om sida med Anna Mellilä genom småskogen.

— Ska vi inte bli vänner nu? proponerade hon.

— Vi ha väl aldrig varit ovänner, vi, som inte känt hvarandra.

— Nej, men vi hade kunnat bli, och det ska vi inte.

— Som du vill, — det är ju inte illa att ställa sig väl med den gårdens folk, där man kanske ska stanna för alltid.

— Hvad menar du?

— Jag bara tänker på torpet, som kaptenen lofvat mig.

— Hvilket torp?

— Ett stort nybygge till torp, som kan bli en utgård med tiden. Det är inte att förakta i de hårda tider, som stå för dörren nu.

Det gick ett ljus upp för Anna Mellilä. Hon vågade icke se på österbottningen utan gick stillatigande bredvid honom. När pausen blef tillräckligt lång, sade han likgiltigt:

Och kaptenen talade också om något annat —

— Om hvad då —?

— Hm — om att ett så stort torp inte gärna kan vara utan värdinna . . .

— Tänk hvad den kaptenen talar om mycket med dig!

— Ja, till dig säger han naturligtvis ingenting om sådant.

Anna Mellilä såg upp i österbottningens ansikte ock log. Var det bara dumhet af honom, eller var han lika slug som hon själf?

8.

Det var fram i Augusti, när nätterna börjat mörkna och månen att lysa. Häradshöfding von Blume på Kotkais beklagade sig aldrig öfver de mörka utsikterna för skörden, men gick städse orolig omkring på post mot olyckan, som skulle komma. Hans gamle svärfar kallade honom leende en olycksfågel, och fru von Blume bad honom allvarligt hysa större förtroende till en vis försyn, som skulle leda allt till det bästa. Häradshöfding von Blume gick då stillatigande, med händerna på ryggen, och sökte ensamhet. Han var så fåordig mot sin hustru, att hon en gång beklagade sig för sin far, och då tog gubben krigsrådet i hop med svärsonen.

Var det ett sätt, värdigt en gammal finne, att så bära en olycka, som ännu inte kommit? Upp med hufvudet och hopp i hjärtat! Den stillsamma häradshöfdingen hade för vana att gå med huf-

vudet nedböjdt och hade aldrig egentligen strålat af hoppfullhet. Nu hade han som god ekonom i tid gjort stora uppköp af utsädesråg och i allmänhet beredt sig på nödåret, därför kunde det förarga honom att hans förutseende blef så litet uppskattadt. Han rätade värkligen upp hufvudet, men måste därför tvinga ryggen i en båge bakut, och han sade svärfadren sådana allvarsord om ekonomi och familjeförsorg, att gubben klappade honom på skuldran och gaf honom rätt.

Redan i går kväll hade termometern sjunkit till endast fyra graders värme, och dimman hade stått kall och hvit ur vatten och kärrmarker. Höet hade man längesedan tagit in i ladorna, och var höskörden än icke god, så gick den likväl för sig. Men det var såsom hade sommaren endast orkat med de vilda växterna i år.

Den kalla vårvinterns ymniga snö hade lämnat vatten nog till ängsmarkerna, men åkrarna, som lågo högre och där växtligheten begynte senare, hade den vackra och solklara sommaren sorgligt afbränt. Rågen stod gles så halmstråna ropade efter hvarandra, och vårsåden förtvinade. Men det värsta var att denna glesa råg och tvinande vårsådd ännu två veckor efter höskördens afslutande var så omogen, att ingen kunde tänka på att börja skära den.

Och nu kommo Augustinätterna, långa och mörka, med begynnande morgonkyla och kalla dimmor. Råghalmen skiftade ännu i grönt, och de magra axen behöfde fortfarande flytande safter för att mogna; men ju tidigare solen gick ned om kvällen, desto långsammare mognade de. Kornet och hafren stod ruggig och blek utan mærg och med axämnen så små, att det nästan kunde vara detsamma om de mognade eller ej. Det skulle knappast löna mödan att elda upp riorna för deras fattigdom och låta slagornas muntra dans gå öfver dem.

Så såg det ut på många herrgårdsåkrar — en och annan teg undantagen — huru skulle det då icke stå till på böndernas och torparnes, hvilka hvarken haft herremännens goda utsäde eller artificiela gödsel!

Sorg och nödår, — nödår och sorg — det var utsikterna! Sockenmagasinen gömde inga stora besparingar från förflutna goda år, ty kommunalförvaltningarna lågo ännu i linda, fastän man landet rundt läste i bibliska historien om Josefs dröm och de sju feta och de sju magra nöten, och fastän man kände till huru väl det sedan gick honom hos Farao.

Regeringen! — Ja den hade sin språkpolitik och sin järnvägsbyggnad att tänka på. Häradshöf-

ding von Blumes och kapten Thorelds adress till senaten, undertecknad af fyrtio namn och bomärken, hade i klara och bevekande ordalag framhållit de ytterst dåliga skördeutsikterna för landtbrukarne så godt som öfveralt i landet och nödvändigheten af att styrelsen ingrep med massuppköp af mjöl eller säd utomlands, ifall icke stora och vådliga störingar i den fattigare befolkningens lif skulle ega rum. Likadana adresser hade insändts till senaten från olika kommuner i landet, men då de allra flesta endast innehöllo farhågor för framtiden utan några egentliga förslag till deras förebyggande, i tron att den landsfaderliga visheten skulle känna sig kränkt af enskildas nitiska råd, så lade de högsta myndigheterna med beklagande miner adresserna ad acta. Därpå fattade de ett stort och högtidligt beslut. De vände sig med ett ämbetsbref till ärkebiskopen och både honom i kejsarens namn söka afvända den hotande nöden genom en speciel bön om god skörd till den Ende Allsmäktige, hållen hvarje söndag under resten af sommaren i alla evangeliskt lutherska kyrkor i storfurstendömet Finland. Detta öfverhetens hänvändande till den Högste skulle för det uppskrämda folket visa hvilken gudfruktig och förtröstansfull styrelse det hade, som i dess stora ängslan med fullt förtroende

hänvände sig till den Ende, från hvilken all god gåfva kommer.

Förliden söndag hade häradshöfding von Blume med sin blidaste min och sin stillsammaste taktfullhet i kyrkan åhört det vackra resultatet af sitt och kaptenens praktiska förslag till senaten, men kvinfolket, som icke sågo kuggarna i statsmekanismen, satte all sin innerlighet med i pastorns bön, medan bönderna deltog i den en smula ifrigare, för att den rörde deras egna angelägenheter och kanske ändå kunde hjälpa till något, ifall Gud hörde den genast och hade tid att strax låta sin nåd flöda.

När kapten Thoreld läste i tidningarna om styrelsens energiska åtgärd, spottade han ut sin nytända cigarr, kastade tidningsbladet ifrån sig och tog en långpromenad under allehanda förflugna och kätterska tankar.

En förmiddag, när solen sken hetare än vanligt och förgylde åkrarnas elände, när himlen var klarblå, men luften i skuggan hade en betänklig höstkyla, blef den blide häradshöfdingens jämna oro honom för plågsam. De hade besök på Kotkais af en ung ingenjör, hvilken lämnat järnvägsbyggnaden för att i ett privatbolags tjänst företaga undersökningar af en kalkstensåder, som löpte fram på något afstånd från Kotkais, delvis på

dess och delvis på Herrö egor. I och för att smått sondera häradshöfdingens pretentioner i händelse af kalkstensåderns inlösande, hade ingenjör Hall-dén gjort honom ett besök och naturligtvis blifvit presenterad i familjen.

Nu gjorde häradshöfdingen vid förmiddagskaffet ett förslag om att de skulle taga middag med sig och allihop begifva sig ut på kräftfångst till Uramoström, därifrån de icke hade långt till kalkstensådern och sålunda kunde förena det nyttiga med det nöjsamma. Inom en half timme stod man färdig att tåga i väg, och ingenjören hade med sig en karl, som nu fick bära kräftehåfvarna och betena. Han var en f. d. järnvägsarbetare, som ingenjören mot litet ökad aflöning förmått att öfvergå i sin tjänst, egentligen för att han var österbottnings liksom ingenjören själf, och emedan han var tjänstaktig och gladlynt. Han kallade karlen Lehtimaa. Denne tog villigt alla grejorna på sina breda skuldror och fann dessutom rum för så godt som halfva middagspackningen.

Efter det sällskapet i två flata ekstockar under en timme rott uppåt ån mellan leriga ängsvallar, blefvo stränderna stenigare, björkar speglade sig öfver åbranterna i vattnet, strömmen tilltog, och man hörde ett sakta svalkande brus i middags-

hettan. Det var Uramoström, där den annars så säfliga ån företog sig att skumma en smula med sitt bruna vatten, ofarligt och vänligt, så att en stark karl utan svårighet rodde uppför strömmen.

Här tog sällskapet i land, damerna och småbarnen blefvo kvar för att ordna om middagen under björkarna vid ån, medan häradshöfdingen och ingenjören gjorde sin tur uppåt skogen till kalkstensådern. Lehtimaa sändes till ett närbeläget torp efter söt mjölk, ty den som fans med hade surnat i värmen.

Han gick längs en ny gärdesgård, på andra sidan om hvilken rågen stod ovanligt vacker på den nybrutna åkern, där aldrig någon tidigare sådd tagit musten ur jorden. Lehtimaa förundrade sig öfver att ett dylikt nybygge såg så förmodet ut midt under den allmänna fattigdomen. Den nybilade stugan blänkte i solen, framför fönstren hängde hvita gardiner, och på fönsterposten stodo blomkrukor. Uthusen voro lika nya och vältimrade som stugan, potatisen stod mörkgrön och yfvig på en annan täppa i närheten, och från badstugan nere vid åstranden ångade det midt på dagen, ty därinne hade värdinnan tvätt, det såg man på de talrika linneplagg, som hängde till torkning på gärdesgården tätt invid eller voro utbredda i gröngräset. Från hagen

hördes koskällor, och en duktig mörkbrun häst stod och hängde hufvudet öfver stubbmarken, för lat och mätt att orka beta i middagshettan. Det såg ut att vara ett förmöget gårdsfolk, som brutit bygd här, och Lehtimaa var säker på att hans ärende skulle lyckas.

Han styrde kosan förbi den halföppna dörren till stugan rakt till badstun, där han gissade att värdinnan fans, ty han hörde ett långt stycke utanför skvalpandet af kläder i en tvättbunke med tvållödder. Han stack hufvudet inom dörren till den yttre tvättstugan och såg en vacker kvinna med bara armar röra om i tvålskum ända upp till armbågarna. Den vackra kvinnan var Anna Mellilä, koketten från Herrö.

— Nej, se österbottningen! sade hon.

— Är det Anna Mellilä, som är värdinna här? frågade han.

— Jaha, så är det.

— Nå, det var då ett oväntadt sammanträffande! Men det kan inte vara längesedan hon blef det,

— Nej. Bara två veckor.

— Och hvem är husbonden?

— Kors, vet han inte det? Ingen annan än hans egen landsman, den andra österbottningen.

— Kalle Pihl?! Nej, narras inte nu! Skulle den skojar~~en~~ — det vill säga den långvägadrifvaren ha fått den här lägenheten — — —? Lehtimaa stod med munnen öppen och flera frågetecken fastnade i halsen.

— Jaha, så är det. Det här nybygget fick han som hemgift med mig, och den hemgiften går för sig, hva?

— Jo, den gick för sig, försäkrade Lehtimaa litet förbryllad. En mängd tankar trängdes i hans hjärna, som icke var van vid dylika sagolika öfverraskningar i hvardagslivet. Det for genom honom som en blixst att Kalle Pihl gjort sin lycka endast med det falska prästbetyget, som ju var hans, och att det egentligen bordt vara han själf, som satt på nybygget och hade den vackra Anna Mellilä till hustru. Han glömde helt sitt ärende för sina egna tankar och satte sig på tröskeln till badstugan.

— Har det då als ingenting händt honom själf? frågade Anna.

— Nej, ingenting af betydelse. Hvad skulle det väl hända en landstrykare som mig? afslutade han helt sorgmodigt.

— Åh, ni österbottningar äro alt karlar som taga er fram. Se på Kalle Pihl bara! Hade han kanske mer än en hästkrake och sin egen dug-

lighet, och nu sitter han som torpare på det här stora nybygget, som kan bli en utgård med tiden.

— Det är inte alla, som ha hans tur hos kjol-folket . . .

Plötsligen kände Lehtimaa det som om en stor orättvisa tillfogats honom, och han fortsatte oförsiktigt:

— . . . fast det kanske fins andra, som hade mera rätt både till torpet och till hans hustru —

— Hvad säger han? frågade Anna nyfiket och ifrigt och lämnade byken.

— Jag säger bara, att det inte lär vara så helt med hans papper, som man kanske tror här i trakten —

— Åhå! sade Anna myndigt och satte händerna i sidorna.

— Ja, ja, sade Lehtimaa litet skrämd, — jag säger ju ingenting bestämdt, jag vet bara att vi landstrykare inte alltid ha så klara papper —

— Nej, hör nu österbottning! Är det så där ni brukar gå omkring i folks gårdar och tala illa om husbonden, när han är borta?

Om Lehtimaa nu bara haft sitt prästbetyg, som Kalle Pihl lofvat skrifva efter, så skulle han slagit det i bordet och tydligt och klart bevisat hvem Uramo torp egentligen tillkom, men nu var han själf utan hvarje som helst legitimationsbevis,

och helt maktlös sjönk han ihop på tröskeln. Inom honom steg ett märkvärdigt kallt och stickande agg upp emot Kalle Pihl, som så illslugtt lockat prästbetyget ifrån honom utan att skaffa honom ett annat i stället, men han kände sig helt vekt stämd mot den vackra Anna, fast hon så öfvermodigt behandlat honom både förr och nu, liksom vore han tiggaren, han, på hvars namn Kalle Pihl hade fått både torpet och henne!

Lehtimaas rättsfilosofi var af det enklaste slaget — naivitetens, okunnighetens och afundens. Men i alla fall insåg han att saken var af den betydelse, att han icke, utan att rådfråga någon, vågade orda i den. Utan betyg, som han var, skulle han ha föga utsikt till annan rättvisa än att bli fängslad som lösdrivare, det hade han sett många exempel på under sitt arbete vid järnvägen. Han hade bara att tiga still och vänta, tils han genom ingenjörens eller någon annans bemedling fått nya papper från hemsocknen. Och han skulle bedja ingenjören skrifva efter dem redan i morgon dag, — då skulle Uramofolket få brådt om att visa sig höfliga mot honom, och den vackra Anna där skulle måhända få lof att lägga sin fylliga arm om hans egen hals, när alt kom omkring.

Hans lyriska fantasier om sin rätt gingo helt

och hållet förbi lördagskvällen på Herrö och köpet af hans papper, hvilket han visste var olagligt, men för hvilket straffet naturligtvis skulle drabba Kalle Pihl, som var den, hvilken lockat honom därtill. Han såg den rättmätiga hämdens timme så nära, att han redan betraktade Uramo torp så godt som sitt, det var endast när han tänkte på den vackra Anna som han tvekade litet. Måne hon så alldeles utan omständigheter skulle gå in på att erkänna honom för sin man, såsom lagen fordrade? Det blef hans enda hufvudbry, medan Anna gick efter mjölken, hvilken han slutligen anført som sitt ärende, när hon blifvit otålig öfver hans tystnad och frågat honom tämligen kärft hvad han egentligen ville här.

Han följde henne med blicken, där hon gick längs gångstigen genom gräset och kände en besynnerlig lust att anförtra henne altsammans, gifva sig på nåd och onåd åt henne och låta henne handla bäst hon ville, ty hon skulle nog reda ut alla trassliga trådar och hålla med Lehtimaa som hade rätt, det var han öfvertygad om. En kvinna, som blifvit bedragen af en äfventyrare, måste ju betrakta den som avslöjar brottet för sin räddare.

Han steg upp och gick tankfull efter henne åt mjölkboden till, där han hörde att hon låste

upp en dörr och flyttade tråkär. Hans bekännelse trängde sig allt högre upp mot läpparna ju närmare han kom boden, och han blef hälften rädd för sina tankar, hälften vek öfver den vackra Annas närhet, säker på att hon under tårar skulle falla honom om halsen och tacka honom för att han avslöjade det bedrägeri, i hvilket hon ovetande insnärjts.

När han satte sig på tröskeln, såg Anna sig häftigt om och blef allt annat än behagligt berörd. Hon tyckte att österbottningens sätt var alltför underligt, och hans oklara ord hade hos henne väckt den tanken att karlen var sinnessjuk. Och det fans ingenting, som hon var så rädd för som galna människor.

Hon närmade sig försiktigt dörren med sitt mjölkspann, litande på att i nödfall med sin egen styrka bana sig väg ut, om han hotade henne. För att afleda hans uppmärksamhet frågade hon:

— Hos hvem är det egentligen han är i tjänst nu? — Hon hade glömt österbottningens namn och använde tredje person som tilltalsord.

— Jag är med en ingenjör, som undersöker bärgen här i trakten, och i dag ha vi herrskapet från Kotkais med oss, svarade Lehtimaa stillsamt, glad åt att hans bekännelse uppsköts ett ögonblick. — De ha kommit förr att fånga kräf-

tor i strömmen, och det är åt den jag hemtar mjölken.

Anna såg på honom forskande. Han kunde ändå icke vara galen, när han hade tjänst hos ingenjörer och följdes åt med Kotkais herrskapet. Just när hon skulle gifva honom mjölken, steg österbottningen häftigt upp och såg ut öfver gården. Där kom kapten Thoreld, jaktklädd med gevär och signalhorn. Kalle Pihl gick några steg bakom jämte en annan karl med två hundar i koppel och ett par skjutna harar. När Kalle Pihl fick syn på den främmande karlen i dörren, förde han handen öfver ögonen och skyggade för solljuset. Ögonblicket därpå blef han blek, men kaptenen, som ingenting märkte, ropade skämtsamt:

— Nå Kalle Pihl, — har din unga hustru redan karlbesök under din frånvaro?

Kalle Pihl gick litet besvärad fram till mjölkboden, medan hans hustru, glad öfver hans ankomst, ropade emot honom, sedan hon nigit för kaptenen:

— Här är den andra österbottningen, som jag träffade med dig på Herrögungan!

Kalle Pihl nickade till honom som om han sett Lehtimaa för första gången, och gick förbi honom utan handslag för att visa kaptenen in i

stugan. Men när Anna talade om att herrskapet från Kotkais jämte en ingenjör kommit till strömmen för att fånga kräftor, fick kaptenen plötsligt lif. Han lämnade sina två harar till Anna och bad henne tillreda dem genast så bra hon någonsin lärt sig det på Herrö. Så måste österbottningen visa honom väg till herrskapet, och han gick för att fråga dem om han fick öka deras middag med en person och två harar.

Det lilla sällskapet hade slagit läger i en björkdunge, tätt invid strömmen, som dref sina vattenbläddror småsorlande förbi, under det vinden sakta prasslade i säfven och i björkarnas blad, — en hel konsert af obestämda naturljud, omöjliga att åtskilja, sammansmältande till en tonmålning i piano-pianissimo, luftig och ljus, med sommarfrid, bofinkskvitter och högbå himmel.

Fru von Blume såg ett ögonblick upp från middagsbestyren, och hennes sinnen fångades af omgifningens idyll. Med en skärpa, som de icke haft på länge, läto de henne få en plötslig full förnimmelse af den flyende sommarens sista stora kraftansträngning att berusa. Dofter och ljud och färger trollade fram för henne minnen af ungdom och lycka och lifvets fullhet. Hon blef stående i drömmar under ett ögonblick med blicken vidgad, uttryckslöst fäst på ett träd långt

borta vid synranden, men med själen öppen för halfglömda, oändligt ljufva ackord, hvilka lifvet då och då med årslånga mellanrum lockar fram. Helt tankfull tog hon sin drömmande blick samman, suckade och gick i en underlig stämning af tacksamhet och vemod, kärleksfullhet och inre lycka att lägga sista handen vid anordningarna.

Fröken Louise hade också vid en sten nära strömmen under sin ljusa parasoll sjunkit hän i naturstämningen. Middagshettan söfde henne smått, och hon hade med slutna ögon en hallucination om den sofvande prinsessan i den förtrollade skogen. Riddaren, som hon väntade, hade märkvärdigt plebejiska drag, lånade af en ung österbottnisk ingenjör, och han skymtade redan bland snåren, åtföljd af en väpnare, som liknade hennes egen far. Slutligen ljöd också sagans horn och hon vaknade ur sin halfslummer för att höra ekot af hornstöten skalla igen från de verkliga barrklädda branterna.

Med ögon, som ännu förblandade dröm och verklighet, sökte hon efter riddaren som stött i hornet, men han bar icke den unge ingenjörens utan den jaktklädde kapten Thorelds distingerade drag, och han hälsade visserligen med höfviska åtbörder, men tryckte rakt ingen kyss på den sömniga prinsessans läppar. I stället bad han att

få servera sitt jaktbyte till middagen mot rätt att taga plats vid taffeln i det gröna.

En stund därpå kommo häradshöfdingen och ingenjören igen från sin upptäcktsresa, och den senare blef glad öfver att så oväntadt få träffa den andre egaren till kalkstensådern. Men kapten Thoreld betraktade med half ovilja den raske unge mannen, som presenterades för honom.

9.

Kräftfångsten bedrefs med både sänkhåfvar, därvid konsten var ingen, och med käppar, i hvilkas nedre ända betena fastknötos, hvarpå man försiktigt och raskt på en gång drog upp dem med vänster hand och fängade med en handhåf i den högra alla kräftor, som hängde fast vid läckerbiten. Det var det mera sportsmässiga sättet, där skickligheten spelade någon rol.

Fröken Louise var mästarinna i att föra handhåfven. För hvarje vitjande af en käpp kunde hon taga upp hela sex à åtta stycken mörka sprattlande skaldjur, under det ingenjör Halldén, som icke kunnat öfva sig i kräftfångst i Österbotten, där inga kräftor trifvas, skrämde bort hvarenda stjärt, när han vitjade käpparna. Fröken Louise skrattade så det ekade och bad honom hålla sig till sänkhåfvarna, med hvilka han lyckades bättre.

Kapten Thoreld hade haft för afsikt att efter middagen begifva sig hem, men nu hölls han kvar i sällskapet af en obestämd lust att pröfva sig själf och följa med de unga på afstånd. För hvarje gång fröken Louises skratt klingande riktigt högt och glädtigt, stack det i honom; — det skrattet hade han aldrig kunnat aflocka henne! Var han då verkligen så gammal, eller var det hans jämbördiga ställning till hennes föräldrar, som alltid lade band på hennes oförställda munterhet? Han gjorde flera gånger små försök att närma sig henne okonstladt och jämnårigt, men när han redan lyckats arbeta sig till en viss naturlig och barnslig glädtighet i ord och sätt att vara, kom ingenjören emellan dem med ett slags frimodighetens öfvermod, hvilket värkade som en kall dusch på kaptenen.

Ingenjörens hela väsen hade något af tölpaktighetens naivitet, hälften blygsam, inställsamt erkännande sin underlägsenhet i umgängesvett, hälften naturfrisk och oberoende, — ungdomens eviga prerogativ. Och kapten Thoreld insåg att ingenjören passade långt bättre i en idyll än någonsin han själf med sina kultiverade behof. Skulle det gäلت en hufvudstadsskönhet, visste kaptenen med sig att endast hans hållning och sätt stält den andre långt i bakgrunden, där hans

plats egentligen var, men i den landtliga oskuldens ögon gissade han att alt hans savoir endast värkade kyligt, medan ursprungligheten triumferade i en tyst maskopi af smålöjen och instinktiva rörelser.

Han resignerade så godt som genast för att icke utsätta sin värdighet för barbarisk barnkritik, drog sig tillbaka till de äldre och talade så melankolisk filosofi med fru von Blume, att hon för första gången misstänkte det värligen var någonting emellan kapten Thoreld och hennes älsta dotter.

Studentkandidaten August log spefullt, när han såg kaptenen, ty han fann det så omåttligt lustigt att bara tänka sig hans dumma syster Louise som föremål för kaptenens artigheter. Det var något han omöjligt kunde förstå. En sådan liten landtlig tös, som skulle intresserat den rike, eleganta kaptenen, — nej, det var mer än skoj-friskt!

Eftermiddagen gick långsamt öfver till kväll, solen sjönk utan att det fans ett moln vid horisonten, och själfva aspens känsliga blad slutade upp att skälfva i den molstillå aftonluften. Härads-höfding von Blume hade termometer med sig och konstaterade ett snabt fallande vid solnedgången. Det värsta var att torpets flöjel på stugtaget hade stannat på söder. Vinddraget

högre uppe kom norrifrån. Han såg med en bekymrad blick åt det molnlösa himlahvalfvet och sade med en suck:

— Komma vi öfver den här natten utan frost, så kunna vi sända en tacksamhetsadress till ärkebiskopen!

Det var den enda satir han lät undfalla sig om regeringens åtgörande, och den förskaffade honom ett förstående och gillande löje från kapten Thoreld, men en förebrående blick från hans fru. Hon kunde icke lida dylikt skämt med kyrkans myndigheter, och hon hade ett svar på tungan men sväljde ned det för kaptenens skull.

Så gafs det order till uppbrott, och ungdomen gick ut för att samla ihop kräfthåfvarna. Då gjorde händelsen att kapten Thoreld blef vittne till huru fröken Louise skulle balansera på en spång öfver en liten bäck, som föll ut i ån. Hon sträckte ut armarna liksom efter hjälp, ty stången, som hon i vanliga fall anlitade att stöda sig med, hade nogon af de andra lämnat på motsatta stranden, och hon måste taga sig fram den förutan. Flera gånger gjorde hon om försöket utan att våga gifva sig ut på de två smala stammarna, som ledde öfver bäcken, ty hon hade slutligen en mängd kräftor i en korg, som försvårade hennes manöver.

Då greps kaptenen plötsligt af en lust att taga den hjälplösa, ljusa skepnaden i kraftiga armar och med ett par steg bära henne öfver. Den lusten kom så stark, att han utan ett ögonblicks betänkanke stod midt i bäcken, där vattnet icke gick honom öfver hans täta jaktstöflar. Så grep han den famlande flickan, trots hennes protester, om kjolarna och lyfte henne upp. Han vände sig om, gjorde de två stora stegen i vattnet, och så var hans otur framme. Han halkade på de slemmiga bottenstenarna och skulle ofelbart släppta hela sin ljusa börda i bäcken, om han icke i sista ögonblicket samlat sig och, med utsikten att själf falla raklång i vattnet, gifvit sin börda en sats, så att hon med ett högt skri damp ned på den andra stranden och endast fick sin högra fot och strumpa en smula vätt, medan kaptenen själf föll på knä i vattnet och drypande steg i land under ett allmänt häjdlöst skratt ur buskar och snår, där plötsligt så godt som hela sällskapet samlat sig att bevittna hans otur.

Men kaptenens goda lynne tog genast öfvertaget utan att lämna sin misstämning en sekunds spelrum. Han frågade storskrattande om han gjort fröken Louise illa och putsade sig. Hon svarade, rodnande högt öfver öronen, att hon visst inte skadat sig, men att kaptenen väl själf stött

sig emot stenarna, hvilket han leende nekade till, fast han med sin näsduk stillade blodflödet ur ett skrubbsår på handen.

I stället för att värka nedslående, muntrade det lilla äfventyret upp både sällskapet och kaptenen. Hade han släpt henne i bäcken, — ja, då hade skrattet klingat helt annorlunda i hans öron. Den ende, som icke rätt hjärtligt tog del i munterheten, var ingenjören. Han fick icke klang i sitt skratt, fast han log så munnen stod i rynkor långt uppåt kinderna. Han harmades åt att icke han själf gjort försöket bättre, där han stått helt nära henne, men han hade icke kunnat öfvervinna sin blyghet, — det var ett alldeles för djärft sträck att taga henne om knäna, som han icke skulle vågat för sitt lif.

Om en half timme var det lilla sällskapet redan långt nedanom Uramo ström, deras flata ekstockar gledo långsamt fram på det spegelstilla åvattnet, där dimmorna redan begynte sitt luftiga spel i den kyliga kvällen. Öfver skogsbrynet i nordost steg fullmånen upp, stor och blank, och det lofvade bli riktigt romantiskt. Fröken Louise kröp samman till ett bylte af schalar i den ena af båtarna, tyst af förtjusning öfver dagens äfventyr. Men ingenjören, som satt vid årorna i hennes båt, lät aflösa sig af Lehtimaa, tog upp ett samtal

med byltet och sjöng slutligen solo med tämligen god röst. Kaptenen lockade fram branternas eko med sitt jakthorn i den andra båten, och fru von Blume sade att de endast behöft bengaliska eldar för att ställa till en venetiansk fest.

När man steg i land nära Kotkais, visade häradshöfdingens termometer bara tre grader värme, och dimman stod så tät öfver ån, att man ansåg sig i hög tid ha slutat roddfärden. Man hade med möda funnit på landningsstället och drog nu ekstockarna upp på lerstranden. Innan de kommo fram till gården, kunde de från en liten höjd öfverblicka dimhafvet, som sträckte sig halfmils långt öfver ådalen och träsket, medan månen gjorde det hvitt som snö i kontrast mot åsarnas mörka barrskog.

På vägen genom rågåkern bröto häradshöfdingen och kaptenen ett dussin halfgröna halmstrån; växtsaften sipprade ännu ur dem, men på de vida fälten lutade sig axen tillsamman liksom för att hålla stånd mot den hotande nattkylan. Kornknarren skorrade, än långt inne i rågen, än alldeles tätt bredvid, och tystnade sedan plötsligt vid de annalkande stegen. Men dimman från ån och från träskmarken växte minut för minut, spöklik och hämsk i det hvita månskenet, och tog Kotkais stora sädesfält alt säkrare i sin kalla

omfamning. Icke en fläkt kom den att bäfva. Ljudlöst flöt den fram i dällderna och nivellerade markerna, så att slutligen endast kvarnbacken med talldungarna, den stora väderkvarnen och mjölnarens röda stuga, stod som en ö ur det orörliga hafvet. Ett stycke ifrån låg en annan större ö: — Kotkais herrgård med trädgård och hela komplexen hus, mörk och dyster i det vindstilla hvita. Öfver mängden af tak höjde magasinshuset sin höga väderflöjelstång med flöjeln orörlig och hotfull pekande rakt ifrån norr. Längre bort drunknade markerna mer och mer och endast de höga vindarne på brunnarna vid torpen stodo upp som utropstecken här och hvar. En fjärdingsväg ifrån späjade den stora byn från sin höga backe trygg ut öfver dimmornas döda haf, som lade sina spökvågor till ro först emot åsarnas fjärran branter.

Fru von Blume bad de två gästerna hålla till godo med en hvardagskvällsvard hos dem i gafvelbyggningen, ty krigsrådet hade redan gått till ro. Fröken Anne Charlotte välkomnade dem, och de gingo alla in till häradshöfdingens, där de höga rummen ekade vid ungdomens skratt, och där Kotkais enkla välstånd slog kaptenen behagligt till mötes med en parfym af rent linne och svag blomdoft. Han hade nu gifvit mycket för att på

Herrö kunna införa denna friska och rena atmosfär utan myskdoft och blandade erinringar, kylig som ett jungfrusinne och med något af dess flärdfrihet och oantastlighet.

Den glada stämningen från båten hade lämnat de äldre för frostfarhågorna, endast ungdomen glammade som förut och räknade dagens fångst till flera hundra grönsvarta kräftor, af hvilka genast ett väldigt antal sattes öfver den väntande kitteln i köket och kokades röda inom några minuter för att utgöra främsta läckerheten på bordet.

Efter kvällsvarden satt man utan att tända ljus i den stora salen med det gamla möblemanget och de höga fönstren, genom hvilka månskenets halfdager spelade. Häradshöfdingen såg orolig på termometern utanför sitt kammarfönster och inberättade att den sjönk långsamt men säkert. Men fröken Louise, ingenjören och barnen sågo elfvorna dansa trolskt med dimslöjor i månskenet. De funno kvällen dubbelt vacker, och slutligen spelade fröken Louise strömkarlsmelodier på det gamla klaveret, medan den drömmande dagern flöt in mellan de hvita tyllgardinerna.

Kapten Thoreld kunde icke känna sig rätt sorgsen, trots den hotande faran utanför, han försjönk i luftiga månskensfantasier han också,

lockad af den mystiska dagern, och gnolade sakta melodien till fröken Louises blida ackorder. Det gamla klaveret med sin diskreta, dämpade klang var som egnadt att ackompagnera kaptenens drömmande stämningar. Han var egentligen icke musikalisk och kunde als icke tåla den stora konsten, sådan den uppträdde prententiös, pänninghungrig och applådsjuk på konserterna. De silfverklaraste toner ur den vackraste divahals kom honom endast att kallt granska den koketterande sångerskan genom kikaren. Sången hörde han knappast på. Det var humbug alltsammans, musikalisk humbug med impressariosnikenhet, lumpen fåfånga och godtköps effekter att gripa en dussinpublik med. Stämning fick han aldrig, redan på den grund att publiken distraherade honom med flintskallar, flätchinjonger, hattar och hälsningar.

Här var hans konsertsal, sådan han ville ha den. En vrå med en gungstol, ensamhet, anspråkslöshet, månskensvemod och dallrande strängar. En ung flicka, som gjorde musik, enkelt men känsligt och med godt anslag, och en stämning af renhet och lugn öfver det hela. Han var nu engång pastoralidyllernas man! Kapten Thorelds vakna medvetande om sin skyldighet att representera försvann för den behagliga känslan att ostördt få glömma sig och gifva sig hän. Den

driftige, nyktre affärsmannen hängaf sig så åt sina fantasier, att han icke märkte ingenjörens närvaro engång. Häradshöfdingen satt tigande och rökte, och fru von Blume såg till det yngsta barnet, som vaknat i barnkammaren.

Först framemot midnatt afbröt kaptenen konserten genom att tacka fröken Louise och ingenjören, som sjungit några visor. Annars hade den fortgått i oändlighet.

Kaptenens häst hade anländt för en half timme sedan, hette det, och häradshöfdingen öfvertalade Thoreld att låta den hvila ut bättre, innan den skulle springa de tre milen hem igen. Men kaptenen litade på sin trafvares uthållighet, satte sig upp i sin lätta gigg och åkte bort i den kalla dimman, öfver hvilken fullmånen stod klar. Nu skulle han icke öfveranstränga hästen, utan komma hem just i soluppgången och vara den förste, som bevittnade skadorna frosten gjort.

Ingenjören visades upp till gästrummen och tog godnatt med ett tack för en af de angenämaste dagar han haft. Häradshöfdingen såg ännu en gång på termometern och lade sig till en orolig hvila. I daggryningen ville han vara uppe och öfvertyga sig om att alla hans onda aningar slagit in eller om att afgörandet åter uppskjutits för några dagar.

Kapten Thoreld hade tändt en cigarr och rullade elastiskt fram längs den goda landsvägen. Uppe på åsarna rådde högsommarnatt med tallmons bevarade värme, i dalarna låg dimman öfveralt, råkall och vit. Kaptenen svepte frysande sin kapp om sig, när de åkte in i den och sade hvarje gång till kusken:

— Ligger det inte redan rimfrost i gräset?

— Nej, svarade han, — inte ännu.

Men när det närmade sig soluppgång och de hade endast en half mil kvar till Herrö, sänkte sig vägen hastigt från mon ner i den stora dalgången, där ån gick fram mellan ängar och kärr. De hade åkt öfver en half mil längs idel högländ tallmo, därför blef kontrasten vid öfvergången till frostdimman än skarpare.

— Nu fryser det visst, sade kusken, utan att kaptenen frågade honom.

När de kommo fram till bron, som ledde öfver ån, låg ängen till höger snövit af rimfrost under dimman. Kaptenen steg ur, drog af sig handskarna, kände på gräset vid vägkanten för att öfvertyga sig att ögonen icke bedragit honom, och fick handen full af styfva grässtrån med glittande iskristaller.

— Nu är nödåret färdigt, sade kusken konstaterande, när kaptenen satte sig upp igen.

— Det är väl inte frost öfveralt håller, sade kaptenen och såg i detsamma att brons ledstång var alldeles vit. Genom dimman höjde sig solen långsamt, blek som om äfven den varit frostbiten, och beredde sig att fullborda förstörelseväcket med sina heta röt månadsstrålar. När de åkte uppför backen på andra sidan dalgången, sågo de den redan börja sin strid med dimmorna, underhjälpit af en liten kry morgonkåre, som sopade alt djupare tag i den hvita ullen. Här blottade den en åkerteg, där en ängslapp, och under täckelset låg marken glittrande vit i morgonsolen.

Nära gården passerade de ett torp. Vid grinden stod torparen barhufvad, i bara byxorna och skjortan, med en knippa rågstånd i handen, hvilka han hemtat i åkern tätt vid landsvägen. Kaptenen lät giggen stanna.

— Nå, huru är det? frågade han smått darande på rösten.

— Det är som det kan. Godmorgon, herr kapten! Det är som det kan.

— Fruset?

— Fruset! svarade han lakoniskt och räckte kaptenen rågstånden. Med en lätt tryckning bröt han af de stelfrusna axen; — de voro alldeles islupna, infattade som i kristall.

— Gud hjälpe oss nu, herr kapten, för själfva kunna vi det inte!

Bonden stod med sin tofviga lugg och sitt omornade ansikte midt i solskenet och såg så bruten ut, att kaptenen nu först fattade olyckans vidd.

— Nå, nå, mera mod! Det har väl inte frusit rubb och stubb håller!

— Nej, men det gör det nästa natt.

Med det beskedet åkte kaptenen vidare genom sina rågfält, som sågo helt vanliga ut, förbi potatisland, som ännu icke svartnat, upp till sitt vackra hem och sökte i sömnen undfly alla de tunga tankar, som togo honom och hans land i besittning denna strålande vackra frostmorgon i förra hälften af Augusti.

10.

När morgonens drottning i sin gyllene char med svindlande fart körde fram öfver Finlands bygder från nordost åt sydväst, uppifrån det skogiga norra Karelen och Österbotten med Maanselkäs mäktiga hundramillånga hufvudås, öfver insjöstråtar och silfverfjärdar, öfver öde marker och odlade dalar, ned emot det vida blånande Bottenhafvet och Finska viken, blef hon vittne till flera besynnerligheter i landets utseende och en märkvärdig oro hos det trygga och lugna folket, som brutit upp försvinnande små ljusgröna fläckar i landets stora mörkgröna barrmantel.

I den tidiga timmen var folk redan på benen, egendoms herrar, hemmansegare, torpare, — alla som hade ett jordbruk. Längst uppe i nordost, där bärgen stodo höga och kyrkorna lågo sjumilavidt från hvarandra, mognade svedjeländernas

korn och råg högt på branterna. Den reslige, stolte bonden, som lefde sitt oberoende lif på Kallevalavis och knappast kände till länsman och präst, såg frostdimman nere i tjärdalen från sin vackert utskurna förstugukvist och kände sig trygg. Han hade skogar nog på åsarna att hugga ned och bränna till svedjeländer, och han behöfde icke gå ner i dalarna för att bryta mark och odla kärr med dubbelt gifvande säd, som frosten ändå skulle skörda. Det var sex mil skogsväg till närmaste kyrka, och förde han icke själfmant dit sitt tionde, så skulle herrarna knappast finna vägen hitut att kräfva det. Här låg man icke i kif med grannarna, ty det fans inga på milshåll; här var bonden själf sin karga bygds urgamla herre.

Längre nedåt sjöarna och de odlade bygderna, dit tjärbåtarna styrde sin väg genom skummande strömmar, långa mil utan ett enda årtag, stod nybyggaren utanför sitt lilla pörte, som var stuga, badstuga och stall på en gång, och skrapade sig bakom örat. Frosten hade åter varit framme, men det hörde så godt som till naturens egen ordning, och jakten jämte fisket skulle nog gifva det bröd, som frusit bort på den lilla åkertäppan.

Det var först längre åt sydväst, där bönderna byggt byar och kyrkorna reste spetsiga tak med

kors, likt vanmäktiga försök att nå himmeln, — det var först *där* åkerfälten togo vid nära vassklädda sjöstränder och jordbruket började på allvar, och där låg frostdimman i milslånga hvita band att lösas upp och sopas undan, och därunder bröt sig morgonsolen i milliarder rimfrostkristaller. Hemmansegaren såg från sitt fönster i den rymliga stugan förtviflad ut öfver hela tunnland skadade sädesfält, som skulle säkerställt hans stora hushåll för svält under den långa stundande vintern. Bredvid honom stod hans hustru och grät.

Morgonens drottning vardt rörd af all den sorg hon blef vittne till, under det hon långsamt rullade upp dimmans ulltäcke från bygderna, och beslöt att så mycket det i hennes makt stod godtgöra köldens illgärningar. Men som en verklig drottning hade hon mera medkänsla än insikt i huru hon skulle bära sig åt, och hon tog sig bara för att lysa dubbelt mera bländande och varmt, så att de frusna sädesstånden hvitnade under hennes smekningar och potatisblasten begynte svartna och hänga skruppen, sorgsen och ful mot jorden. Nässlorna vid uthusen falnade af i svarta högar, och den fina, ljusgröna ormbunken i dällderna nära bäckstränderna blef högröd. Alt hvad det fans af färsk svamprikedom i björkskogarna krympte ihop under hennes värme och i

stället för att få lif blef alt det frostberörda dubbelt brännmärkt, dubbelt skriande i färg.

Men morgonens drottning stod så högt öfver altsammans, att hon trodde sig göra idel godt, och hela stora sträckor brände hon af på samma vis, öfvertygad om att hon utbredde himmelens välsignelse.

Hennes glänsande välgörenhet nådde slutligen fram till landets rika trakter, till de oöfverskådliga åkerfälten i Österbotten, till Tavastlands, Egentliga Finlands och Nylands gamla kulturbygder, där frosten aldrig varit hvardagsgäst, och där idogt folk längesedan dikat ut frostmarkerna i långa reguliera tegar med vajande gröda. Likafullt låg frostdimman tät öfver alt deras arbete.

Här blef sorgen klagande och högljudd, telegram med budskap om olyckan flögo i den tidiga morgonstunden, snabbare än drottningens egen vagn, ner till hufvudstaden i Nyland för att med stor stil tryckas i tidningarna och läsas med skälfvande läppar och ängsliga ögon öfveralt i landet.

Midt bland södra Tavastlands lermarker stötte hon vid en grind på en torpare med tofvigt hår, som med bruten hållning räckte sin herre en handfull stelnade rågstånd, hvilkas ax denne knäckte med en lätt tryckning af fingrarna. Hon

såg så godt som i samma ögonblick en annan herre på en stor egendom nära intill stå grubblande i sitt rågfält och med ett förstoringsglas betrakta isbildningen kring sädesaxen, och hon lyste så varmt på honom att han slog upp sin rock och med tungt och nedböjdt hufvud gick hemåt, medan det frusna gräset frasade under hans fötter, och den tunna iskorpan i diket brast i klirrande skärfvor, när hans fot trädde på den blöta dikeskanten.

Hon gaf icke akt på de tusenden, som alsinga åkrar egde, daglönarne, som mornade sig för de kommande fjorton timmarnes arbete, men som alla skulle känna frostnattens värkningar hårdast, och som någon månad senare skulle arbetslösa drifvas ut på vägarna för att tigga sig till det bröd, hvaraf mer än hälften frusit bort för själfva egaren.

Hon såg ett mer än fyrtio mil långt smalt sträck, som genom södra Finland drog sig österut till Ryssland och dess praktfulla Petersburg, hon såg sandbankar öfver dälдер och gräfningar genom backar, och hon såg trasiga arbetare med spadar och stenborrar, hvilka ur jordkojorna och backstugorna rundt kring järnvägsbyggnaden gingo till sitt arbete på framtidens kultur, som snart med järnband skulle förbinda deras frostiga

land med de oändliga sädesfälten i Europa. Längs det bandet skulle kulturens rikedom i framtiden rulla in i landet, lindrande nöden för deras barn, men själfva skulle de kastas i stora gemensamma grafvar, uppgräfdade här och hvar i backarna, och i största hast massvis invigas till den eviga hvilan af högtidliga präster, lugnt som om de läst Herrans välsignelse öfver deras dop.

Sist såg morgonens drottning en ganska stor stad längst nere vid Finska vikens klippkust, där de hvita stenhusen bländade i hennes strålar, och innanför hvilkas väggar vise herrar sofvo de rättfärdiges sömn i breda sängar, säkra på att de gjort alt för att leda landets öden till det bästa, när de anförtrött ärkebiskopen att jämte folket bönfalla hos Gud om en skörd, på hvilken de tviflat ända sedan det sommaren följde direkt på vintern utan vårens medlande öfvergångstid. Hon späjade förgäfves efter någon oro på de med kullriga stenar belagda gatorna, hon fann endast ett fåtal bönder, som skramlade fram till salutorget, och det bekymmer hon läste i deras ansikten hade hon sett hvarhålst hon stötte på en vaken människa i det vida, vackra landet med farlig rimfrost öfver sin mörka, mognande sensommargrönska.

Först långt fram på morgonen stego bekym-

merslösa personer upp ur sina bäddar okunniga om nattens värk, gladdes åt det bländande solskenet och gingo till sina göromål med fina hvita händer, som aldrig rört vid en spade eller plog.

Småningom vaknade hela Finland från ås till ås och från strand till strand, med städer och byar, med sköflade fält eller räddade, och det vaknade till ett allmänt, stort och sorgligt medvetande om ruin och hårda tider.

11.

Det fans ett öfverflöd af ledigt skördefolk den hösten i Finland, ty i många trakter ansåg man det icke löna mödan att bärga in hälften af de hvita förtorkade sädesfälten, som icke ens dugde till kreatursfoder. Från de hårdast härjade trakterna i Österbotten och norra Tavastland gick en ström af arbetssökande söderut. Alt hvad som fans af lös befolkning packade samman sina få tillhörigheter och gaf sig i långa trasiga karavaner, män, kvinnor och barn, att söka arbete vid järnvägsbyggnaden. Den hägrade på afstånd för de arbetslöse som en outtömlig källa till förvärf, — räddningen undan hungern och vinterkölden.

Järnvägsbyggnadsstyrelsen antog arbetare i hundratal, i tusental. Men en järnvägsbyggnad är ingen barmhärtighetsinrättning, man hade icke beredt sig på tillströmningen af folk, man var ekonom af princip och man begynte spekulera i

arbetslöshet. Lönerna gingo ner till hälften, — det fans ledigt folk öfvernog, och det kom alt mer. Järnvägsbyggnadsstyrelsen bestod af tekniskt bildade, som icke sysslat med nationalekonomi och sociala spörsmål. Den hade endast en uppgift: att bygga banan färdig så billig som möjligt. Och mången af dess ledande män kunde icke förneka att de kände sig ganska glada när — tack vare hungerkonjunkturerna — de låga arbetslönerna lofvade sänka hela byggnadens totalbudget med någon million under det ursprungliga kostnadsförslaget. Det kunde man kalla en god ekonomisk förvaltning, som för alltid skulle stå såsom ett exempel i Finlands järnvägsbyggnadshistoria.

Regeringen, som icke längre kunde taga sin tillflykt till prästerskapets böner, då ju skörden redan totalt slagit fel, fann som alla andra förnuftiga människor det altför sent att inskrida med några stora extra åtgärder. Den skref långa ämbetsbref till järnvägsbyggnadsstyrelsen med uppmaningar att så vidt möjligt var bereda arbete för alla sökande, men fick igen väl motiverade svar att man icke behöfde flera arbetare, utan tyvärr ansåg sig tvungen afskeda en stor del af de redan antagna för vintern, då den frusna marken omöjliggjorde gräfningsarbetet.

Det var de lofvande vinterkonjunkturerna, och dem fingo de arbetssökande i allmänhet veta först på byggnadskontoret, sedan de väl lämnat hem och bekanta ett halft hundratal mil bakom sig. Och dessa bekanta blefvo sedan i sin ordning i kyrkorna varnade för att söka sig arbete vid järnvägen, fastän de knappast tänkt öfvergifva sina hem, där de med god hushållning och mycket bark i brödet kanske kunde bjuda den stundande vintern spetsen.

De vise herrarna resignerade, — landet hade förut varit hemsökt af hungersnöd och oskadat gått igenom landsplågan. Deras goda vilja att afvända den tviflade väl ingen på, och deras ämbete hade Gud gifvit dem att sköta efter förmåga. Hvad kunde de då göra mer?

Det återstod intet annat än den gamla tillflykten till allmakten, och mer än en generalsuniform böjde sig i kyrkobön till den Högste så aiguilletterna skramlade mot bänken och epåletterna gledo framöfver. Sålunda visade de mängden bakom sig att äfven öfverheten böjde sig för Guds straffdom i gemensam känsla af skuld med det olyckliga folket.

Finlands präss låg ännu likt ett snält barn i armarna på censuren och lästes af ett fåtal bildade och förmögna, som med välvilja följde dess mo-

derata förslag till motande af nöden och ofta med verklig uppoffring efterkom dess upprop till insamlingar och barmhärtighetsvärk. Prässen satte sin ära i att föra en hofsam ton med ett slags dold satir och förblommeradt skrifsätt, som förstods endast af de invigde, — ett naturligt arf från Nikolai den förstes militärkommando på alla kulturens områden.

I hufvudstaden visste man ännu icke mycket af nöden, då polisförordningen strängt förbjöd tiggeri på gatorna, men äfven där funno trasiga kvinnor och barn från landet den krångliga vägen upp till köken i stenhusens andra och tredje våningar, och det hände sällan att de där blefvo bortvisade utan att ha fått ett stycke bröd.

Men på landsbygden närmast järnvägsbyggnaden sutto raska arbetsdugliga unga karlar hela förmiddagarna igenom på farstutrapporna till herrgårdarna, väntande på att få tala med egarne och anhålla om arbete — om inte för annat så för bara maten. I köken kvinnor och barn, som gingo hvilka ärenden som helst för en skål mjölvälling och en brödbit.

På Kotkais införde fröken Anne Charlotte och fru von Blume storartad bespisning af de fattigaste. Man bakade barkbröd skeppundsvi, kokade välling i fähusgrytona, och häradshöfdingen antog en sådan

mängd arbetslösa karlar i gårdens tjänst, att inspektoren slutligen icke längre fann på någonting, hvartill de kunde användas. Då lät fru von Blume dem tåga in i den stora trädgården, taga upp nya vida potatisland och gräfvä om de gamla till kålland, ärtland, jordgubbsland, kryddland — allt hvad en husmorsfantasi kunde finna på. Innan de första skarpa höstfrosterne gjorde marken hård, låg Kotkais stora trädgård färdig att besås för sommaren, alldeles som hade man varit i Maj i stället för i September. De två damerna funno en oegennyttig glädje i att själfva leda den stora trädgårdsrevolutionen, och de stodo där under de kyliga höstdagarna, mildt befallande öfver riktiga stråtröfvarfigurer, för det mesta äldre män, hvilkas hustrur gingo på potatisåkern, eller omgifna af sina barn häcklade blåer och lin i den rymliga hvardagsstugan, om man icke funnit andra talanger hos dem, som höjt dem till husflitens och väfnadsarbetenas förnämre göromål.

På Herrö hade kapten Thoreld icke något riktigt intresse att i smått bispringa de hehöfvande. Han tog i sitt arbete så många han behöfde, gaf dem god lön — mycket god lön, — men delade icke den goda förtjänsten ut i flera mindre poster. Han tyckte det kunde vara likaså godt att förhjälpa några dugliga personer till verkliga bespa-

ringar för vintern i stället för att hålla en mängd stackare en tid under armarna för att i alla fall nödgas släppa dem långt innan hungerkrisen gått öfver.

Han hade värkligen icke det rätta sinnelaget att befatta sig med de arbetslöse. Han led af att se dem skockas i paltor på Herrö finputsade gårdsplan, och han förvisade dem därifrån, uttryckligt och en gång för alla, till de längre bort liggande ekonomiebyggnaderna och inspektoren. Där kunde de få det, som de allra nödvändigast behöfde, utan att oafbrutet förtöra hans eget välbefinnande genom de ständiga påminnelser han af dem fick om skyldigheter, som gingo långt, långt öfver hans krafter.

Javisst, — det var egoistiskt, men det var storfilosofens egoism. Det inträffade att kapten Thoreld på sina vandringar kring egorna stötte på en tiggande kvinna med ett par barn. Han gick aldrig förbi dem utan en fråga till modern om hennes hemvist och om hennes man. Han lyssnade till en armodsberrättelse, hvars sanningsenlighet han alltid fann mer eller mindre tvifvel underkastad, visade kvinnan till sin inspektör för att bli mätt, om hon icke redan varit där, och det kunde hända att han lät en blank tvåmarksslant

smyga sig i hennes hand för att förhjälpa henne i väg till hjälpsammare människor.

Inför sin egen kritik föreföll han sig ohjälpsam, och han skydde icke att säga det åt andra, därför blef han mycket ohjälpsam äfven i deras ögon. Och dock hade han låtit en sådan mängd markslantar trilla i framsträckta händer, att säkert ingen af hans grannar kunde göra klar för sig deras summa. Det kunde han icke själf håller, ty han lade aldrig allmosor på minnet. Men dessutom visades ingen behöfvande ifrån Herrö, — de fingo hvad de nödvändigt behöfde, ett stycke bröd och strömming, kanske också potatis, men det gafs dem i andra hand, aldrig med kaptenens egen välsignelse, så att säga. Därför vidlådde det något reserveradt och kallt hela hans välgörenhet, han ville själf hålla sig på afstånd från den och skydde att omgifva sig med en stab af tacksamma mättade.

Intet under om kapten Thorelds välgörenhet stod i kurs långt efter deras, som själfva rördes af de arbetssökandes fattigdom och med råd och dåd sökte lindra den, om de än i själfva väcket uträttade endast hälften af det goda kaptenens kalla system mekaniskt spred omkring sig. Han visste med sig detta och log småbittert åt den mänskliga naturens ynklighet att ställa medömkan

öfver rationel hjälp, men fru von Blume tog så ifrigt parti emot honom, när de en gång under höstens lopp träffades på Kotkais, att han undvek nöden som samtalsämne, medgaf att han icke hade det rätta medkänslosamma hjärtat — och gaf bort på hemvägen ett tiotal mark till mötande tiggare.

Fröken Louise, som älsklig, småfundersam och barnslig rörde sig bland fattigdomen utan att rätt fatta hvarken orsaken till eller storleken af landets nöd, hade fått en speciel person på sin anpart, hvilken hon antog sig med ett sjuttonårigt flickhjärtas hela gränslösa välvilja. För öfrigt bryddes hennes hjärna smått af allehanda tankar, som hittils varit henne främmande, men nu ofrivilligt trängde sig på. Hon fann det en del orättvist i grunden, att de själfva hade det så bra, medan hundratal medmänniskor ströko kring landsvägarna och svulto.

Nå, — det var Guds straffdom, som kommit öfver landet, och den skulle de tåligt fördraga. Hvad henne själf vidkom fördrog hon den utmärkt, likaså tyckte hon det als inte gick någon särdeles nöd på föräldrarna, morfar, kapten Thoreld, ingenjör Halldén och alt herrskapsfolk, som hon kände. Men när de alla påstodo, att hela landet led nöd, så led de väl naturligtvis också, fast de kanske

skämdes för att visa det, ty egentligen gick det ju icke riktigt an för herrskap att lida nöd.

Då hon nu emellertid på ett så besynnerligt och ofrivilligt vis undgått den landsplåga Gud sändt öfver Finlands folk, så gjorde hon i sin förnumstiga hjärna en mycket logisk liten konklusion: hon hade helt enkelt genom sitt uppförande undvikit att förtörna Gud och därför sluppit det hårda straffet, som drabbade alla de fattiga. Den slutsatsen fann hon så hädisk, att hon gömde den djupt i sitt inre, men hon började i alla fall se på företeelserna med mera granskande ögon. Och hon kom till den mogna öfvertygelsen att herrfolket ändå stod himmelshögt öfver bönderna i vandel och hjärtats renhet, då Gud lät dem gå så fria från straff. Eller också hade Jesus dött på korset speciellt för dem och sålunda försonat bara en del af människosläktets synder. Hon tyckte visst att hennes tankar voro både dumma och stridande mot all god ton, men hon kunde icke hjälpa att de gestaltade sig så. En gång anförtrodde hon dem i mycket otydlig form till bror August, innan han for in till staden för terminen, men han spärrade ögonen i henne, sade att hon skulle akta sig för att bli fritänkare och skrattade ut henne för resten.

Fritänkare! Det ordet gömde alt det förfär-

ligaste hon ännu förestält sig, och hon ryste tillbaka för sina egna tankar, som fört henne på så afskyvärda, farliga afvägar. Sedan dess gömde hon dem än djupare inom sig, men hade då och då en svår anfäktelse af de gamla ideérna, — af djäfvulen, kallade hon det.

Då hon såg sin mor och moster Anne Charlotte med så stor människokärlek försöka skaffa de hungrande både arbete och bröd, kunde hon röras till tårar öfver deras stora förlåtande kärlek, hvilken trots allt ville ha beröring med ett sådant syndens afskum, som genom sina gärningar i så hög grad ådragit sig Guds vrede. Och när hon hörde en karl i vredesmod med häftiga åtbörder rulla en grof svordom mellan tänderna eller såg en kvinna ondsint slita sitt barn i håret för att bringa det till lydnad, då mognade hennes uppfattning fullkomligt: — de fattiga hade i allo förtjänt Guds straffdom.

Det fans endast en, som icke gjort det, och det var österbottningen Lehtimaa.

Ingeniör Halldén hade i början af September lagt ner sina undersökningar af kalkstensådern, och då hade Lehtimaa stått där utan arbete och utan all möjlighet att få sådant ånyo vid järnvägen, efter det massinvandringen af arbetssökande norrifrån börjat. Ingeniören hade vändt sig till

härads höfdingens och bedt dem taga sig an Lehtimaa, hvilket de också genast gjort, men dessutom hade han för fröken Louise utförligt framställt hans sorgliga belägenhet och tydligt bevisat att han icke själf var skulden därtill.

Det hade i den grubblande sinnesstämningen anslagit henne ofantligt att åtminstone en enda var oskyldig. Och hon hade med en ifver utan like sökt att närma sig denne ende fläckfrie bland de tusende, som med sin dålighet dragit landsplågan öfver dem alla. I början skedde det genom att hon räckte honom hans söndagskaffe i köket, gaf honom en af hennes fars gamla rockar — en elegant, halfsliten bonjour med sammetskrage — och tittade på honom hvar än han förekom inom hennes synkrets. Lehtimaa å sin sida kände sig smickrad af uppmärksamheten från den unga vackra herrgårdsfröken, och när den höll ut under långa veckor utan att försvagas, när hennes blickar sökte honom ensamt bland alla karlarna, som på åkern voro med om sådden, då begynte små egenkära tankar få insteg i hans fåfänga ungarlshjärta. Hon tyckte alt åtskilligt bättre om honom, än om någon annan bland karlfolket på gården, och det var ju inte att undra öfver, ty han gjorde sig grön för henne så mycket han kunde.

Efter det höstsådden förrättats på Herrö med köpt utsädesråg, fick Lehtimaa arbete i trädgården. Då hände det sig en dag att fröken Louise stod i närheten alldeles sysslolös, bara för att betrakta honom, det var han säker på. Lehtimaa tog mod till sig och började ett samspråk med henne, för första gången utanför de vanliga formulären om hälsa och väderlek.

Lehtimaa frågade henne som inledning ifall hon haft underrättelser från ingenjör Halldén, och då rodnade hon. Det förstod Lehtimaa godt att en ung flicka rodnade, när en man tilltalade henne, han pratade vidare och sade att han väntade på viktiga papper, som ingenjören lofvat skrifva efter åt honom från pastorn i hans hemsocken, men att han ingenting fått ännu. Om hon nu ville skrifva och fråga ingenjören huru det gick med papperen, skulle det vara bra.

Fröken Louise rodnade alt djupare och svarade ingenting.

Då fick Lehtimaa dubbelt mod, stötte spaden i mullen, lutade sig mot den och började tala om kapten Thoreld. Fröken Louise borde taga sig i akt för den rike kaptenen, ty han förde ett lif på sitt Herrö, som icke borde gifva honom goda utsikter hos granngårdarnas unga fröknar. Lehtimaa hade halkat in på det kapitlet helt ledigt

utan någon som helst öfvergång, följande sina tankar.

Han gjorde inte det för att han skulle tänkt på sina egna utsikter hos henne — åhnej — sådana funderingar var han inte galen nog att hysa! — nej, det var för att kapten Thoreld hade hjälpt Kalle Pihl till torpet och till Anna Mellilä, — af hvilka grunder kunde man lätt förstå! Men det ville han inte ännu tala om närmare. Det var egentligen för sin ingenjörs skull han förde saken på tal, ty ingenjör Halldén var alt en tio gånger treffigare och vakrare karl än den flintskallige kaptenen.

Lehtimaa framsade hela sitt resonnemang med all önskelig tydlighet för fröken Louise, som likväl stod där och såg ut som om hon icke begripit det minsta. Och det var häller icke mycket hon förstod. Det enda, som hon haft öra för och som förbryllade henne så, var Lehtimaas förmåga att läsa hennes innersta tankar om ingenjören. Dem hade hon trott sig dölja så väl, och ingen annan hade häller med ett ord alluderat på dem, om inte bror August, som lade sin näsa i alt.

Men skrifva till ingenjören, det tordes hon likväl inte — ännu! Om det blef riktigt nödvändigt, skulle hon fråga sin mor om lof och

möjligtvis göra det. I alla fall var hon icke alsledsen på Lehtimaa — tvärtom. Det var som om hon i den grofve österbottniske arbetaren fått en förtrogen i sina delikataste angelägenheter. Hans tal om kapten Thoreld åhörde hon med tyst förvåning — hvad kunde det röra henne, hvad kaptenen tog sig till på Herrö? Men hon trodde ingalunda att han lefde annorlunda än hennes egen far, litet förnämare kanske och trefligare.

Hon gick ifrån Lehtimaa med en riktigt hjärtvänlig nick och en försäkran att han kunde lita både på ingenjören och henne om det gälde.

12.

Guvernörerna i landets åtta län sände in de dystraste skördeberättelser till senaten, och när de kommo in i tidningarna och lästes ute på landet, måste landtbrukarne vidgå att ställningen var så godt som förtviflad. Det var endast de förmögnaste bönderna, som haft säd nog till utsäde för nästa år, alla de fattigare vågade icke kasta bort sin enda säkerhet mot hungersnöden i en osäker jordmån, som kanske åter nästa år skulle bedraga deras förhoppningar såsom den gjort i år. Att köpa säd kunde als icke komma i fråga bland dem, emedan prisen stigit till dubbelt, och emedan många mindre landtbrukare sedan sommarens början sett endast en och annan vilsen storsedel finna väg upp till bondbygderna. Hungerkrisen drog dem alla med magnetisk kraft tillbaka till urkällan i Helsingfors, sedan de pas-

serat mellanhänder af alla slag. Där lågo de i säkert förvar i bankhvalfven bland landets omynnade guld i massiva stänger och andra deponerade värdesaker.

Aldrig hade kapitalisterna — bland dem främst regeringen — haft bättre finanser än nu. Räntefoten steg dag för dag och stora inteckningar erbjödös som säkerhet för de minsta lån. Stora firmor i kuststäderna gjorde glänsande spekulationer i landets nöd, importerade den säd, som kommunerna tidigare på sommaren genom adresser uppmanat regeringen att införa, och sålde den till fabelaktiga priser, medan regeringen föredrog den passiva rollen af de aktiva spekulanternas mäcenat, försträckte dem pengar mot hög ränta och god säkerhet, och förkofrade sålunda det svältande landets kapital med all den förtänksamhet, som anstår en klok öfverhet.

Järnvägsbyggnadsstyrelsen bygde långa mil färdiga långt under medelpris, och finansmännen gladde sig åt den goda hushållningen med allmänna medel, beviljade dyrtidstillägg åt ämbetsmännen och lån åt de stora jordbrukarne för att lägga kapon på missnöjet och höja sin finanspolitik öfver alt tvifvel hos dem, som vågade tvifla.

Vintern snöade tidigt öfver landets många

obesådda åkrar, läggande torp i lägervall och småhemman öde. Deras innebyggare sökte sig skydd mot hunger och köld på annat håll, gaddade sig samman i byarna för att icke svälta ensamma, och de allra fattigaste gåfvo sig ut på långvandring från dörr till dörr. Järnvägsarbetare afskedades i hundratal och med sina små besparingar från sommaren hyste de in sig i byar och backstugor nära arbetsplatsen. Den som icke hade familj, såg vintern jämförelsevis lungt emot, men alla hoppades de på en tidig vår med snabb snösmältning, regn och klar sol, som i en hast skulle taga kälen ur den frusna jorden och åter göra backarna mjuka för spadtagen. Då skulle de upptaga sitt arbete igen, breda smör på sitt bröd och se framtiden hoppfullt emot, glömska af öfverståndna lidanden och klokare i sina beräkningar för nästa gång arbetslöshet, köld och hunger skulle öfverraska dem.

Det bästa med den tidiga vintern var att dess kalla luft dödade myriader smittämnen, som fostrats i de hoppackade människomassorna kring järnvägen, och som redan gifvit sig hotfullt tillkänna i löpfebrar, täta sjukdomsfall och några dödsfall. Men ännu hade arbetarne den finska naturens sega motståndskraft, ännu fick ingen epidemi öfvertaget i kojerna och jordbarackerna

och i rätt tid kom vintern och bredde sin friska kyla skyddande öfver sommarens styfbarn, bärande dem köld och hunger, men frälsande dem från den allra mest öfverhängande faran.

På Uramo torp körde Kalle Pihl helt tankfull i hågen en eftermiddag öfver sina nyfrusna ängar med ett lass granris från skogen. Han hade ändrat sig betydligt under den förflutna sommaren, och han föreföll sig själf som en helt annan person än den fordne forkarlen, som lösdref efter arbetsförtjänst halfva Tavastland rundt. Den länge, svartmuskige karlen hade börjat raka sitt glesa skägg och såg helt prydlig ut med sina små mustacher, som han anlagt i stil med kapten Thorelds, bara mycket mindre. Hans korta fårskinnspäls var ny och hans hår vårdadt, och ingen skulle vid första ögonkastet känt igen den forne långvägadrifvaren. Det låg någonting öfver honom af besuten man. Han såg på afstånd byn uppe på backen och kärret därunder, och han mindes sällsamt tydligt sina tankar just i samma backe, när han för ett halft år sedan för första gången såg de trakter, där den goda slumpen skulle göra honom bofast. Han kom ihåg sina fantasier om herremännen och Guds straffdom, som äntligen skulle gå lös också öfver dem, och de föreföllo honom så barnsliga som hade det

varit tio år sedan han haft dem. Sedan dess hade han nya erfarenheter af herrarna — märkvärdiga nog — och han hade intet skäl att beklaga sig öfver dem.

Allting hade gått nybyggarna på Uramo väl i händer, från det de dagen efter bröllopet flyttade ditut. Kalle Pihl dröjde icke gärna i tankarna vid själfva bröllopet, det hade gått undan på vanligt vis med prästens frågor och deras ja-ord, — altsammans hade undanstökats en söndag efter prädikan i sockenstugans inre rum i närvaro af sju, åtta stycken af Herrö gårdsfolk. Sedan hade man åkt hem och gjort sig en glad kväll, och dagen därpå hade de med brunte, ett par kor, tre får och två svin flyttat ut till Uramo, där Kalle Pihl redan tidigare bestyrt om bohag, och dit Anna nu tog med sig sin stora hemgift af husgeråd och kläder, — lika mycket som mången rik hemmansegaredotters, om icke mera. Och i den granna kistan med det målade locket och mässingslåset låg det i ett fack tre stora sedlar för framtida behof.

Den vackra Anna — ja, hon var nu ett kvinfolk, och man fick ha öfverseende med hennes små svagheter, men det kunde han likafullt tryggt säga, att hon var en så klok hustru som få, för Herrö raskaste torpare att vara stolt öfver.

Hans hela frieribestyr hade gått som smordt, alldeles i ett nu, så att Kalle Pihl knappast visste af det, innan han höll flickan om lifvet och med henne Uramo torp och femhundra mark i hemgift. Efter kvällen på gungan hade Anna icke gifvit honom någon ro, och ju kallare Kalle Pihl visat sig, desto mera lade hon an på honom, tills han slutligen gaf sig på nåd och onåd. Flickan var ju så vacker och — Österbotten så långt borta!

Han hade visst icke utan all eftertanke störtat sig i det vågspelet — långtifrån! Han hade haft långa och svåra stunder af anfäktelser både från samvetet och förståndet, men när engång det första steget blifvit taget så ytterst behändigt, nästan ofrivilligt, gled han vidare in i nätkomplexen likt en fisk i en ryssja. Han hade oförsiktigt passerat det smalaste stället, och nu fann han till sin död ingen återväg. Men han kände sig väl till pass i ryssjan — mycket väl — och längtade ingalunda ut igen. Och så lugnade han sig altmera, ju hotfullare landets nöd gestaltade sig. Hans sträck med Lehtimaas prästbetyg kunde han alltid reda sig med, — det fans ju inga vittnen på det, — och i den allmänna fattigfolksutvandringen, som nu skett från Österbotten, skulle det bli mycket svårt att konstatera hvem betyget riktigt tillhörde. Dessutom var Lehtimaa en riktig

ödermarksbo, en dum stackare, som en karl icke behöfde vara rädd för, om han också kom med hotelser om ting och vittnesmål, ty i den villervallan, som det nu lofvade bli, skulle en flink karl med pängar i fickan och slughet i hufvudet alltid finna på något knep, som räddade honom.

Nej, Lehtimaa var Kalle Pihl icke vidare rädd för, fast han kretsat kring Uramo hela hösten tillsammans med den där ingenjören, som nu lyckligtvis rest sin väg. För ingenjören hade han däremot haft en dödande ångest, han väntade hvarje dag att denne skulle komma in på torpet med brofogde eller nämndeman för att fångsla honom, men så hade Lehtimaa — den stackaren — tydligen icke haft mod att för ingenjören omtala altsammans för att han varit rädd om sitt eget skinn, och numera var det alldeles för sent. Ju längre det drog ut med saken, desto säkrare kände sig Kalle Pihl, och desto klarare tänkte han sig in i alla möjligheter för att slå ifrån sig en angifvare.

Det som mest hållit hans glada mod och tillförsikt uppe var, utom hans hustru, den besynnerliga tur han haft med sin skörd. Medan det för många af grannarna åt byn till frusit bort hela tunnland, medan stora, rika hemman skördade endast tredje och fjärde kornet, tog Kalle Pihl

från sin nyodling det tionde. Frosten hade icke rört vid hans tegar, — potatisen undantagen, men icke håller den gick helt förlorad. Han visste icke på hvad det berodde. Han skylde på den nybrutna, starka jorden, på strömmen, som lopp tätt under åkern och gaf luften rörelse, på goda andar, på sin tur . . .

Men kapten Thoreld hade sin teori om saken, när han fick höra talas om Kalle Pihls lycka. Långt innan affärden hade sällskapet, som var ute och fångade kräftor i strömmen, underhållit en eld nära ett hörn af åkern, och på den hade man lagt bränsle, när fröken Louise skulle torka sina våta strumpor för hemfärden. Vid samma eld hade kaptenen värmt sina benkläder en smula, och han hade gifvit akt på att röken lägrat sig som ett flor öfver åkern ända bort emot torpet. De släckte icke elden, när de foro bort, utan vätte endast mossan rundt omkring den, hvarför röken i den alldeles vindstilla natten fortfarande lägrat sig öfver åkern och sålunda legat som ett värmande täcke öfver den i frostnatten. Denna sin teori framställde han i en tidning; den blef föremål för mycken diskussion och ledde långt senare till flera lyckade experiment mot nattfroster.

Men Kalle Pihl var det fullkomligt likgiltigt huru alt gått till, hans själförtroende kände i alla

fall inga gränser, och hans tro på sin goda tur var orubblig.

Nu, när vintern kom, hade han icke allenast sin täppa besådd, utan äfven fem tunnor god råg, utom litet korn och hafre, i sin bod. Och det var en hel förmögenhet i nuvarande förhållanden. Kalle Pihls samvetsagg blefvo tystade af de tydliga bevis Gud gaf honom på bevågenhet, och han for under hösten två gånger med sin bästa kärra och sin vackra hustru Anna till kyrkan, både för att visa sig bland de besutne och för att gengälda den Högste en del af sin tacksamhets-skuld.

Under sina funderingar hade han kommit fram till torpet, stälpte af lasset framför dörren till det lilla fähuset och beredde sig att föra brunte in i stallet. Då syntes hans hustru en smula orolig i stugdörren och bad honom skynda sig in, där var någon, som ville tala med honom. Kalle Pihl fick litet hjärtklappning, men lugnade sig genast, spände hästen ur redet, förde den in i stallet och gick först sedan med långa säkra steg in i stugan.

Där satt Lehtimaa helt utmanande högst uppe på hedersplatsen vid bordsändan och såg ut som om han icke tänkte lämna den så snart. Han log emot värden och frågade nedlåtande huru det

stod till. Den tonen förargade genast Kalle Pihl och stämde honom alt annat än medgörlig.

— Åhjo, — man reder sig, svarade han myndigt och kastade sin mössa i bordet men en smäll.

Men Lehtimaa nickade hemlighetsfullt till Kalle Pihl, bad honom komma närmare och händtydde med en rörelse af tummen åt Anna.

— Hvad menar du? frågade Kalle Pihl.

— Jag tycker vi kunde talas vid utan kvinnfolksöron, som lyssna.

— Säg du bara, hvad du har att säga! Jag döljer ingenting för min hustru.

— Åhå! Kanske fins det saker, som du inte är noga om att hon får höra, svarade Lehtimaa helt säker.

Kalle Pihl stannade och såg med en mörk blick på honom. Så gaf han sin hustru ett annat hastigt ögonkast och sade värdigt:

— Gör dig inte till, utan säg fram ditt ärende!

— Nå, efter du nödvändigt det vill, sade Lehtimaa och grabblade i sin barm, så kan jag ju säga dig att jag fått mitt prästbetyg nu.

Den repliken, som Lehtimaa väntat så mycket af, hade rakt ingen värkan.

— Hvad rör ditt prästbetyg mig? kom det lungt och kort från Kalle Pihl.

— Nå, nå, — kanske rör det dig ändå!

— Inte en smul!

— Tänk noga på hvad du säger . . .!

— Hör upp med dina barnsligheter, afbröt Kalle Pihl och satte sig.

Lehtimaa blef litet slagen af den bestämda tonen, men vädjande åt Anna sade han med ett mångtydigt smålöje:

— Ska din hustru då få veta af hela vår hemlighet?

— Om du inte slutar nu med ditt käringsladder, så får du med mig att göra, sade Kalle Pihl ond och kom Lehtimaa närmare.

Då reste denne sig och slog en bundt papper i bordet så det dunkade, såg på Anna och skrek fram det, som han i flera månader med sådan nöd burit för sig själf:

— Här äro nu de papperen, på hvilka du gått och gift dig med henne där, hör du! Här har jag nu de rätta bevisen på att det är mig hon tillkommer likasåväl som hela torpet, hör du! Och du, Anna, — hör du mig också, för du har en man, som med falska papper, dem han lockat af mig i fyllan, har gift sig med dig och nu . . . och nu är vedergällningens . . . vedergällningens stund inne och . . . Kalle Pihl . . . ska stå till

... ska stå till rätta ... ska stå ... till rätta
... ska stå ... till ... rätt ... ta ...

Stugdörren slogs igen om Lehtimaa, som efter ett kort motstånd hufvudstupa kastades ut på gården. Han reste sig som i ett rus, mindre ond än öfvertygad om att han nu ändtligen brutit alla hinder. Han såg sig triumferande om, när han tog vägen åt Kotkais till, säker på att Kalle Pihl innan morgondagen grydde lämnat torpet och sin hustru, om hon icke förpassade honom till häktet, såsom hennes rätt var. Och han gick nöjd sin väg med en känsla af lyckligt afslutadt martyrskap.

Redan som pojke hade han invigts till sitt långa martyrskap af de öfriga bybarnen, som alltid gjorde narr af honom och plågade honom för hans barnslighets skull. Han hade gärna ännu som vuxen pojke sådana märkvärdigt barnsliga sysselsättningar och tankar för sig, att man misstänkte honom för så godt som blödsinne, men då han annars hade mycket lätt för att begripa och aldrig lade i dagen att han egentligen var otillräknelig, så tog man hans besynnerligheter sådana de voro och skrattade åt dem. Men man gaf honom full medborgarrätt, när prästen själf låt honom »slippa fram» till Herrans nattvard, fast han haft bara tre eller fyra veckor på sig för

att lära både läsa innantill och fatta det heliga evangeliet.

Lehtimaas blödsinne bestod i en alldeles för liflig och otyglad fantasi, som ingen skola och inga föräldrar lagt band på. Den drog honom med sig på de underligaste afvägar från den vanliga bondlunkens allfarväg, den färglade och förgylde hvardagliga företeelser för honom, och den bedrog honom hjärtlöst, så mycket han bara kunde bedragas, ty han hade så godt som genast en ny såpbubbla färdig att jaga efter, när den förra brustit. I Savolaks och Karelen, där folket gör visor och har sinne för fantasiens spel, skulle han kanske blifvit ansedd för ett diktargry, i Österbotten, där odlingen är mera praktisk och mindre drömmande, blef hans diktargry blödsinne.

När Lehtimaa kom tillbaka till Kotkais, där han under hela den långa hösten stått under fröken Louises protektorat, tog han plötsligt sin Matts ur skolan och förklarade, att han nu skulle lämna gården, men gaf ännu inga tydliga förklaringar på hvad han ämnade företaga sig. Han log bara hemlighetsfullt och lät undfalla sig några obegripligheter om falska papper, och att de skulle få se och höra af honom snart.

Fröken Louise, som slutligen med moderns lof skrifvit ett par stela bref till ingenjör Halldén

i anledning af Lehtimaas begäran, fick först ett artigt och tacksamt svar med förklaring att pastorn i Lehtimaas hemsocken behöfde ännu några upplysningar om personen i fråga, och när fröken Louise gifvit dem i det följande brefvet, anlände Lehtimaas efterlängtade prästbetyg i början af November. Men samma bref, som innehöll det dyrbara dokumentet, medförde några rader till fröken Louise, hvilka lämnade henne i en mycket tankfull stämning. Ingeniören berättade där helt kort, likasom i förbifarten, om att han helt oförväntadt blifvit anmodad att söka och sedan också fått ett stort resestipendium till England och Amerika på ett par, tre år. Den lyckliga omständigheten hade han egentligen von Blumes att tacka för, ty det var ju genom dem han blifvit bekant med kapten Thoreld, och hela stipendiet var kapten Thorelds värk, — ordförandens i den nya finska industriföreningen. Han slutade med några varma afskedsord, ett gladt hopp om återseende i framtiden och hälsningar till hennes föräldrar. Hela brefvet andades en så märkvärdig kyla, det var som om ingeniörens blick sett rakt förbi den han skref till, och som om alla hans tankar redan varit i det fjärran guldlandet på andra sidan Atlanten.

Fröken Louise lade brefvet med en suck till

det första och gömde hela sin korta korrespondens med ingenjören innerst i sina gömmor. Hennes blick blef förströdd en lång tid, hennes löje sällsynt, och när hon någongång måste le för de andras skull, gömde det en hel värld af hemlig sorg. Fru von Blume lät saken ha sin lugna gång, oroade icke dottern med några frågor, och så småningom föll glömskans välgörande dam öfver den förflutna sommarens glansbilder och förtog dem deras skimmer.

Men Lehtimaa fick en svår stöt i sitt förtroendefulla sinne, när han ännu efter tre dagar ingenting hörde talas om nya händelser på Uramo torp. Han blef orolig och gjorde sig ärende till byn, men där visste ingen att någonting passerat. Man hade bara sett Kalle Pihl jämte hustru i går besöka landthandlanden, och de hade haft ett långt samtal med honom om sädespriser och andra affärer. Kalle Pihl tog förstås reda på om det icke redan skulle löna sig att afyttra den öfverflödiga säden han hade i sin bod.

Lehtimaa gick mycket bedröfvad tillbaka till Kotkais. Han kunde icke als förstå att hans afslöjande icke haft vidare påföljd. Och nu begynte vreden öfver världens orättvisa ånyo jäsa inom honom. Han skulle nog ändå visa Kalle Pihl hvem som Uramo torp och den vackra Anna tillkommo!

Efter Lehtimaas besök på Uramo och hans snöpliga affärdande bar Kalle Pihl sitt hufvud dubbelt högre. Där såg man ett riktigt bevis på afunden och illviljan! Och Anna skulle alt få se flera, det beredde han henne på. Ty Lehtimaa skulle nog värfva landstrykande trashankar för att göra honom, som haft sådan tur och framgång, lifvet bittert.

Aldrig hade Kalle Pihls människokänedom spått sannare. Lehtimaa var helt förändrad. Han hölls ej en dag längre på Kotkais, utan började ströfva bygden kring och sökte sällskap med allehanda arbetslösa dagdrifvare, så att herrskapet redan begynte förtvifla om sin protégé. Det var mer än otacksamt och lättsinnigt af en stackare, som de hela hösten hållit under armarna, att plötsligt lämna arbetet, hvilket det var så ondt om, och i allra sämsta tiggarsällskap drifva lat dagarna i ända utan att förtjäna en munsbiter mat engång.

Men Lehtimaa var så upptagen af sina egna tankar, att han als icke bekymrade sig om hvad herrskapet och opinionen kunde säga. Han var på en den ifrigaste hetsjakt efter någon bekant från sina hemtrakter, hvilken kände både honom och Kalle Pihl. Med det vittnet i handen skulle han utan vidare skrämma Kalle Pihl från torpet

och slippa att vända sig till rättvisan, som alltid hade så många omvägar och kostade så mycket pengar, utom att han instinktmässigt hyste en förfärlig respekt för att på något vis komma i beröring med den.

Han fann än på en järnvägsarbetare, än på en annan, som sett Kalle Pihl i hans hemsocken, men ingen hade någon lust att blandas in i processer, ty process skulle det naturligtvis bli af. Och en sådan stackare som Lehtimaa hade föga utsikt att kunna betala vittnesmålen. Dessutom var det högst osäkert att han skulle vinna någonting på en rättegång, utan kanske tvärtom själv stoppas i fängelse för sin prästbetygshandel. Bland lösdrifvarne fanns det också folk, som kunnat tjäna till vittnen, men deras papper voro alltid bortslarfvade, och de vågade visst icke gifva sig i kast med den höga rättvisan.

Lehtimaa gick omkring som en skugga utan rast och ro och pratade så osammanhängande att folk på allvar började anse honom sinnessvag.

Då kom slumpen honom plötsligt till hjälp, just när hans förtviflan var som störst. En dag träffade han på landsvägen nära järnvägsbyggnaden en trasig kvinna med tre små barn. Hon talade österbottnisk dialekt, och i brist på bättre gaf sig Lehtimaa i lag med henne. Efter tio

minuter sköt ett nytt, stort och säkert hopp fram i hans nedslagenhet, — ett hopp som han aldrig drömt om, som kom honom att rysa för Kalle Pihl som för ett odjur, men målade framtiden ljus och klar för honom själf.

Den tiggande kvinnan var Kalle Pihls hustru, som gifvit sig ut med sina barn på upptäcktsfärd efter sin försvunne man.

13.

Kalle Pihl beredde sig att gå till dagens arbete en skum vintermorgon, och Anna låg ännu kvar i bädden, när det hördes steg på gården och någon trädde in i den yttre förstugan. Uramot-folket höllo den inre dörren i lås för de osäkra tidernas skull och för den målade kistans. Kalle Pihl medgaf icke att han försökte låsa in ett ondt samvete, och det var han också fast besluten att aldrig medgifva.

En hand tog på dörrklinkan utanför, och Anna reste sig i sängen.

— Hvem är det?

En karlröst skulle säga något men tystades ned, och en kvinna svarade:

— Det är bara någon, som vill träffa Kalle Pihl.

Hvad var det som kom åt Uramotorparen?
Anna var med ett språng ur sängen och såg stel

af förvåning med stirrande, halfsömniga ögon på sin man, hvilken vid ljudet af rösten hade ryckt till och vändt sig från dagern åt den mörkaste stugvrån till, men likväl icke lyckades dölja sin blekhet.

— Hvad är det åt dig? frågade Anna.

Då vände österbottningen plötsligt ett käckt ansikte mot sin hustru, där intet spår af rörelsen syntes och sade:

— Det kan vara rånare!

Anna såg på honom noga, hon var icke alldeles fri från misstankar efter Lehtimaas uppträdande, och hon hade då och då märkt att hennes man dolde något för henne. Men sådan han stod där nu, kraftig och leende, trodde hon att hans blekhet nyss bara varit en synvilla, som hon haft i skumrasket, eller också hade han verkligen blifvit rädd för rånare.

— Kvinliga rånare! sade hon föraktfullt.

— Hm, — man tänker inte så noga på hvem som skrämmer, när man blir skrämmd.

— Är Kalle Pihl hemma? hördes igen kvinnorösten utanför dörren.

— Hvad vill du honom? snäste Anna.

— Det är tiggare, öppna inte! sade Kalle Pihl.

— Gå till herrgårdarna, så kan ni få mat där! Vi ha ingenting att gifva bort, ropade Anna.

— Vi komma inte i tiggarerenden, fortsatte rösten.

— Hvad är det då ni vill?

— Viktiga meddelanden till Kalle Pihl och hans hustru.

— Släpp dem inte in! hväste Kalle Pihl.

Anna såg ett ögonblick på honom och betogs igen af en svag misstanke. Dessutom blef hon nyfiken.

— Hvem vet hvad de kunna ha att säga . . . , medlade hon.

— Nog vet man ju hvad tiggarpacket har att säga, sade mannen.

— Jag tror du ännu är rädd för rånare, sade Anna hånande, — eller hvarför vågar du inte se dem i ögonen?

— Nej, det är jag inte, men

— Och så kunna vi ju en gång hjälpa några stackare, kanske går det oss själf bättre därefter

Anna tog kjolarna på sig och syntes besluten att höra efter hvad de tidiga morgongästerna ville. Kalle Pihl vågade icke längre säga emot, då skulle hon alldeles bestämdt släppa in dem. Han tog an den likgiltigaste min i världen och började pusta i spiselglöden för att få eld till sin morgonpipa.

Utanför hade bultningarna upphört, och Kalle

Pihl andades redan fritt ett ögonblick, då ett fåradt kvinnoansikte stack fram i det låga stugfönstret, höll händerna på ömse sidor om ögonen och späjade in i den halfmörka stugan. Kalle Pihl ryste tillbaka som för ett varsel, men Anna gick närmare fönstret.

— Kan du inte lämna oss i fred? ropade hon genom rutan.

Kvinnan utanför ruskade nekande på hufvudet och kikade envist in i stugan.

Då fann Kalle Pihl på en idé:

— Hon är galen, sade han.

Det ryste i Anna, och hon drog sig längre ifrån fönstret, men i det samma kom hon ihåg karlrösten som tystats ner.

— Hvar har du ditt karlsällskap, och hvarför visar du inte honom?

— Jag har intet karlsällskap, jag är här ensam och vill tala vid värdinnan. Slipper jag inte in?

— Hon är galen! hväste Kalle Pihl.

Anna började tro det och ropade genom fönstret med en hotande rörelse att kvinnan skulle aflägsna sig.

— Jaså, jag slipper inte in?

— Nej!

— Nå, hör på då, Anna Mellilä, — för Pihl heter du intel! Det heter jag. Ser du den här?

Kvinnan lyfte en trasig flicka på fyra år mot rutan.

— Gå bort! Du är galen!

— Det är Kalle Pihls älsta flicka det här, som går omkring med hans hustru och tigger. Och här är hans älsta pojke, och här är den yngste! — Kvinnan höll två små barn i smutsiga paltor upp mot fönstret.

— Gå bort, — du är inte klok!

— Jo, jag är klok, så sant jag är Kalle Pihls hustru, som han lämnat efter sig i Österbotten, när han for söderut för att gifta sig med en, som ingen rätt har till honom!

Anna vände sig om och sökte med blickarna sin man. Han stod vid dörren och knöt näfven i färd att störta ut.

— Hvad säger du till det, Kalle?

Idet samma slog han upp dörren, sprang ut, fick fatt i en karl i farstun, drog honom häftigt ut vid kragen och visade honom för Anna, som skyndat efter.

— Ser du här, hvem som ställer till altsammans? Här är han igen, den här Lehtimaa, som jag redan en gång kastat på dörren! Förstår du nu hvad det är för en karl? Det är han, som

släpat med sig den där landstrykerskan för att förstöra min hemfrid för mig!

Lehtimaa försökte befria sig ur Kalle Pihls tag, men skakades så häftigt om af hans kraftiga armar att han han icke kunde säga ett sammanhängande ord. Anna kom ut ur farstun, och den främmande kvinnan skyndade till. De tre barnen stodo gråtande bakom henne.

— Att den bofven inte skäms kalla sin egen hustru landstrykerska! skrek hon med tårar i rösten. — Och så sant jag lefver, skall han stå till rätta både för det och för att han bedragit dig, Anna Mellilä, med tvegifte!

— Tig! röt Kalle Pihl ursinnig. Lehtimaa skakades som en vante mellan händerna på ho-hom och försökte vädja med blickarna till Anna. Nu om någonsin skulle hon förstå hvad Lehtimaa gjort för henne, och han var icke als rädd att taga upp en tvekamp på puukkoknif med Kalle Pihl om det gälde. Hans händer sträfvade ofrivilligt åt knifslidan, som satt baktill i hans bälte, och slutligen lyckades han med en hastig vridning på kroppen komma åt knifhandtaget med ena handen. Den vid österbottningstagen vana främmande kvinnan märkte genast hans manöver.

— Herre Jesus, han mördar min man för mig! ropade hon och störtade till. I det samma

var Anna också vid sin mans sida, och med den främmande kvinnans skickliga hjälp fick Kalle Pihl Lehtimaas handlofvar sina mellan händer.

— Tag puukkon ifrån honom! kommenderade Kalle Pihl. Ögonblicket därpå höll den främmande kvinnan Lehtimaas knif triumferande i sin hand.

— Där ser du nu hvilken skurk det är! flämtade Kalle Pihl. — Far efter länsman genast!

Anna kastade rådvilla blickar omkring sig. Hon kunde icke spanna för hästen och hade ingen lust att lämna sin man ensam i detta sällskap. Lehtimaa hängde vid henne med ögonen. Nu skulle det komma! Nu tvekade hon redan! Och alt medan han stretade att göra sig fri från Kalle Pihls tag, följde han i spänd förväntan med Annas görande. Hon hade ju inte håller varit behjälplig med att taga knifven ifrån honom, hon stod alt på hans sida, hon!

— Vi ska binda honom, så kan du fara efter länsman, föreslog Anna.

Det gick som en stöt genom Lehtimaa. Det var aldrig hennes allvar! Eller ville hon bara låta mannen rymma i fred och så lösa hans band och tacka honom?

— Ja, det skulle han förtjäna att länsman fick fatt i honom, sade Kalle Pihl.

— Hvarför ska man draga knif, när ingen fara är på färde, bannades den främmande kvinnan.

— Skynda efter länsman! vidhöll Anna.

Ännu höll Lehtimaa modet uppe, fast alla tycktes vara emot honom. Så orättvist kunde aldrig ett rättvist öde vara, tänkte han. Men Kalle Pihl såg till att Lehtimaas knif kom i hans ego, löste sakta taget om dennes handlofvar, stötte honom ifrån sig och sade med förakt:

— Gå nu bort, hälst så långt som möjligt, och akta dig att komma i min väg härnäst! Den här gången får du gå fri för länsman, men om jag härefter ser skymten af dig på Uramo torp, så får du sitta inne resten af ditt lif! Men din knif, den behåller jag.

Anna nickade bekräftande och den främmande kvinnan visste icke hvad hon skulle göra. Lehtimaa funderade en stund, men begrep ingenting. Var det för detta snöpliga slut han lämnat sitt arbete och gått och svultit? Han såg ännu en gång på de tre kringstående, men det syntes ej en glimt af medlidande hos någon af dem. Själfva de tre tiggarbarnen betraktade honom med tårögd förfäran.

— Tror inte Anna ännu att jag vill henne väl? sade Lehtimaa plötsligt.

Den frågan föll så illa in i de andras tankar,

att han endast fick tre mycket förvånade blickar och ett hjärtligt: — gå din väg, karlstackare, efter du får det! från Anna.

Lehtimaa såg på henne med en blick så full af sorg, att hon ett ögonblick tyckte synd om honom. Sedan gick han stillatigande sin väg, lämnande den andra kvinnan kvar att öfvertyga Anna. Men han hade knapt hunnit utom synhåll, förrän hans lifliga tankar åter togo ihop med ett nytt sätt att vinna torpet och Anna, ty denna gång måste ju hennes ögon bli öppnade.

När han gått, blef kvinnan med de tre barnen stående på gården, medan Kalle Pihl och Anna gingo in utan ett ord till dem. Hon satte sig på stugtrappan i den kalla morgonen, tog sina barn i famnen och värmdde dem. Om en halftimme kom Kalle Pihl ut i fårskinnspäls, beredd att gå till skogs med sin yxa.

— Hvad gör du här ännu? sade han och stötte till henne med knät.

— Jag väntar på bröd åt dina barn och din hustru.

— Men jag känner dig inte.

— Förskjut inte dina egna, det straffar sig!

— Jag har inga egna utom min hustru därinne.

— Är du inte Kalle Pihl då?

— Nej, men man kallar mig så.

— Och hvad skulle du då heta?

— Det angår dig inte.

— Men jag känner igen dig som Kalle Pihl.

— Kanske att du har sett mig förut, — hvad vet jag?

— Nå, känner du då inte igen din hustru Johanna och dina egna barn?

— Nej, det gör jag inte, för jag har en annan hustru, som är utan barn.

— Var inte hård! bönföll kvinnan och såg upp i hans ansikte.

— Vill du jänka dig i väg?

— Var inte onödigtvis hård! Gud skall belöna dig, när det blir bättre tider. Jag vill dig ju ingenting illa, men efter du har det bra, ska du inte låta dina barn svälta och frysa.

— Jag hör inte på dig. Hvarför ska du envisas?

Det flammade upp i kvinnans blick. Hon reste sig hotfull.

— Vill du taga dig af oss godvilligt, så säger jag ingenting?

— Nej, sade Kalle Pihl bestämdt. Ett halft medgifvande här var det samma som att gifva tapt på altsammans.

— Då skall du taga dig i akt, Kalle Pihl! sade kvinnan.

— Det behöfver jag inte för dig.

— Jo, just för mig, sade hon och ville tränga sig förbi honom in i stugan.

I detsamma kom Anna ut med ett helt bröd och en näfve strömmingar. Dem räckte hon åt kvinnan och sade:

— Gå nu! Du ser ju att jag ingenting tror af hvad du säger.

Den främmande blickade hånfullt från brödet, på den vackra Anna, tog sitt yngsta barn på armen och det andra vid handen, spottade tre gånger på tröskeln och rabblade fram som en besvärjelse:

— Ftyi — ftyi! — ftyi! Förbannad vare tvegiftaren och hans hustru! Och förbannadt vare det bröd, som de äta! — Ftyi!

Därpå gick hon stolt samma väg som Lehtimaa utan att en enda gång se sig om.

Kalle Pihl och Anna hade icke många glada ord att säga hvarandra, när den främmande kvinnan gått. Han jämkade yxan på axeln och ville fortsätta sin väg till skogen, när Anna kastade en skarp blick in i hans ögon och frågade:

— Har du aldrig förut sett den kvinnan?

— Var inte barnslig, Anna! Tror du mera på en landstrykerska än på mig?

— Nej, men hon hade ett sådant ansikte och

en sådan kraft i hvad hon sade, så att hon inte kunde ha orätt.

— Det är hårdt att du börjar svika mig, just nu när jag behöfver dig bäst.

— Jag sviker dig inte . . . men . . . hvarför kan du inte säga mig hela sanningen? utbröt hon omotståndligt.

— Jag har ju sagt dig den redan.

— Ja — ja! Jag kan inte värja mig för många underliga tankar.

— Låt du bli att tänka på sådana saker! Ingen kan öfverbevisa mig om att jag haft någonting med den kvinnan att skaffa.

— Men om de draga dig inför rätta?

— Så låt dem göra det. Jag reder mig nog mot afunden och illviljan.

Kalle Pihl kastade sin yxa på axeln och gick med så lugna steg till skogs, att Anna, som såg efter honom en stund, öfvertygad gick in i stugan och låste dörren efter sig. I dessa tider vågade man icke hålla sin dörr öppen ens midt på dagen för de vandrande tiggarnes skull.

Inom kort hade det kommit ut i bygden att Kalle Pihl på Uramo varit utsatt för öfverfall af kringstrykande tiggare, och han hade ingalunda dolt att illgärningsmannen var Lehtimaa. När ryktet nådde Kotkais, ville man icke genast sätta

tro till det; man kunde omöjligt tänka något sådant om en karl, hvilken i så lång tid fått arbete och mat på gården och visat sig som en medgörlig och bra människa. Men ryktena togo alt bestämdare form, Kalle Pihl hade visat Lehtimaas egen knif, som han vridit ur rånarens händer, och då måste man ju lyssna till berättelserna.

Fröken Louise blef ytterst nedstämd öfver att hennes protégé i den grad förvärvat hennes vänlighet, — nu hade den ende skuldfrie bland den stora straffvärda massan låtit ett så groft brott komma sig till last. Hon ryste för att hon talat långa stunder med en sådan karl, men kände en viss lättnad öfver att han icke tidigare anfallit henne, eller pappa och mamma. Häradshöfdingen succade resigneradt, förundrande sig öfver att icke Kalle Pihl lämnat våldsvärkaren i länsmannens händer och drog däraf sina små tvifvelsmål, fast man annars kunde förutsätta hvad som hälst om dylika lösdrifvare, när de voro stadda i nöd. Den enda, som höll på Lehtimaa var fru von Blume. Hon kunde als icke fatta att han varit i stånd till något dylikt, hellre trodde hon då att Kalle Pihl kunnat göra det. Hennes öfvertygelse rubbades af inga aldrig så sanna berättelser, hon sade att det var förtal, eller att där låg någo under, som de icke kände till.

Men Lehtimaa blef snart skydd både bland järnvägsarbetarne och annat stadigt, bofast folk. Alla kände till misstankarna, som hvilade öfver honom, man såg på honom långt och sade honom midt i ansiktet sina tankar, och det blef honom snart svårt att få en enda brödbit att hålla lifvet uppe med. Men han ville icke lämna orten, innan han hade sin sak klar med Uramofolket, och fast ingen numera lyssnade till hans berättelser, lefde hoppet segt hos honom att vedergällningens stund snart skulle vara inne och att rättvisan skulle ha sin segrande gång.

Han vågade als icke visa sig på Kotkais, sedan han vid ett besök där blifvit föremål för de grofvaste beskyllningar, och sedan gårdsfolket pekat ut honom med ett hån och en märkvärdig skadeglädje, som rörde honom djupt i själen. När fru von Blume efteråt hörde att han varit synlig på Kotkais och blifvit bortvisad, förebrådde hon gårdsfolket deras hårdhet och befalde dem att föra honom till henne, när de sågo honom härnäst.

Men Lehtimaa hade dragit sig tillbaka så långt från gården som möjligt till enstaka öde-markstorp och utgårdar, medan han med för-tviflans envishet hände fast vid sitt hopp att allting snart skulle lösas upp till det allra bästa för Kalle Pihls hustru och för honom själf.

De hade träffats ett par dagar efter deras gemensamma besök på Uramo, och när Lehtimaa då hörde huru hennes underhandling med mannen aflupit, svor han som en hel karl och sade att han genast skulle gå till befallningsman och angifva sig, men den kloka Johanna hade för barnens skull önskat att de skulle bedrifva saken annorlunda, så att Kalle Pihl icke kom i fängelse genast utan åtminstone under de hårdaste tiderna kunde sörja för sin familj. Och efter ett långt samfäldt funderande kommo de öfverens att Johanna skulle söka upp kapten Thoreld först och sedan fru von Blume, om hennes besök på Herrö ingen värkan hade. Under tiden fick Lehtimaa hålla sig passiv och emotse framtiden. Den inväntade han i en öfvergifven potatiskällare, där han inredt sig så bekvämt som möjligt och därifrån han gjorde ströftåg kring bygderna för att proviantera. Men när torparen, som källaren tillhörde, fick veta af hvem han var, betackade han sig för grannskapet, och så var Lehtimaa fågelfri i den begynnande skarpa höstvintern, utan att veta hvar han skulle träffa Johanna och höra huru hennes samtal med kaptenen aflupit, och huru hans egna utsikter gestaltade sig.

14.

Kapten Thoreld var bortrest på några dagar, när Johanna kom till Herrö med sitt stora ärende på hjärtat och sitt yngsta barn på armen. Strax man såg henne där, visades hon till inspektorens, hvilka utan att fråga henne om någonting skaffade henne en tallrik varm soppa, efter det var middags-tid, och ett stort stycke bröd därtill. Det var ju ett utmärkt emottagande, men Johanna nöjde sig icke därmed utan frågade efter kaptenen själf.

— Hvad vill du honom då?

Jo, det var vissa angelägenheter, för hvilkas skull hon kommit långa vägar, ända från Österbotten.

Ja, kaptenen var inte hemma nu, men skulle kanske komma om några dagar.

Kunde hon inte få någonting att beställa till dess? Det såg ut att vara en stor gård, där man borde ha en mängd småsysslor.

Nej, man hade intet arbete att gifva bort åt främmande folk.

Hvad skulle hon då taga sig till under väntan?

Hm — ja . . .! Man kastade forskande blickar på henne, — hon såg ut att vara modigare än tiggare brukade och hade kanske sett bättre dagar. Och så ville hon så bestämdt tala vid kaptenen. Man försökte forska ut hvad hon ville honom, men det blef fåfäng möda. Hon bara frågade om hon nödvändigtvis igen skulle gå den långa vägen tillbaka till järnvägsbyggnaden med sina små för att om ett par dagar vara här igen. Det var ett hårdt göra att bära den yngste dit och dän inom så kort tid.

Omständigheterna voro bevekande, inspektoren var en ömsint människa, och hon fick arbete med att karda ull i hans kök, medan hennes barn lekte med katten i köksvrån. Det gjorde de i två dagar, och den tredje kom kapten Thoreld hem.

Han tog en lång middagslur och efter den fick Johanna företräde ensam; barnen måste hon lämna hos inspektorens, det gick icke an att släpa dem upp i herrskapsrummen. Så stod hon, halft bländad af prakten i vestibylen, framför kapten Thoreld i hans arbetsrum, och kaptenen sade:

— Nå, — du har något viktigt att tala om?

— Ja, herr kapten, sade hon och neg.

— Hvad är det då?

— Jo, det är om herr kaptens torpare på Uramo.

— Om Kalle Pihl?

— Ja. Jag är hans hustru.

Kapten Thoreld lät en förvånad och granskande blick fara öfver kvinnan, utan att ännu säga någonting. Johanna mötte blicken med sina säkra bruna ögon och teg också.

— Han skulle således vara gift på två håll?

— Det är det hvad han är, herr kapten.

— Det är en kinkig sak, sade kaptenen. — Har du bevis?

— Jag är väl själf ett godt bevis, och så har jag hans tre barn med mig

— Jag är rädd att det behöfs tydligare, mera juridiska bevis. Har du hans och ditt eget prästbetyg?

— Mitt eget har jag, men han tog naturligtvis sitt med sig, när han lämnade Österbotten efter nyår.

— Jaså, sade kaptenen och funderade. Han tyckte om kvinnans resoluta sätt, alldeles fritt från tårar och floskler, utan talträngdhet och böner. Han tviflade icke ett ögonblick på att hon talade sanning, men hans tankar irrade igenom

en hel kedja af små sammanhängande omständigheter, och ju längre han tänkte, desto mindre hoppingifvande syntes hans min Johanna Pihl.

— Han har således gift sig på falskt prästbetyg? sade kapten Thoreld slutligen.

— Alldeles så, — och jag känner nog karlen, som sålt honom sitt.

Igen såg kaptenen mycket misslynt ut. Det var märkvärdigt att han tog hennes sak så djupt, tyckte hon.

Kapten Thorelds tankar voro i sanning icke ljusa. Nu kom denna upprörande sak och hotade kasta nytt ljus öfver händelser, som han hoppats längesedan voro glömda och bilagda. Ja, lifvet var ändå märkvärdigt, — en mekanism af uti hvarandra ingripande småhändelser! Han var långt ifrån skrockfull, men kunde icke undvika att tro på Nemesis i detta ögonblick.

— Sätt dig! sade han frånvarande till kvinnan.

Johanna tvekade. Skulle hon sitta härinne i det här fina rummet i den stränge herrens närvaro? Men när han själf bjöd henne så — och hon slätade med handen öfver en stols schagg-öfverdrag, innan hon satte sig försiktigt på den allra yttersta kanten. Där satt hon nu helt högtidlig, men kunde icke låta bli att önska i sitt syndiga sinne att Kalle Pihl sett henne sittande

här hos Herrökaptenen. Det skulle väl kommit honom att ändra ton emot henne en smula.

Sedan frågade kaptenen henne om hon redan träffat sin man. Hon berättade om sitt besök på Uramo, och kaptenen bara nickade bekräftande, såsom om det varit en helt naturlig sak att hon blifvit så illa bemött. Efter en sista funderare reste han sig upp, skramlade med pängar i en låda och räckte henne ett par blanka silfverslantar i det han sade.

— Här har du nu tillsvidare! Det kommer att gå långsamt med den här saken, men du behöfver inte ångra att du vände dig till mig. Jag skall nog tala med både länsman och härads-höfding och skaffa de papper, som behöfs, — sedan är det en lätt sak att få Kalle Pihl i fängelse, och det är väl det du vill honom.

— Nej, goda herr kapten, det vill jag visst inte, sade Johanna ifrigt och sköt handen med pängarna ifrån sig.

— Utan hvad då?

— Jag vill att han inte ska låta sina barn svälta, och bara jag nu fick hans hjälp öfver de här allra svåraste tiderna, så skulle han nog svara för dem också framdeles, det är jag säker på.

Igen blef kapten Thoreld mycket tankfull, han tycktes nästan helt glömma kvinnans när-

varo, ty han satt under flera minuter och trummade med fingrarna mot bordet, medan hans blickar frånvarande flögo utåt skottlinien. Under de minuterna gjorde kapten Thoreld en hel lång kurs i rättsfilosofi, icke någon egentlig repetition af gamla insikter däri, utan helt nya själfständiga lagstiftarförsök i frisinnad anda. Han tänkte på hvad det egentligen tjänade till att fängsla den duktige, arbetsamme mannen, om också hans gärning var än så oförsvarlig, då en kvinna och tre barn därigenom alldeles säkert blefvo skyddlösa, medan han annars mer än väl kunde draga försorg om dem. Och det var icke utan att han kände en stor lust att härvidlag, efter nu omständigheterna lagt denne mans öde så godt som i hans händer ensamt, tillämpa helt andra principer än den myndiga domstolsrättsvisans. Ty han visste att den fattiga hustrun under nuvarande oordnade förhållanden, när hälften af norra Finlands fattigaste befolkning befann sig på vandringsstråt, skulle få mer än svårt att göra sin rätt till Kalle Pihl gällande. Äfven med kaptenens hjälp skulle det icke gå lätt och allra minst utan kostnader. Och huru skulle hon bestrida dem? Men nu kom hon ju själf och bad honom om att icke tillämpa lagens bokstaf på förbrytaren . . . !

Kapten Thoreld stod en strid mellan sina egna rättsbegrepp och de allmänna. Han blef bitter i sina tankar mot de mänskliga institutionernas ofullkomlighet och log ett satiriskt inåtvändt löje åt alla deras handtlangare, som så ofta med inskränkthetens öfvertygelse skipade summa injuria som summum jus. Men på samma gång betänkte han individens skyldighet att underordna sig samhället, och hans tankar nyss om Nemesis kommo ånyo i förgrunden.

Nej, — det här var något som tålde tänkas på grundligare! Han vände sig förströdd åt kvinnan till och sade att han skulle sända bud efter henne i morgon. Han behöfde fundera på saken.

Johanna neg, väntade litet och gjorde sig beredd att gå. Då sade kaptenen efter henne:

— Ja, det var sant — pängarna, som du inte ville ha! Här har du dem ändå, du behöfver dem nog, fast du nu får stanna här på gården en tid. Men kom ihåg att du inte för någon af gårdsfolket talar om dina ärenden ännu! Det är nödvändigt.

— Jo, herr kapten.

Johanna aflägsnade sig tackande, stolt öfver att ha en gemensam hemlighet med kaptenen, och nöjd. Kapten Thoreld satt länge och väl

kvar i sin skrifstol i djupa tankar, af hvilka de ena födde de andra. Innan han gick till sängs hörde han efter hos inspektoren om Kalle Pihl i morgon skulle komma till gården för att göra sina torpardagsvärken, och då han skulle det, sade kaptenen att han ville tala med honom efter frukosten.

Om natten drömde han att han var Salomo själf i all sin härlighet, men en Salomo med långt modernare rättsbegrepp, och han vaknade rätt illa till mods. Efter frukosten skrapade österbottnings stöflar på rotmattan utanför kaptenens arbetsrum, och Kalle Pihl trädde in mera obesvärad än vanligt, nästan utmanande. Kapten Thoreld höll en liten konstpaus för att göra det högtidligt och sade slutligen:

— Det är märkvärdiga rykten det går om dig, Kalle Pihl.

— Syftar kapten på den där tiggarkäringen, som löper omkring med sina barn i socknen och påstår att hon är min hustru.

— Ja, svarade kapten Thoreld kort.

— Men det är hon inte, tog Kalle Pihl fatt energiskt.

— Nå, nå — nå, nå! Vi ska tala förnuft! Vet du hvad straffet är för tvegifte?

— Det kommer inte mig vid.

— Jo, det gör det, om jag börjar taga i saken och skaffa bevis på att du har falska papper, sade kaptenen otåligt och strängt.

Men österbottningen hade beredt sig på det värsta och sade djärft:

— Vill kapten draga mig inför rätta för att jag skall tala om hela tillgången vid Anna Meliläs giftermål, utan att det likväl blir någonting klart i sjäfvä saken?

Kapten Thoreld gaf honom en blick, som icke bådade godt. — Jag råder dig att fälla tonen en smula, karl! Om *jag* vill, sätter jag dig på tukthus.

— Det gör kapten inte, sade österbottningen alldeles lugnt. Hans säkra ton slog kapten Thoreld märkbart. Salomo i all sin härlighet visste icke rätt hvad han skulle säga denne beslutsamme, tvärsäkre bonde. Här dugde icke att prädika moral, det insåg han genast, och det låg icke håller för honom.

— Man gör mycket för rättvisans skull, sade han och såg Kalle Pihl i ansiktet.

— Rättvisan får aldrig skäl att taga mig, men jag kan berätta den underliga ting om huru Herrökaptenen lockar främmande folk att gifta sig med hans . . .

— Håll käft, och gå ut!

Kapten Thoreld stod framför honom blek af vrede med sin mest imponerande gardeslöjtnantshållning och pekade åt dörren. Österbottningen kastade en orädd blick på honom, tog sin mössa och gick. Kaptenen såg honom ett ögonblick passera skottlinien med styf hållning och säkra steg, och han kände en brännande lust att rusa ut efter den oförsäkade karlen och gifva honom ett kok stryk midt för gårdsfolkets ögon. Men strax därpå kände sig Salomo oändligt vanmäktig mot en stursk underlydande, som han så kortsynt oförsiktigt på sätt och vis gjort till sin tysta bundsförvandt, vanmäktig mot råheten och vinningslystnaden, just därför att han själf stod högt öfver dem. Men det varade endast ett ögonblick, det nästa sade han till om sin häst, sände bud på Johanna och lofvade taga hennes sak om hand. Efter en half timme åkte han bort på klingande slädföre för att i staden rådföra sig med sin jurist och drifva saken till ett godt slut.

Ett par timmar efter det kapten Thoreld lämnat Herrö, hade Johanna lyckats få sina barn placerade hos ett torparfolk för ett par tre dagar och gick med svällande hjärta för att söka upp Lehtimaa och meddela honom den goda utgången af sitt samtal med Herrökaptenen. Hon hyste ett verkligt medlidande med den beskedlige karlen,

som för hennes skull stält så illa till för sig själf.

Lehtimaa, som af torparen blifvit uppsagd till flyttning från sin potatiskällare, förde en bekymmerfull tillvaro. Det var redan öfver en vecka sedan han skilts från Johanna, och ännu hade intet bud nått honom att deras utsikter ljusnat. De första dagarna hade han sofvit bort i en lada, där han gjort sig något så när drägligt i höet, men så tog hans brödkaka slut, fast han spart på den till det yttersta, och hungern blef honom öfvermäktig.

Han bar på sig hela den återstående resten af sitt försvunna välstånd, den ljusa rocken, som tillhört häradshöfding von Blume och som fröken Louise med känslsam välvilja tillegnat sin protégé, ett bar byxor, som ännu höllo ihop omkring grofva och smutsiga linneunderkläder, en ljus sommarmössa och ett urval mörka trasor lindade kring nedre delen af benen och kring fötterna i stället för skoplagg. Halsen var bar, och han försökte förgäfves värma sig genom att slå upp den eleganta bonjourens lilla nätta sammetskrage, som skriade mot den öfriga kostymens elände.

Han kom fram ur ladan med sin yxa på axeln, ruggig af höstrån och ängsull, som fastnat vid honom under hans långa sömn, och såg sig

omkring i den gråa vinterdagen, hvilken redan led mot skymning. Hans mage skriade, han huttrade af köld och förde en handfull snö till munnen för att släcka sin värsta törst. Därpå gäspade han, sträckte på sig och tycktes nu först bli riktigt medveten om att han ännu fans till. Ju mera han kom till sig efter dvalan, desto kusligare blef han till mods. Han letade i sitt oordnade minne efter en glimt, som skulle upplysa honom hvar han egentligen befann sig, och så gick det upp för honom att han var någonstans långt till skogs, och att han icke gärna kunde söka sig till mera bebyggda trakter i den här socknen, där man kallade honom rånare och stängde sina dörrar för honom.

Rundtomkring ängen stod löfskogen naken med något barrträd här och hvar som en mörkare fläck i skymningen. Det hade fallit snö sedan han senast varit utom ladan, och då han ingenstans såg några spår, föll det honom in att han legat här i flera år. Dagarna hade plånats ut ur hans medvetande, och det enda han egentligen hade reda på var att han frös och var hungrig, förfärligt, skriande hungrig — och att man icke skulle släppa honom in i närmaste torp för att värma sig och få ett stycke bröd. Vinden kom med snöslagg, bister och kall, någonstans ifrån, och han gick

också någonstades hän för att icke frysa ändå värre. Småningom klarnade det för honom att han likväl måste besöka det närmaste torpet och höra åt om den österbottniska kvinnan varit och sökt honom i potatiskällaren.

Han kom till torpet, när den tidiga skymningen redan gått öfver i mörker, och han såg elden spraka på härden. För att icke skrämman folket lämnade han sin yxa utanför, trädde in genom den olåsta dörren, kände värmen som balsam och togs emot med ett:

— Nå, ha vi inte den där österbottniske rånaren här ändå, fast vi förbjudit honom komma!

— Det fans två karlar på torpet och deras gemensamma styrka gaf dem mod till det hårda talet.

— Jag går genast, sade Lehtimaa, jag vill bara först veta om en kvinna sökt mig här i potatiskällaren, medan jag varit borta.

— Hvem skulle väl söka en sådan röfvare som dig? kom svaret.

— Det kan nog hända att någon gör det ändå, sade Lehtimaa likgiltigt.

— Är det alt hvad du har att fråga om?

— Det är alt.

— Nå, gå din väg då! Vi härbärgera inte några röfvare här.

— Nej, sade Lehtimaa, jag vet det. Och som jag inte är någon röfvare, kan ni åtminstone låta mig värma mig en smul, innan jag går vidare.

Han närmade sig spiseelden gnidande händerna och höll käbblet uppe så länge som möjligt för att få tid att värma sig. All hans forna stoltshet och själfkänsla hade farit sin kos, och han bar upp de värsta tillmälen bara för att få stå nära elden en stund till. När hans besök hotade att aldrig taga slut, sade torparen bestämdt:

— Nu kan det vara nog. Har du då ingen skam i dig, karl?

Jo det hade Lehtimaa ändå, han såg långt på torpfolket utan ett ord och lämnade stugan utan ett tack. När han gått läste de dörren om honom. Och så stod Lehtimaa i sin eleganta bonjour och sommarmössa ute i vinterkvällen, tog sin yxa på axeln och hade nära en mil till närmaste by.

Men han hade värmt sig vid elden, och hans stelnade blod kom i fart igen. Ju snabbare den flöt genom ådrorna, desto mera brännande kände han vreden och skammen flamma upp. Det var märkvärdigt, men den bröt ut först när han lämnat stugan och hörde dörren låsas igen om sig. Och den bröt ut med en sådan kraft, att han dunkade med yxhammaren i stugväggen och gick sin väg storsjungande en nidvisa. Hans röst dämpades

af snöfallet och ljud skroflig och ful endast några alnar fram i det mörka omkring honom. Då kände han ånyo hungern skria, och med en beslutsamhet, som han icke vetat af på länge, tog han vägen åt Kotkais gård till. Han gick hastigt, utan att rätt göra klart för sig hvart han ämnade sig, drifven af hungern likt ödemarkens varg ned mot de odlade bygderna och människorna.

Lehtimaa började känna sig modig och hoppfull under den häftiga rörelsen, hans tankar blefvo trotsiga igen, och han märkte icke att det var febern efter de kalla dygnen i den dragiga ladan, som brände honom i blodet. Han gick längs vägar, där inga spår voro att se efter snöfallet, tog af på en sidoväg, där han tyckte det passade sig, och efter en timme såg han det glimta ljus mellan stammarna. Han kom fram till ett enstaka torp, som han tyckte sig ha sett förut, men först när han gått förbi det och hörde sorl af rinnande vatten, föll det honom in att det var Uramo torp.

I detsamma blef han så andfådd och knäsvag, att han måste sätta sig på en stubbe för att hemta sig. Hans tinningar bultade, och det susade honom i öronen som hade Uramo ström blifvit ett helt vattenfall. Genom virrvarret af yrvakna lidelser och oklara impulser steg en

tanke, en enda brännande, stor och farlig och berusande tanke fram i hans feberhjärna:

— När lagen inte kan skaffa mig rätt och ingen annan vill det håller, så måste jag göra det själf!

Den tanken kom helt plötsligt som en ingifvelse från onda makter och så häftig att Lehtimaa behöfde flera minuter, innan han åter fick makten öfver sig själf. Och då kom hans smula förstånd till det väckta hämdbegäret och understödde det.

Hade han kanske icke blifvit behandlad sämre än en hund, hade han icke blifvit skymfad och slagen af den man, som skylde honom hela sin framgång? Och hade han icke sedan blifvit stämplad som rånare af honom inför alla människor i socknen, och hade icke denne man beröfvat honom alt, ända till hans puukkoknif och hans goda rykte, så att han, hungrande som ett vildt djur, måste drifva omkring i skogarna?! Och hon sedan, den bedragna hustrun han hade i torpet, och den andra bedragna, som strök kring landsvägen, — såväl den ena som den andra! Hade de någondera förstått hvad han velat göra för dem? Jo, de hade varit hans fiende behjälpliga att vrida knifven ur handen på honom, när han ville skaffa dem deras rätt! Nej, — aldrig skulle han få rätt emot denne sluge och öfvermodige

karl, som drifvit honom ut att hungra i vinternatten, — aldrig, — aldrig, — aldrig! Nu hade han i en hel vecka som ett gräfsvin gömt sig i potatiskällare och hölador, utan en bit varm mat på mera än en vecka, alt under väntan att hämdens timme skulle slå. Och hade den kanske slagit? Jo, därborta i torpet satt hans falske namnbärare och hade värme och mat och en vacker hustru och ett stort torp, medan han . . . Nej, — här skulle han skipa sin rätt själf, efter icke den allsmäktige Guden engång kom honom till hjälp. Ty om de än tagit allting ifrån honom, sin vedhuggaryxa hade han likväl i behåll!

Han vände om och raglade som en rusig mot torpet, som han nyss gått förbi. På härden brann elden klar, och han såg otydligt någon syssla invid den. Ledd af sin enda, stora, brännande tanke gick han till stallet, hvars dörr icke var läst och smög sig in. När det gick i dörren gnäggade brunte, som trodde att hans husbonde kom med natthöet till honom. I sin blinda vrede tänkte Lehtimaa först tillfoga hästen något ondt, men afstod från det genast, kände sig för

krubban, och den var tom. Således skulle Kalle Pihl innan natten komma och gifva hästen foder, och det skulle bli den sista gången han gjorde det.

I brinnande feber, under vilda hämdtankar, dem han med all sin samlade kraft bjöd till att underhålla, tillbragte Lehtimaa en lång, lång tid i stallets halfvarma stickmörker, det kunde vara en timme, det kunde vara tio.

Så äntligen hördes det steg utanför, dörren öppnades, lyktsken föll in öfver halmströt på golfvet, och Lehtimaa kände igen Kalle Pihl, som stälde lyktan ifrån sig utan en aning om hvem som dolde sig bakom karet med hackelse. Lehtimaa kramade om sitt yxskaft och samlade hela sitt brännande hat i att tänka ut hvar han skulle måtta slaget. Då kom Kalle Pihl närmare för att röra om sörpan i hackelsekaret, med sidan vänd åt Lehtimaa. I detsamma reste sig en skepnad bakom det, ett yxegg blinkade i lyktskenet, ett hugg föll med våldsamt kraft och endast ett tungt fall hördes mot stallgolfvet. Brunte stam-pade förskräckt i spiltan, men Lehtimaa tog lyktan och uppfattade vid det svaga skenet från talgdanken att han fiende låg med klufvet hufvud nära hästens bakfötter och att blod rann ut i en pöl bland gödseln.

Utan en tanke af ånger gick han från stallet till stugan, stötte upp dörren med yxan, som han utan att tänka på tagit med sig, och mottogs med ett anskri af Anna.

— Hvad gör du här, österbottning?

När hon såg Lehtimaas vilda ögon och bleka ansikte föll hon ihop af förskräckelse och ropade:

— Herre Gud, mörda mig inte! Mörda mig inte!

Det hade Lehtimaa icke tänkt göra, men då han nu insåg att hans dåd genast skulle bli bekant, om han lät henne lefva, tog han åt den blodiga yxan i ett slags rusigt raseri.

— Herre Gud, mörda mig inte!

Lehtimaas feberhjärna ingaf honom plötsligt den idén att han var utvald till ett Guds straffande verktyg.

— Är du rädd för Herrans dom, stackars bedragna kvinna? frågade han högtidligt och kom närmare.

Då först såg Anna den blodiga yxan, förstod altsammans i ett ögonblick och sprang storskrikande åt dörren. Men vid tröskeln fick hon ett hugg i nacken och störtade framstupa ut i farstun, där Lehtimaa lämnat lyktan. Vid skenet från den gaf han henne ett andra hugg i den vackra nacken, hvilket nästan skilde hufvudet från kroppen.

Därpå stängde han dörren utan att vidare bry sig om de döda och började undersöka torpets matförråd. Han åt och åt, utan en tanke på hvad som händt, och drack sig otörstig af mjölk och

dricka. När hungern var stillad tog han sig ett tag om pannan och såg sig omkring. Ännu i denna stund hyste han ett förvirradt hopp om att i en snar framtid flytta in som torpare här.

Men så gick det upp för honom att han gjort ett dåd, som straffades med döden. I ett nu blef han försiktig, han såg att klockan på stugväggen endast visade sju på kvällen och tänkte på att det kunde vara honom till fördel. Han släckte pärten hastigt i askan, stoppade bröd och smör på sig och lämnade torpet sakta, späjande försiktigt omkring sig i mörkret, som den alt ännu fallande snön gjorde tätt. Han räknade ut att också detta var en fördel för honom, gick med snabba steg åt byn till och hann fram i tid, innan man lagt sig till hvila där. Märkvärdigt nog blef han emottagen öfver natten hos ett hemmansfolk, kanske för att man icke kände honom där, och han föll genast i tung sömn bredvid rotehjonet uppe på ugnen. Det var första natten på två veckor han legat i värme inom hus.

Samma kväll sökte den främmande österbottenska kvinnan fåfängt efter Lehtimaa i hans potatiskällare, för att meddela honom deras lysande utsikter för framtiden.

15.

Det led fram åt våren i Mars, den svåra vintern hade tagit sina offer med svält och köld, och om de stupade icke precis garnerade vägkanterna som, under ett fälttåg, så var det dock icke långt ifrån dem, i bofälliga kyffen eller i bättre fall i gårdarna, och i de allra bästa på de förmögnare kommunernas öfverfulla fattighärbärgen, som de dukade under. Det fans ju döds-trötta uthungrade, som blifvit ensamma och icke orkat släpa sig fram till något anständigt ställe för att dö, utan — sans facon — blifvit i drifvorna, men de hörde till sällsyntheterna. I allmänhet uppträdde nöden icke med några skräckscener, den utmärkte sina offer långa månader i förväg, pinade ut dem med aldrig slutande tiggarfärder från dörr till dörr genom snö och köld, med en klunk kallt vatten och en bit tort bröd till sjuk-

diet. Febern smög sig in mellan deras trasiga paltor, högg tag i utmärglade, seniga kroppar och gaf dem upphetsningens mod för ögonblicket, för att sedan kasta dem under skälfvande frossbrytningar i första bästa stugvrå, där barmhärtigheten lät dem få tak öfver hufvudet och hvila. När frossan gaf vika för feberskofvet, reste sig den arbetssökande och stapplade vidare till nästa gård genom yrväder och tjugufem graders köld. Det var tiotusenden, som sålunda drogo genom de rikare trakterna, och dessa härskaror af hungrande med döden för ögonen, höllos i styr af ett tiotal länsmän och deras underordnade. — Resignationens och det finska folklynnets häpnadsväckande själfbeherskning, som lämnar all disciplin bakom sig!

När en dylik vandringsfärd närmade sig slutet, fans det nästan alltid någon i närheten, hvars krafter ännu icke voro uttömda, och med hans eller hennes hjälp nådde man närmaste gård, och där gick det naturligtvis icke an att visa bort en döende. Det var märkvärdiga kraftprof den seniga finska folknaturen bestod denna vinter. Om spartanerna i tiden satte ut sina svagfödda barn att dö, så låter vår fattiga befolkning sina barn i stället under de fyra, fem första åren träna sig för det hårda lifvet i ett enda lätt universalplagg:

linnet. Och det bekommer de öfverlevande väl. Sådana hunger och köldrekord, som de uppvisade, trotsa den moderna hungersportens världsbekanta heroers.

Men de lade sina kraftprof i dagen med det omedvetnas enkelhet, utan själfkänsla och utan högljudd klagan. Det föll många af de lidande in, om de läst mycket i bibeln eller hört den utläggas, att Finlands folk icke var att jämföra med Guds eget utvalda, hvilket bar Herrans straffdomar med sådan aplomb, klädde sig i säck och asko och slet håret af sig under väldiga klagohymner, medan de själfva utan stora åtbörder och teatraliska ställningar gåfvo upp sin syndiga anda i en mörk stugvrå. Lika litet kom det någon vacker frälsare med strålgloria och hvita kläder till dem, hvilken med tre bjuggbröd och fem fiskar mättade tusenden. Men det kunde i stället hända att en moder, som ännu hade något af sina krafter i behåll, vid vägkanten bjöd sitt sexårsgamla stora barn den sinande barmen för att stilla en glödande febertörst.

Dock, den svåra vintern närmade sig påsk och uppståndelsens fest, och det gick som en glimt af nyfödt hopp genom de mörka skarorna af nödlidande. Med ljuset kom värmen, och med värmen kom sommaren och befrielsen från den värsta nöden.

När ljuset kom skulle också alla mörksens gärningar bringas i dagen. Då åkte äfven Lehtimaa som en grof brottsling, iförd rutig fångdräkt och skramlande tunga järnbojor om utmagrade ben och handlofvar, till tingsstaden i den tavastländska byn uppe på den höga backen, en fjärdingsväg från Kotkais gård.

Dubbelmordet på Uramo torp i slutet af November hade försatt hela omnäjdén i fasa. Det allra oförklarligaste var att rånaren icke funnit på att bryta upp torparfolkets pänningkista och bortföra deras besparingar, fast han haft hela natten på sig, och hade således gått miste om resultatet af sin våldsgärning. Misstankarna föllo så godt som genast på Lehtimaa, emedan hans förra rånförsök var bekant och emedan han strax efter mordet försvunnit från orten. Han blef efterlyst i kyrkorna och i tidningarna, och en månad där-efter fängslades han nära Tavastehus och sattes i ransakningshäkte för att vänta på sin dom.

I medlet af Mars hölls vårtinget. Den största gården i byn hade redan i några dagar varit upptagen af domaren och hans två unga biträden utom de öfriga tingsherrarna, och i den rymliga salen låg bibeln uppslagen på klaffbordet nära till lagböcker och protokoll. Vårtingets största och intressantaste mål var dubbelmordet på Uramo,

och ett tjugotal vittnen voro instämnda. Men likafullt tycktes allmänna åklagaren icke riktigt nöjd med de förnämsta vittena, som han haft uppkallade till enskildt samtal. Ty utan att Lehtimaa för sin egen del bekymrat sig om att skaffa några vittnen, hade ett hemmansfolk ifrån byn anmält viktiga vitnesmål på Lehtimaas alibi. Samma natt mordet inträffade, hade han i lugn och ro sofvit sina tio timmar på ugnen i deras stuga i sällskap med deras rotehjon. Det var ett afgörande bevis för hans oskuld, tyckte de, och det sjuttioåriga rotehjonet hade själf inställt sig för att föra sin sofkamrats talan.

Det uppstod ett sorl af afsky och nyfikenhet, när domaren ropade upp dubbelmordmålet, och Lehtimaa skulle föras in från sin skrubb genom den folkfyllda mörka farstun. Man hörde på afstand rasslet af tunga järnbojor, de skramlade allt tydligare, och icke ett ord sades i tingssalen. Känsliga bondkvinnor ryste ihop vid det hämska ljudet, och Lehtimaa gjorde en entré mera värkningsfull och skrämmande, än han någonsin trott sig i stånd till.

Domsalen var fullpackad af folk. Främst den lille runde domaren i högsätet, fryntlig och humoristisk, med leende, rynkiga ögon bakom guld-bågsglasögonen, något litet döf och afsigkommen,

men annars bärande sina sjuttio år och sin grönslitna ämbetsfrack med rutin och godt lynne, som gifvit honom stor popularitet bland alla nämder i hans domsaga och bland hela led unga jurister, hvilka plumpat i sina första protokoll under hans erfarna ledning.

Därefter de två biträdena, unga jurisstudenter från Helsingfors, som skulle aflägga rättsexamen, och hvilka funno den krassa realiteten i sitt högtidliga framtidsvärk ganska lustig. De flinade bakom protokollen åt komiska vitnesmål, logo mer än gärna åt domarens kvickheter och lade i allmänhet i dagen ett öfvermått af humoristisk fattningsgåfva.

Efter dem i rang den allmänna åklagaren, socknens länsman, en liten, ofantligt duktig karl, som med hela sitt väsen i hvarje rörelse och ögonblinkning visade att rätt gick framför nåd. En inkarnation af lagens efterlefnad, petig, samvetsgrann, omständlig, full af juridiska uttryck och lagtermer, högtidlig i sitt uppträdande inför rätten och herre mot bönderna.

I bredd med honom sjönk bränvinsadvokaten — fattigsakföraren — ned till en rättvisans slarf, på grund af sin breda, blaserade ton, när han förde sina parters talan. Han hade också under sin långa praktik haft mer än ett halft tusen mål,

— på sitt samvete — sade det kvickaste juridiska biträdet.

I den stora träsoffan satt nämnden, sex man stark, och bar sig åt både värdigt och förnuftigt, talade föga men tänkte desto mera såsom det anstår en sockens förtroendemän.

Åhörarläktarn utgjordes af en halt stol och på den en sittande herre, galleriet af ett antal nyfiket, stående bondfolk. Den sittande herren var kandidat i humaniora och vistades på landet för att läsa sin vetenskap. Han var glest ljushårig, hade pincenez och blygsamanspråksfullt sätt, lagom goda gångkläder och satirisk öfverlägsenhet, som han icke fann någon möjlighet att göra gällande under sessionen.

När Lehtimaa fördes genom farstun, drogo sig alla undan honom, utom en gammal rotegubbe, som i förbifarten hviskade till honom:

— Var inte rädd, Lehtimaa, — här fins hela Tenholagårdens folk, som vittna att du låg öfver natten i vår stuga!

Han fördes vidare in i salen af fångväktarne, men i hans öron återljödo rotegubbens ord, och hans slappa sinnen likasom vaknade upp, nu när stunden att försvara sig var inne. I fängelset hade framtiden icke bekymrat honom stort. Han fick värme och kläder och hvila där,

— mera behöfde han icke i början. Senare begynte han grubbla öfver sitt dåd. Fängelsepastorn kom till honom med religionens förlåtelse och tröst, men Lehtimaa hade sina egna tankar om mordet. Fastän han kanske i grunden längtade efter den försoning pastorn talade om, hängde han fast vid sin idé om att han var ett Guds värktyg. Han kände ingen egentlig ånger och var så förbehållsam att pastorn ansåg rättvisans korsfrågor vara mera på sin plats gent emot honom, än religionens tröst.

Rotegubbens hviskning väckte till lifs hos honom hans innersta, tysta hopp om upprättelse och ersättning för alt, hvad han oskyldigt lidit. Nu hade han att tacka sin förbehållsamhet mot pastorn för de nya möjligheterna att bli frikänd. Egentligen hade det aldrig fallit honom in att han skulle bli fäld, ty han kände sig icke skyldig. Hans stora bitterhet hade förkväft alla milda tankar på ånger, och i fängelset hade den icke aftagit; — tvärtom, den hade vuxit. Han intalade sig under de långa enformiga dygnen där, att Kalle Pihl aldrig fått sitt straff, om icke han själf skipat rätt, intalad därtill af en högre makt.

Det värsta var mordet på Anna Mellilä, — Guds värktyg skulle ju egentligen icke träffa

henne. Det hade skett omedelbart som själf försvar; — kanske egentligen för att hon skrikande sprang undan och bad att han icke skulle mörda henne. Han kände sig ofta skyldig, när han tänkte på henne, och i sina oklara föreställningar om sitt uppträdande för domstolen var det hans afsikt att erkänna detta. Denna afsikt hade gifvit honom godt samvete ända hittills.

Nu stod han plötsligen ansikte mot ansikte med domaren, tankarna flögo oordnade omkring i hans hjärna, som aldrig utmärkt sig för klarhet, rotegubben hade väckt hans hopp, här var ingen tid att besinna sig. Samvetet är ett besynnerligt ting. Midt i de orediga tankarnas virrvarr kom Lehtimaa ihåg en mängd detaljer från mordnatten, som han tänkt noga öfver i fängelset, och alla dessa detaljer voro hoppingifvande för honom.

Det enda tydliga beviset mot honom var hans yxa, som han glömt på Uramo efter mordet, men den hade han icke håller märkt på något vis, och den var lik alla andra yxor i trakten. Själfbevensdriften gaf honom en styrka, som han icke känt af på länge, och alla hans tankar togo med den drunknandes förtviflade grepp fast om den gamla gudomliga missionen. Om Gud ville att han skulle gå fri, så var det orätt af honom

att hindra Guds vilja med några förhastade be-
kännelser och sålunda beröfva Honom hans ut-
valda värktyg, hvars gärningar den mänskliga
rättvisan icke kunde bedöma.

Lehtimaa hade långsamt gått fram midt på
golfvet och stannade framför domaren med en
klumpig, men nästan själfmedveten liten bock.
Så förde han händerna med handklofvarna i kors
och anbefalde sig oredigt i den Högstes hand
under det, som nu skulle följa.

Domaren läste mumlande upp anklagelseakten
mot honom på svenska och det så hastigt, att
icke engång den intelligente humaniorakandidaten
kunde följa med. Biträdena granskade Lehtimaa,
nämnden såg ut som om den gillat hvarje stafvelse
i akten, fast den icke förstod ett ord af den, och
Lehtimaa stod med hufvudet sänkt och händerna
i kors, satte sina egna ord till domarens svenska,
och det blef till ett slags bön om att allt skulle
gå bra för honom.

Ändtligen frågade domaren på finska om
Lehtimaa hade något att anföra till sitt försvar.
Han såg upp med en halffånig blick och svarade
icke. Domaren upprepade sin fråga och då nic-
kade bränvinsadvokaten uppmuntrande till fången
att han bara skulle svara, men humaniorakandidaten
log spetsfundigt åt den stackars finnen, som icke

kunde begripa en svensk anklagelseakt. Lehtimaa såg sig rådvill omkring och visste icke hvad han skulle svara.

Det blef en spännande paus.

— Erkänner då den anklagade sig skyldig till att den tjugunde sistlidne November hafva å Uramo torp med vett och vilja mördat torparen Karl Johansson Pihl och hans hustru Anna? ljödomarens stämma på tydlig, högtidlig finska.

Lehtimaa ryckte till så bojorna skramlade, när han ändtligen fick klart för sig hvad saken gälde, klarade strupen och försökte säga ett högt nej, men det blef så otydligt att domaren sade:

— Nå, — tala tydligare!

— Nej, sade Lehtimaa högre.

Länsmannen log världserfaret tviflande och gick ut för att styrka sig med ett glas öl och en smörgås, innan han begynte med sina tjugufem vittnen. Detta var hans första stora brottmål, och han väntade sig både ära och framgång af att fälla en så stor missdådare.

Biträdena gjorde anteckningar i protokollen så pennorna raspade, domaren lutade sig bakut i stolen och tycktes finna det alldeles i sin ordning att Lehtimaa nekat. Strax därpå kom länsmannen in med något föremål i ett skynke och räckte det till domaren. Han lade det högtidligt framför

sig på bordet, såg strängt på brottslingen och sade:

— Kom närmare!

Lehtimaa flyttade sina järntyngda ben rasslande närmare domarbordet.

— Känner du igen den här yxan? frågade domaren med en skarp blick och drog plötsligt skyנקet ifrån en yxa, på hvilken syntes spår af lefradt blod.

Lehtimaa stod alldeles oberörd, fast biträdena hakade i honom hotande ögon.

— Nej, sade han så lugnt att han själf blef förvånad. Gud bistod honom tydligen.

Domaren hade ingen riktigt god och grave-rande orsak att förfara uppskrämmande med honom, han kastade ännu en forskande blick på fången och kallade fram vittnena att begå ed.

De kommo allihop i klunga, och ett halft hundratal fingrar trängdes kring bibeln och kring postillan. När det blef för trångt på dem, sköt ett af biträdena fram lagboken, som genast besattes af ett dussin smutsiga fingrar. De tre sista vittnena fingo nöja sig med att svära på kommunalförfattningarna. Så svuro de alla att tala sant i en lång, rabblande besvärjelse, medan domaren med argusögon såg till att ingen smugglade utan eftersade edsformuläret tydligt, och att ingen drog

fingrarna ifrån de mystiska böckerna. När ed-
gången var undangjord, drogo vittnena en lät-
tande suck och gingo en efter annan högviktiga
till sitt värf att berätta om hvad de visste
i saken.

Det var icke mycket, som blef klart af de
första vittnesmålen. Man hade sett Lehtimaa
på eftermiddagen i ett skogstorp en mil från
mordstället, och han hade tidigare blifvit bortkörd
från det torpets potatiskällare, som han tagit
till hemvist. Han hade varit fräck och full och
öfvermodig och dunkat med sin yxa i väggen,
när han gick. Det var hela sex vittnen, som lärt
sig utantill det vittnesmålet, och de framförde det
alla på samma sätt.

Lehtimaa medgaf att han varit i det torpet,
men han hade hvarken varit full eller öfvermodig,
fast han sjungit en visa, när han gick sin väg,
bara för att visa att deras ovänlighet icke bekom
honom mycket.

— Känna vittnena igen den här yxan som
Lehtimaas? frågade domaren.

— Nej.

— Nå hvarmed dunkade han då i väggen?

Det visste de icke så noga, men de antogo
naturligtvis att det var med en yxa.

— Är det således alt, hvad de många vitt-

nen ha att berätta? — Domaren såg retsamt åt den lille länsmannen till.

Nej, det fans flera.

Det kom fram några järnvägsarbetare, som ofta hört Lehtimaa fara ut i svordomar och svåra hotelser mot Kalle Pihl, för att han kantänka gift sig på Lehtimaas prästbetyg och fått torp och hustru på falska papper, men det var väl inte sant, förstås. Det var sju, åtta stycken, som vittnade detsamma. Domaren tog sig om näsan och såg fundersam ut. Allmänna åklagaren gjorde ett inpass att detta var en mycket graverande omständighet för den anklagade. Lehtimaa svarade att han haft skäl till att vara ond på den mördade, som lockat hans prästbetyg af honom och ville berätta vidare, men domaren afbröt honom med att det icke hörde till saken.

Fans det då inga flere vittnen, som sett Lehtimaa dagen före mordet eller dagen därpå?

Jo, det fans det nog. Det var Tenholahemansfolket, hos hvilket han tillbragt natten. De vittnade med en mun att Lehtimaa kommit och anhållit om rum öfver natten, och att de als ingenting besynnerligt märkt hos honom. Han var trött, talade icke många ord och somnade genast. Rotehjonet intygade med darrande stämma att en mördare aldrig kunnat sofva så lugnt som

Lehtimaa sofvit den natten på Tenhola hemmans stugugn.

— Hvilken tid på kvällen kom han till Tenhola?

— Klockan kunde vara omkring åtta.

— När var det man fann de mördade?

— Följande morgon klockan nio.

Domaren tog sig en funderare med nämnden.

— Från hvilket håll kom han?

Det visste man icke. Nämnden såg tankfull ut och domaren förhörde vittnet, som funnit de mördade, ännu närmare.

Kalle Pihl hade legat i stallet med klufven skalle, hustru Anna i farstun. Dörrarna voro öppna och allting i den bästa ordning för öfrigt.

— Ledde det inga färskas spår till och ifrån torpet.

— Jo, ett slädspår utanför på landsvägen, men inga spår till själfva torpet. Det hade dessutom snöat hela natten, tillade vittnet.

— Nå ja, då hjälper du ju oss föga på spåren, sade domaren, och biträdena visade sin goda uppfattning af hans kvickhet i ett hvast småflin, som humaniorakandidaten gillande deltog uti på sin åhörarstol.

De öfriga vittnena kallades in, och de aflade diverse långa berättelser om Lehtimaas hatfulla

sinnesförfattning mot den mördade, men ingenting i sak. Domaren bad dem helt allvarsamt prata litet mindre skräp och säga litet mera förnuft, hvilket kom dem att se mycket förolämpade ut. Men själfva nämnden måste draga på sina allvarsamma munnar åt hans anmärkning. Allmänna åklagaren afbröt dem missnöjd med ett högtidligt inlägg om att alla hans vittnen tydligt och klart lagt i dagen de brottsliga tankar, som Lehtimaa hyst mot den mördade, och att en karl, som var bekajad med så svåra misstankar, aldrig kunde gå fri en upplyst domares och nämnds fällande utslag. Dessutom fordrade han att domaren skulle konstatera det Lehtimaa på sin väg från torpet, där han skriat och dunkat i väggen med yxan, nödvändigt måste passera Uramotorp för att komma till byn och således än tydligare skulle befinnas skyldig.

De första vittnena kallades in ånyo och tillfrågades angående vägen. Men deras uppgifter understödde icke allmänna åklagaren. Den vanliga vintervägen gick als icke förbi Uramo torp utan en god fjärdingsväg på sidan om det. Domaren fann hela frågan vara af mindre vikt, då man i alla fall icke kunde säga bestämdt, när mordet skett. Lehtimaa var visserligen tyngd af svåra misstankar, men någon absolut klarhet om hans

brottslighet hade visst icke framgått af alla de tjugufem vittnesmålen.

— Fins det inga fler vittnen? frågade han, otålig att bringa målet till slut.

— Nej, svarade åklagaren förargad.

Då trängde en kvinna sig fram mellan åhörrarne till den tomma platsen midt framför domarens bord, neg artigt för honom och anhöll att få gå ed.

Lehtimaa blef en smula bragt ur fattningen, men hemtade sig genast.

— Hvem är du?

— Jag är Johanna Pihl, den mördades hustru.

— Hva —? Hvad säger du?

— Jag är den mördades hustru, Johanna Pihl.

Det blef en allmän nyfikenhet i salen, alla sträckte fram hufvudena för att få se den mördades hustru, som ju egentligen också bordt vara mördad. Domaren själf steg upp, tog sig helt brydd bakom örat, och de två biträdena beto eftersinnande i sina pennskaft.

— Nå, — huru tusan kan du vara hustru till den mördade? Hans hustru blef ju mördad på samma gång som han själf?

— Får jag lof att gå ed? frågade kvinnan och neg.

— Hvad vill du gå ed för?

— Jag vill svära på att jag talar sanning.

Det fins ingen, som velat tro mig och därför vill jag svära.

Domaren höll inne ett smålöje.

— Har du något att vittna i saken?

— Ja, visst har jag det, och det viktiga ting ändå.

Domaren ref sig igen i sitt glesa grå hår. Han tyckte icke om detta afbrott i förhandlingarna och frågade kvinnan barskt:

— Hvad är det här för slag? Har du några papper på att du är den, som du utger dig för att vara?

— Det har jag visst, sade Johanna och lade sitt prästbetyg framför honom på bordet. Han ögnade genom det och vände sig därpå helt allvarsam till nämnden:

— Det här blir alt mera inveckladt. Därpå igen till Johanna:

— Du är således hustru till den mördade, fast han hade en annan hustru, som mördades på samma gång som han själf, — hva?

— Får jag inte lof att gå ed? bad kvinnan igen.

— Du kan väl tala om hvem du är först.

— Ja, men det är en sådan lång och underlig historia, så att ingen tror den . . .

Då påyrkade allmänna åklagaren, som vän-

tade goda upplysningar, att kvinnan skulle få gå ed, efter hon hade sina papper i ordning. Domaren grymtade harmset, förestafvade eden, och Johanna sade efter den med tydlig, glad röst utan att skälfva på de framsträckta fingrarna. När det var gjort, drog hon ett långt tillfredsställelsens andetag och sade:

— Nå, nu skall man åtminstone tro mig!

Sedan berättade hon tydligt och vidlyftigt i ett flytande föredrag alt om den mördade, om Lehtimaa och om sig själf, vädjande till åhörarne och nämnden, och hon blandade in både kapten Thoreld och den mördade Anna i sin berättelse, deras förhållande innan giftermålet, sådant hon fått veta om det på Herrö, och sina egna åsikter om att kapten Thoreld lockat hennes man till tvegifte genom stora löften, bara för att bli Anna kvitt.

Vittnesmålet väckte stort uppseende i salen, och domaren själf blef så intresserad att han glömde det mycket af hennes långa andragande als icke hörde till saken. Men när hon började fortsätta om kapten Thoreld, samlade domaren sig äntligen och afbröt henne med att hon skulle hålla sig till saken.

— Jag har ingenting vidare att säga i den, sade Johanna nöjd och avslutade sitt vittnesmål

med uttalandet af sin öfvertygelse att Lehtimaa, som var en så beskedlig karl och som hon kände i grund, trots sitt hat till den mördade visst icke skulle kunnat vara i stånd till ett sådant dåd, som det han var anklagad för.

Länsmannen vände sig förtretad om på klacken, domaren bad vittnena och den anklagade afträda och vände sig till nämnden med ett:

— Det var lika långt som bredt!

Sedan gick han i goda tjugu minuter med händerna i byxfickorna af och an framför den sittande, allvarsamma nämnden och konfererade. Det sista vittnesmålet hade egentligen mera rört den mördade Kalle Pihl, som tycktes ha varit ett riktigt bofämne, än den anklagade, och rätten ansåg sig slutligen efter många rifningar i luggen och bakom öronen, icke kunna fälla honom i brist på bevis. Opinionen var för Lehtimaa både bland nämnden och åhörarne. Humaniorakandidaten hade kunnat våga sitt anseende som poet i hufvudstadens literära kretsar på att han var skuldfri. Domaren slog upp lagboken, talade med biträdena och stannade vid beslutet att Lehtimaa borde få gå värjemålsed och släppas fri. Hans lugna uppförande inför rätten nyss, den främmande kvinnans och Tenholafolkets vittnesmål värkade afgörande mot åklagarens bristfälliga bevis.

Så kallades Lehtimaa in igen för att åhöra rättens resolution. Han kom helt käck i dörren med triumferande blick, men när han steg fram i salen, drog länsmannen, som hade god reda på alt allmogeskrock, upp det stora ugnspjället så det skramlade högt. Lehtimaa ryste ihop vid ljudet, och såg sig skrämd tillbaka; — nu skulle det bli edgång af, gissade han. Huru skulle han nu reda sig? Gud hade hjälpt honom hittills, men nu lämnade han honom i satans klor.

Den lille domaren gjorde sig mycket högtidlig, biträdena rättade sig på sina platser, nämnden harskade, och det gick en förväntansfull suck genom hela församlingen, men Lehtimaa begynte darra så bojorna skramlade om hans hand- och fotleder. Detta slut hade han icke föreställt sig. Nu skulle Guds eget verktyg försvära sig åt satan. Det hade han icke kommit att tänka på. Men nu var det ingen tid att grubbla — här skulle han handla. Han anförtrodde sig igen på måfå åt allmakten.

Där stod han blek och darrande, domaren kastade en lång, dröjande och sträng blick på honom, och så skred han till uppläsandet af resolutionen. Lehtimaa ämnade just fråga om han skulle få anföra ännu några saker till sitt försvar, när domaren började.

Fången hörde på i andlös spänning och ansträngde sig att förstå de svenska orden. När det gagnade till intet, försökte han i domarens ansikte läsa sig till deras innehåll. Men det stod ingenting i det slätrakade, högtidliga och färade ansiktet. Det såg ut som hade han läst något, som hvarken vidkom honom själf eller någon annan. Ändtligen var läsningen slut, och bränvinsadvokaten öfversatte rättens resolution på finska för den anklagade i några korta satser. Lehtimaas ansikte blef som ett lärft, han vände sig till domaren med en knyck, som skulle vara en bugning, och sade med orden fastnande i halsen:

— Således skall jag svära mig fri?

Det flög en smittande löjeslust genom salen trots den högtidliga stämningen, men domaren började på finska göra klart för Lehtimaa, hvad det vill säga att svära falskt, och huru han med detsamma skulle förskrifva sig åt den onde för alltid. Det var märkvärdigt hvad den lille mannen värkade imponerande, de humoristiska ögonen fingo ett ödesdigert uttryck och de allvarsamma, manande orden trängde som lika många stötar genom Lehtimaas hela varelse. Domaren avslutade sin varning med dof, hotande röst:

— Och kan du nu, Karl Johansson Lehtimaa, inför Guds och den höga rättvisans ansikte med

högra handens pekfinger och långfinger på den Heliga Skrift med öppen blick och lugnt hjärta i alla dessa hederliga medmänniskors närvaro vid din själs eviga salighet svära att du är oskyldig, så må följderna falla öfver dig själf i tid och evighet. — Amen, tillade han för högtidlighetens skull och såg Lehtimaa med brännande ögon rakt in i hans skuldmedvetna hjärta, tyckte denne och fick igen sin häftiga darrning.

Biträdena lade bort pennskaften, och med armarna i kors på bordet mönstrade de honom i hotande ställningar. Han vände sig åt sidan och såg hela nämndens allvarsamma ögon fästa på sig, och bakom sig kände han ett halft hundra blickar från åhörarne. Hans knäveck svigtade så fotjärnen skramlade högt, och fångnektarna kommo till för att stöda honom. Han knep ihop ögonen, samlade sig till en yttersta kraftansträngning, släpade sig fram till domarens bord och lade hela handen på bibeln.

— Bara pekfingret och långfingret! röt domaren.

Lehtimaa drog skrämd tillbaka de öfriga fingrarna och skakade på handen så att biträdena sågo dubbelt strängt på honom. Så började domaren med högtidlig röst förestafva värjemålseden.

Lehtimaa hade slutat tänka, han väntade bara att den onde skulle fara af med honom genast, men när det icke skedde, sade han efter orden mekaniskt med skälfvande röst så otydligt, att allmänna åklagaren och nämnden kommo närmare, och domaren tog om altsammans för att han skulle säga det tydligare. Just när han under fullkomlig själsfrånvaro kommit så långt att han skulle lofva bort sin själs salighet, var det som om Gud med ens tagit all hans styrka af honom. Han blef alldeles tyst och dödsblek och vacklade, fingrarna gledo från bibeln, fångknektarna togo i honom för att hindra honom att falla, och framför honom stod allmänna åklagaren i sin uniform och sade med blixtrande, skadeglada ögon:

— Aha! Där ha vi dig nu, menedare!

Lehtimaas fantasi, som alltid varit liflig, hade drifvits till sin spets under domstolsförhandlingarna, och han var nu nära att svimma. Inom tio minuter hade han bekänt altsammans med låg och matt röst, sittande på en stol, fasthållen af fångknektarna och omgifven af en krets nyfikna ansikten.

Efter hans bekännelse föll domen öfver den halfdöde brottslingen på halshuggning och stegling för uppsåtligt dubbelmord, förmildrades genast till lifstidsfängelse och skulle underkastas Hans

Majestäts pröfning och möjliga förändring till grufarbete i Sibirien, om den lifdömde föredrog det.

Domstolssessionen slutade med en bön, sedan Lehtimaa nästan burits ut af fångvaktarna, domaren lade af ämbetsminen, länsmannen yfdes, stolt som en påfågel, biträdena snöto sig nöjda, man bytte några ord om den oväntade utgången, nämnden afträdde, och den öfverlägset satiriska humaniorakandidaten inbjöds att vid en toddey och två kortpackar ändtligen få göra sin öfverlägsenhet gällande.

16.

Den efterlängtnade sommaren kom i god tid med värme till de förfrusne och goda förhoppningar till alla hungrande. En hel månad tidigare än i fjol stodo löfskogarna gröna, och på de åkrar, som man haft råd att beså, sköt brådden fram grön och saftig, gick i ax och blommade under goda omständigheter. Men det stora nyfödda hoppet blef lamt midt i sin fart att växa; landet hade ännu icke lidit nog. Farsoterna kommo framkrypande ur osunda nästen kring järnvägsbyggnaden, spridde sig med stor hastighet som eld i tort gräs och lade hundrade och tusende, som med nöd genomkämpat den hårda vintern, på usla sjukbäddar, dem de aldrig skulle lämna.

Den systematiska barkbrödsbespisningen af de fattige på Kotkais kompletterades med ett improviseradtt lasarett i en stor luftig halmbod,

som häradshöfdingen villigt lämnade i sin frus och fröken Anne-Charlottes händer. Där breddes ut allt som fanns i gården af lediga sängkläder, och öfver dem filter, som enkom inköpts vid en stor auktion af militärens tillhörigheter. Samtidigt ingingo de en öfverenskommelse med en ung läkare i Tavastehus, att han en gång i veckan skulle komma ut med bantåg och se till deras lilla sjukhus.

Kapten Thoreld på Herrö stod naturligtvis återigen långt tillbaka i barmhärtighet. Han hade ingen tid att befatta sig med de sjuka, kunde det icke häller, utan lämnade altsammans till provincialläkaren, som gjorde så täta rundresor han bara hann inom sitt distrikt. Kaptenens medlidande med det stackars folket hade fått en yttermera, svår knäck genom den österbottniska kvinnan Johanna, som, efter det hon tre kalla vintermånader fått både husrum och mat för sina tre barn och sig själf, plötsligt fann sig illa tillfreds med sin ställning på gården, — kapten Thoreld försummade henne för mycket, förstås! — och började uppställa fordringar. Hon var af samma ull som hennes man, mera påflugen och lika bestämd. Efter Uramotorparens mord kröp det småningom fram att hon ansåg kapten Thoreld helt enkelt skyldig underhålla henne och hennes barn till döddagar.

Hennes små pretentioner föranledde en liten dialog mellan dem i kaptenens arbetsrum. Kvinnan hade genom gårdsfolket hört ett och annat om sin mördade mans andra hustru, och hon hotade anmäla altsammans inför rätten, om icke kapten Thoreld gick in på att försörja henne. Det fann han litet för starkt, sade henne det mycket tydligt och fick ett näsvist svar. Kaptenen tålde illa dylikt. Audiensen ändade på samma vis, som den sista hennes man haft hos honom: — Johanna blef utkörd.

Det är icke detsamma att köra ut en karl som att jaga en kvinna på porten. En karl skäms öfver skammen, en kvinna tager den som ett rätt öfvervåld, en skymf mot hela hennes kön, försäkrade kaptenen, när han talade om saken för sina herrbekanta. En knapp vecka efteråt kom Lehtimaas mordmål före, och där afgaf hon opåtalad sitt långa vittnesmål, som lände kapten Thoreld föga till favör. Och när det var afgifvet, hade hon ännu sin sladdrande tunga kvar, och den gick som en väderkvarn i alla byar socknen rundt utan misskund med kapten Thorelds namn och hemligheter. Folk funno saken intressant och uppseendeväckande, lyssnade till henne, gåfvo henne mat, och efter en två månaders föredragstourné i omnäjdén med ämnet: tvegifet

på Herrö torp, drog Johanna midsommartiden längre bort utom socknen, då alla redan hört hennes historier och trakterat henne för dem.

På Kotkais hade man också hört domstolskandalen omtalas, men man befattade sig icke mycket med skvaller där, och den väckte endast förvåning. Man satte icke tro till att kapten Thoreld skulle nedlåtit sig att intrigera med sina underhafvande. Fru von Blume förde en gång saken på tal med sin man. Häradshöfdingen skakade på hufvudet och skylde på kaptenens litet brutala sätt mot bönderna, hvilket skaffat honom fiender bland dem. Hvad vittnesmålet angick, hade det naturligtvis haft sina grunder, men kapten Thoreld hade visst ingen skuld i själfva morddramat, såsom opinionen ville det. Det var en oförsiktighet af honom att icke närmare befatta sig med sina underlydande och att icke taga reda på deras karaktärer och papper, men på honom själf kunde det aldrig falla någon fläck i förnuftiga människors ögon.

— Än hans tidigare förhållande till den mördade kvinnan?

— Hm, — det är saker, hvarom man omöjligt kan göra sig ett klart omdöme.

— Men — . . .? fru von Blume afbröt sig.

— Men, — hvad då?

Jo . . . hans tydliga uppmärksamhet mot Louise hade bragt fru von Blume att tro det han hyste allvarsamma afsikter med deras dotter.

Det var ju mycket glädjande, medgaf härads-höfdingen. Men själf hade han icke märkt det.

Hade han icke det? Nå ja, kaptenen hade ju bara talat med henne om flickan, så att det ju icke var under om häradshöfdingen ingenting visste. Men . . . men, . . . — var nu en sådan man, som hade dylika rykten om sig, värd att uppmuntras vidare? Var det en svärson för dem — å karaktärens vägnar, menade hon?

— Jo, det är det visst, sade den blide härads-höfdingen med en plötslig bestämdhet, som nästan förvånade hans fru.

— Ja, du har alltid tyckt om honom, och det har jag med, men han är ingen ung man längre, och Gud vet om inte Louise . . .

— Louise kan aldrig i lifvet få en bättre man, fastslog häradshöfdingen.

— Kanske! Men en ung flicka har andra pretentioner på lifvet än rikedom och ett sorgfritt hem.

— Kapten Thoreld är en af de mest odlade och nobla andar jag känner till här hemma —

— Hvarför har han då inte tidigare lyckliggjort någon? Jag har mina tvifvel om alla män,

som gått öfver trettioalet utan att ha bundit sig. De äro antingen ur stånd att hysa en allvarsam känsla, eller också äro de rent ut . . . hvad skall jag kalla det . . . libertiner . . . som inte vilja gifta sig . . .!

— Min kära hustru, grubbla inte öfver ungkarlslifvets hemligheter; — det är nästan alltid de bästa karlarne, som lifvet nekar sin lycka. Hvad vet du om hans tidigare böjelser, och huru han hållit dem i hälgd?

Ett litet, klokt löje for öfver fru von Blumes drag.

— Du idealiserar ungkarlarna! Gå nu till grunden med dig själf, och erkänn att de als inte äro värda det!

— Hvarför talar du om alt detta med mig? Hvad tjänar det till?

— Jo, jag vill ha ditt medhåll vis à vis kapten Thoreld. Han har visat så tydliga afsikter med Louise, att det nu äro vi, som skola besluta, om han skall uppmuntras vidare eller inte.

— Nå, än sen?

— Jo, jag vet inte, om vi böra gynna honom som förut efter de här historierna —

— Det är väl inte vår sak, det är Louise's.

— Hon förstår ingenting.

— Desto bättre.

— Men jag, som förstår något, jag börjar altmera tveka på om det är rätt, — för hennes skull.

— Vi kunna väl inte afbryta vårt umgänge med kapten Thoreld håller?

— Nej, men vi kunna visa oss reserverade mot honom hädanefter.

— Hvarför?

— För att han inte är värd det förtroende vi skänkt honom och inte vår dotter håller.

— Hm! sade häradshöfdingen stillsamt.

Två veckor därefter hade fru von Blume händerna fulla med göromål. Det hade kommit släktingar ut till Kotkais på någon vecka, den talrika ungdomen skulle roas, och midt under sin tredubbla roll af värdinna, barmhärtighetssyster och fattigvårdsföreståndarinna, fann hon på en fjärde, som skulle göra ungdomen nöje och gifva hennes arma skyddslingar nya glädjeämnen. Hon arrangerade lotteri med sällskapsteater och dans i Kotkais stora sal, och hela inkomsten skulle tillfalla hennes tjugu sjuka i halmbodslasarettet. Det gick bud ända ut till grannsocknarna om välgörenhetstillställningen.

Festdagen kom med strålande Julisol. Fru von Blumes och fröken Anne-Charlottes energi kände icke till hinder, och det föll ingen på Kot-

kais in att roligheten skulle inställas, fast två af småbarnen lågo rätt illa sjuka och fru von Blume själf vaknat med brinnande hufvudvärk efter ett långt nattvak hos sina små och ett par tre timmars orolig morgonsömn.

Traditionen på Kotkais var ej den moderna, att föräldrarna voro till för barnens skull, — tvärtom! De hade icke från lindan blifvit vana vid en moder, hvars hela lif gick upp i deras, de fingo i tid lära sig att en mor hade större plikter än att klappa dem på deras små trinda kroppar dagen i ända och glömma sin man och sitt hus för att kittla dem under hakan, när det behagade deras högheter att gifva hals och krångla. Barnuppfostran hade ännu ej blifvit en tung och tråkig engelsk vetenskap i det enkla finska hemmet och hälsan ingen hustyrann. Plikter hade man gunås i legio, vackra plikter, som fylldes utan skrik och bråk, utan psykologisk djupsinninghet och det torra moraliska ansvarets mördande ledsamhet. De fylldes så långt man det förmådde af en sund omsorg, som hann med otroligt mycket mera positivt godt och härdade barnen i tid att finna sig till rätta utan ständigt smekande händer och mysande modersläppar. En absolut nödvändighet i anspråkslösa vilkor, och en bättre moralisk skola för barnen, än alla filantropiskt kelande barnapoteosmetoder!

Fru von Blume hann gifva sina sjuka medicin, hon hann trösta sina små med utsikter att de till kvällen skulle få något extra godt, hon hann leda generalrepetitionen på teatern, och hon hann glömma att någon desinfektion aldrig egt rum på gården, fast tyfusepidemien nu låg på lur i halmboden strax utanför.

Hon trodde nästan på själarnas desinfektion, hon. Endast man icke var rädd, och bara man insåg omöjligheten att alldeles undvika beröring med smittan, så var man desinficierad nog. Smit-tan låg ju så godt som i atmosfären. Det bästa medlet för dem, som fruktade döden, var att als icke vistas i atmosfären!

Hela bygden borde i så fall lagts under karantän. På en mils afstånd från Kotkais hade man nära den nya järnvägen måst inviga en hel ny kyrkogård endast för järnvägsarbetare, hvilka i hundratal stupade för tyfussebern efter endast några dagars sjukdom. Den dåliga födan gjorde sitt till, och hvarje vecka for sockenpastorn en tur till den extra begravningsplatsen för att läsa Guds ord öfver de stora gemensamma grafvarna i sandbacken vid landsvägen. Ännu i dag ser den resande där en tät småskog, som vuxit upp ur den pestsmittade marken, täckande hundrade den nya finska kulturens fattiga offer, hvilkas namn

ingen minnes, men hvilkas gärning står fast såsom en vändpunkt i det frostbitna fattiga landets öden.

På eftermiddagen kommo gästerna. Hela omnäjdén hade stämt möte i Kotkais stora sal med de höga fönstren, tyllgardinerna och det omålade golfvet. Där var kapten Thoreld med sina uppstrukna mustascher och sin distinguerade flintskalle. Där var den lille runde domaren och den blonde humaniorakandidaten med sin pince-nez och sin öfverlägsna satir, som han så sällan fick göra gällande. Där var den ryske öfversten Pavloff från garnisonen i Tavastehus, där voro nådiga granngårdsfruar och onådiga unga flickor i valåldern. Där funnos äldre flickor i mörka klädningar, som slutat välja, och ett par unga studenter, som ännu icke börjat. Och som festens medelpunkt den nära åttioårige veteranen, med gråa fladdrande lockar, som glömt gikten för nöjet att visa huru en frisk själ kunde trotsa åldern och eländet rundt omkring och midt i sorgen glädjas och sprida glädje.

Lottförsäljningen var i full gång och kapten Thoreld tog på sin anpart närmare tredjedelen af alla tomma lotter, — han hade aldrig haft tur i spel. Men han spelade så gärna, sade han själf, och tänkte visst icke på att göra godt. Och det

fans mer än en, som i landtlig naivitet tog hans lätta skämt för fullt cyniskt allvar.

Så kom sällskapsspektaklet med sång till gitarrackompagnemang, lustiga scener och öfverdådigt gladt utförande. Ridån gick ned under stormande applåder, och midt ibland de spelande visade sig generalregissören fru von Blume för att strax därpå gå in till sina sjuka barn och berätta dem om det sagolika nöjet i salen så lefvande och klart, att de två små efteråt tyckte sig ha varit med från början till slut och als icke gräto öfver att de måst ligga i sina sängar.

— Det är nerv i arrangemanget, sade kapten Thoreld till häradshöfdingen. Man glömmar hvarför man roar sig. Och det skall talang till att ställa sådant i gång under dessa tider. Du har alt en husfru, du, som förstår sina plikter!

Häradshöfdingen log belåtet och sade att kaptenen borde skaffa sig en likadan värdinna.

Kaptenen såg förströdt på von Blume. Var det en direkt uppmaning? Ja, — långtifrån var det ju icke! Han gladdes öfver det beviset på att de om honom gängse ryktena icke funnit jordmån på Kotkais, och han öppnade dansen med fröken Louise kort därefter.

Hon var mycket näpen i sin hvita tyllklädning, ett förkropppligande af Kotkais sunda glädje

frisk och okonstlad och rödkindad, med alla sina möjligheter outvecklade, slumrande, och kapten Thoreld fick klarare för sig än någonsin det träffande i poeternas liknelser om en ung flicka och en rosenknopp. Men ännu var hans beslut icke fattadt. Den gamle ungkarlen, som så många gånger i sitt lif burit ett afgörande röjande ord på läpparna och som så många gånger sväljt ned det af tvekan, sväljde det denna gång af ett visst rörande medlidande, af fruktan att göra illa och desillusionera. Det förekom honom grymt att taga denna tyllfjäril i vingarna just nu, och när han efteråt log åt sitt poetiska blödsinne, var fjäriln flugen honom ur händerna stämningen öfver och den lefnadsvisse resonnören framme.

Så mycket hade han märkt, att fröken Louise als icke hade något emot honom. Hennes blickar kunde söka upp honom och sedan hastigt och ertappadt vändas bort igen, när de mötte hans. Nå ja, — om flickan hade aldrig så litet smak och förstånd och icke var kär på annat håll, så måste han ju betydligt öfverglänsa alla andra på den här landtliga balen.

Kapten Thoreld tog häradshöfdingen under armen och förde honom in i herrummet, drack honom till i ett glas punsch och fick en förstående

blick, som öfvertygade honom om att fadern ingenting hade emot honom.

Men modern! Under en dans såg han henne sitta ensam ett ögonblick. Han gick genast till henne.

— Nå, kapten Thoreld! Det är roligt att se er bland de unga, — ni sticker als inte af bland dem i dag, började hon.

Kaptenen parerade med en komplimang om hennes arrangörsförmåga, men tyckte icke riktigt om tonen i hennes inledning. Den var icke fullt vänlig. Hennes ögon irrade honom förbi, och han tyckte hon var litet nervös.

— Det kommer sig af mina många bestyr, sade hon, gissande hans tankar.

— Märkvärdigt, så ni kan läsa hvad jag tänker, fru von Blume!

— Hm, — man tänker emellanåt på samma sak.

Kaptenen granskade henne. Det var också en uppmuntran att tala vidare, men en uppmuntran, som icke bådade godt. Han sökte förgäfvets efter välviljan, som brukade lysa ur hennes ansikte.

— Fru von Blume, — ni — ni är mig inte riktigt bevågen!

Hon såg upp med en litet ansträngd blick och sade att hennes bevågenhet väl betydde föga för en man som kapten Thoreld.

— Nej, säg inte det! Det kan finnas tillfällen, då man önskar ha en moders förtroende och bevägenhet.

— Mitt förtroende har ni haft sedan länge, kapten Thoreld, om ni bara velat anlita det.

— Tack! Jag vill göra det nu.

Fru von Blume tog hans arm, och de gingo ett slag i trädgården i den vackra kvällen. Nu kunde han icke mera retirera utan sade resolut:

— Ni vill det inte, fru von Blume?

— Ja och nej, svarade hon allvarsamt, — Louise är så ung ännu, och hon känner er så litet.

— Hm, — men jag blir äldre dag för dag, och endast ni kände mig eller hade förtroende till mig, så —

— Ja, afbröt fru von Blume, — det är ju en sak, som ni har att fråga henne om och inte mig.

Det lät så kallt och reserveradt, att kapten Thoreld blef sårad och svarade litet stolt:

— Min bästa fru, jag vill visst inte missbruka den vänlighet och gästfrihet ni alltid visat mig. Har ni som mor något emot mig, så skall jag inte bereda er någon sorg. Jag har länge sedan vuxit ifrån enleveringsåldern och är gunås ingen Romeo.

— Det är just det, sade fru von Blume tankfull.

— Åh! Ni önskade någon yngre, någon som inte hade mitt förflutna, — någon som inte hade . . . mitt rykte! undföll det honom hastigt.

Fru von Blume skulle svara, men de mötte i detsamma några af gästerna, hon såg undvikande på kaptenen och sällade sig till dem. Han följde dem tigande i två minuter, kastade sedan beslutsamt på sitt hufvud och gick bort utan ett ord. Men under den sista valsen dansade han med fröken Louise så länge och så häftigt, att hon helt yr lät sig föras till sin plats efteråt och sade med en dallring i rösten:

— Hvad ni ännu dansar bra vals, kapten Thoreld!

Den naiva repliken hade kunnat såra en känsligare fåfänga än kaptenens, men han förstod den dolda öfverraskningen därunder och sade leende med ett varmt tonfall:

— Det fins sådana märkvärdigt barnsliga farbröder, fröken Louise!

Efter den valsen var det som om fjäll fallit ifrån fröken Louise's ögon. Tänk, hvad han såg prydlig och elegant och ståtlig ut ändå, den gamle kapten Thoreld! Och hon gick med en förut obekant känsla af stolthet förbi de andra flickorna, det var som om kaptenen med några ord lyft henne högt öfver alla hennes barndomsvänner till

sin egen förnäma, eleganta sfär, där han var hemma, och dit hon aldrig tänkt sig att han ville visa henne vägen och göra henne jämbördig med sig själf.

17.

Fröken Louise hade på en gång fått de fullvuxnas intressen, hon följde sin mor och fröken Anne-Charlotte i hushållet med en ifver som aldrig förr, och hon började åter befatta sig med det sjunkna folket efter en liten diskussion med modern, som öfverbevisat henne om att det var hvarje tänkande människas plikt. Fröken Louise hade blifvit en mycket tänkande människa efter välgörenhetstillställningen och kapten Thorelds tydliga uppmärksamhet mot henne där.

Det tillkännagaf sig genast dagen efter, när hon steg upp. Hon hade ingen lust att tänka på med hvem hon dansat de olika fransäserna och att med de kvinliga kusinerna gå igenom gårdagens triumfer i detalj. Hon hade en enda stor triumf, som lyfte henne så högt öfver dem, att hon vände deras barnsligheter ryggen och

tog lifvet med de fullvuxnas allvar. Hon kunde icke förstå sin gamla kusin Hedvig, som brydde sig om att räkna på fingrarna huru många gånger hon blifvit uppbjuden under kotiljongen, och hon snäste till bror August, som nu var lycklig student, så eftertryckligt, när han sade något gement om henne och kapten Thoreld, att han blef helt handfallen öfver hennes kolossala säkerhet. Han anade als icke hvarifrån den kommit och tyckte att hans dumma syster börjat få litet smått fason på de allra sista tiderna.

Men fru von Blume såg med en bekymrad blick förändringen, som försiggått hos hennes dotter. Icke för att hon skulle ogillat henne eller sörjt öfver hennes vaknande tycke, det var mera för att hon förutsåg de hårda stötar hennes oskyldiga sinne skulle få lida för kaptenens skull. De fula ryktena om honom voro snart i hvar mans mun, utstofferade, försedda med nya smådrag, framställande honom som den hjärtlösaste, mest cyniska egoist, och hon längtade efter att dottern skulle anförtro henne sin kärlek, så att hon finge med en moders hänsynsfullhet bereda henne på kollisionen. Men Louise höll sina tankar för sig, och modern väntade hvarje dag att hon under tårar skulle komma och kasta sig i hennes famn, när något af de gängse ryktena

kommit till hennes öron och förgiftat hennes sinnesro.

Det gick dagar och veckor utan att något skedde, modern gladde sig åt folks försynthet och var icke alldeles fri för en viss triumf öfver sin uppfostringsmetod. Det var hennes dotters stora oskuld, som nu mera än något annat skyddade henne för illviljans och afundens nålsting. Hon kunde als icke fatta de onda tungorna, äfven om de hviskade henne i öronen, och fru von Blume lugnade sig snart fullkomligt.

Då hände det en dag i början af röt månaden, när tyfusfebern likasom flammade upp i full låga bland det utmärkta bränsle de uthungrade tiggarskarorna gåfvo den, att en österbottnisk kvinna kom till Kotkais i det största elände de ännu sett på hela nödåret. Hennes minsta barn, som hon bar på armen, dog en timme efter ankomsten, de två andra kunde knappast gå af hungertrötthet, och kvinnan själf hade tyfussymptomerna fullt utbildade. I det luftiga lasarettet improviserades en ny bädd, kvinnan fick plats på den, och fröken Louise, hvilken numera var moderns högra hand som sjukvårderska, tog nykomlingen på sin anpart.

Samma eftermiddag började hon yra, när hon fått medicinen, och fröken Louise, som ännu var ovan i sitt kall, gaf sig i samspråk med henne,

ty hon påstod, att hon hade något särskildt att säga till Kotkais fina unga fröken, som nu blifvit hennes vårdarinna. Ödet hade tydligen fört henne hit för att innan sin död säga hvad hon hade på hjärtat till den, som det rörde mest af alla.

Fröken Louise blef helt högtidligt ständ af den dystra omgifningen och af den märkvärdiga början. Det var en österbottnisk spåkvinna, som i sin dödsstund ville meddela henne hemligheter om henne själf.

— Du lyckans leende barn, sade hon med ett tynande löje, — du lyckans leende barn, jag vet att ödet ämnat dig guld och håfvor i en rik mans gård!

Kvinnans feberögon sögo sig fast i den redan af inledningen imponerade unga flickans.

— Men du går hårda öden till mötes, fortsatte hon, — det är en syndens och lustarnas man, som kastat sina fräcka ögon på Kotkais väna lam, och vill du så skall jag berätta dig om hans illgärningar mot mig och mot min man, hvilken han med det snöda guldet lockat ifrån mig. Ja, det har han, du må blicka än så förskrämdt med de där fromma ögonen, som aldrig sett världens bottenlösa elände och alltings ruttenhet! . . . Likasom konungen i Babel har han

levvat med skökor, med den stora skökan i Babel, med den hvars synder äro tusende! Och så fick han lust till ditt väna kött, du Kotkais lilla kid, den ulfven! Och han lockade en vandrande, fattig karl, som var min man och som var far till mina barn han lockade och tubbade honom ifrån mig emot det nionde budet, och han gaf honom skökan till äkta . . . ja, ja, det är så sant som att jag snart står inför den lefvande Gudens ansikte! Han gaf honom skökan till äkta jämte gård och gull, och jag, fattig skarn, låg i svält uppe i Österbotten och visste af ingenting. Men så upplyste mig Herran, som är herrarnas Herre, och den drakens i Babel öfverman, att jag skulle gå söderut. Och se! jag fann min man jämte skökan i Babel lefvande i öfverflöd på Uramotorp, — Herrökaptens stora torp, — men han kände icke igen mig, sin egen hustru och ej håller sina egna barn, där vi stodo utanför i frost och svält. Då sände Herren en annan man, som tog hämd för mig på dem båda och slog skökan i Babel till döds jämte hennes man. Det vet du. Det var Uramomordet.

— Underliga äro Herrans vägar. Den skyldige rike mannen på Herrö, han gick fri Guds gissel, och han jagade mig i sitt öfvermod med mina tre små frysande barn ut i ödemarken om vin-

tern, när jag bad honom på mina knän att skänka oss skygd. Och det är den varulfvén, den tvegiftesskyddaren, den draken i Babel, som nu vill mätta sina stora lustar med köttet af Kotkais väna lam!

— Se inte så förskrämd på mig, du lilla kid! Jag är en fattig kvinna, som snart står inför Guds heliga ansikte, och jag vill bara till dig, du lyckans leende barn, frambära en döendes varning för draken i Babel, alla onda lustars konung, Belials och skökans i Babel hundrafaldt syndige man. Och jag välsignar Gud, som lät mig träffa dig, du Kotkais väna kid, för att rädda dig ur varulfvéns käftar och från att taga skada till din själ. Välsignad vare Herran, som lät mig i mitt elände ända till sista ögonblicket vittna om hans storhet och hans makt öfver draken i Babel, Belials man, Herrökaptenen Thoreld, som friar till dig, du Kotkais blyga mö och vill föra dig till sin lustas gård och drifva där ett syndigt lefverne till dödédag!

Kvinnan hämtade andan för att fortsätta, hennes höga röst hade dragit de andra sjukas uppmärksamhet på dem, och här och där ur halmbodens dunkel stirrade feberögon ur hämska ansikten på Louise. Hon ryste ihop af skräck, när hon såg sig omkring. Den yrande kvinnans ord

hade gjort ett intryck på henne, som förlamade henne helt. Hon ville springa sin väg alt medan kvinnan talade, ville gömma sig för sig själf, för hela världen och främst för de förfärliga, hämska ögonen, som stirrade på henne från alla håll, men hon förmådde det icke.

När pausen inträdde fick hon litet mod, hon lyckades komma upp ur sin sittande ställning, och när hon kände att benen buro henne, sprang hon snabt åt dörren. Bakom sig hörde hon den yrande kvinnan ånyo taga ihop med draken i Babel, solljuset slog bländande emot henne, och hon sprang, sprang som för lifvet

Hemma låg modern på sin soffa under ett häftigt illamående, och när Louise med spöklikt, blekt ansikte och tårar i ögonen störtade in till henne, anade hon strax hvad som inträffat. — —

Samma dag fröken Louise blef det förskrämda vittnet till den österbottniska kvinnans hämska yrselförbannelser öfver kapten Thoreld, stod han själf i frack välkommande i sin eleganta vestibyl på Herrö och tog emot ett fyrtiotal gäster, som i en lång karavan anlände från järnvägen. Skenorna voro nu utlagda några stationer framåt på den nya banan, och när järnvägsbyggnadsstyrelsen jämte ett par senatorer och höge ämbetsmän för första gången gjorde en utfärd på den, passade kapten

Thoreld på och inbjöd dem samt järnvägsbyggnadens unga ingenjörer och ledande män på stor herrmiddag till sin vackra egendom.

Alla gårdens torpare och en mängd uppbådadt folk mötte gästerna med vagnar och andra åkdon, som funnos på gården, och då de icke förslogo, spände man för väldiga löfklädda höskrindor för de yngre herrarna, hvilka icke voro rädda för att skaka en smula. Den långa karavanen kom längs landsvägen i ett moln af dam, under hornmusik i uppförsbackarna, då den enkom förhrydda gardedseptetten ytterst i tåget för skakningen kunde exekvera ett nummer. Bondhästarna höjde hufvudena vid musiken, fnyste och stampade, körsvennerna hade möda att hålla dem i tyglarna, och vid vägkanten sågo undrande tiggare på härligheten, hvilken lik en drömsyn drog förbi deras elände i flygande fart. De blanka mässingsinstrumenten blixtrade i solskenet, de många fina herrarna sjöngo, uniformer blänkte, och de fattiga stackarna togo mössorna af sig och bugade djupt. De trodde att käjsaren själf var på rundresa i landet och for för att hälsa på den rike Herrökaptenen.

När gästerna dammiga och varma kommo fram vid middagstiden, visades de till gästrummen eller improviserade toiletter, om de icke föredrogo

ett kallt bad i det stora badhuset vid sjön, och det gjorde de flesta.

Kapten Thoreld hade länge förberedt sin stora middag. Den bästa värdshusvärden i Helsingfors hade sändt ut sin kock två dagar i förväg, i går kommo fyra frackklädda kypare, och de hade slagit upp dubbeldörrarna mellan stora salen och matsalen med verandan, så att de två stora rummen bildade så godt som en enda rymlig sal, där de ordnat borden i en lång rad med bländhvit damast, ofantliga blomsterbärg och tunga silfveruppsatser, sju glas framför hvarje kuvert och servietterna brutna på dussintals olika sinnrika sätt. I källaren lågo högar af champagneflaskor på is, men kaptenen såg själf till att hans lenaste, tioåriga Bordeaux fick den rätta temperaturen, innan den skulle sugas upp mot finsmakande gommar.

Musikkapellet placerades ute på verandan bland orangeriväxterna, hvilka fått lämna drifhuset för i dag och nu prydde sal och veranda, gifvande det hela en sådan prägel af lefvande, vårdad lyx, att gästerna stannade en stund öfverraskade i dörren och andades in ett kaos af vällukter, bland hvilka kaptenens älsklingsdoft, den narkotiska mysken, ensam kunde urskiljas, där den steg lik en hög violinton öfver hela

doftsymfonien. Det hela var icke så mycket »grande vogue» som icke mera något alldeles personligt förfinadt, så att säga. Det var icke ett begär att blända och skryta, det var ett begär att njuta, — ett ovanligt odladt njutningsbegär i den tidens Finland!

Kaptenen hade använt all sin förtänksamhet och urskiljning för att placera gästerna, men i sista ögonblicket fick han en ledsam underrättelse att hans vänstra bordsgranne häradshöfding von Blume måst uteblifva, emedan hans fru häftigt insjuknat. Det föranledde en liten förstämning hos honom, som varade ett ögonblick. Så satte man sig till bords, och hornseptetten spelade första numret af sitt långa program.

Det var als intet oblandadt, homogent sällskap. Middagen hade en nästan officiel prägel. Närmast värden i salen aristokratiska fågelprofiler, kala hjässor och finhylta händer med långa, smala fingrar, som skötte knif och gaffel frånvarande, medan beherskade, tunna läppar förde oafbrutet samspråk med grannarna. Ju längre man kom därifrån åt matsalen, musiken och köksdepartementet till, desto klumpigare blefvo hufvudformerna, som als icke doldes tillräckligt af tätt och långt hår, desto grofvare händerna, aptiten glupskare och munnarna altmera tystade af maten. Vid det långa

bordets plebejända sutto unga ingenjörer, som under mer än ett år ätit sina grundliga mål i bondgårdarna invid järnvägsbyggnaden, glada, atletiska, friska och hungriga, med bruna ansikten afstickande kraftigt mot hvita skjortbröst. De logo godt i smyg åt den byråkratiska stelheten vid bordets andra ända, sade vitzar, som kommo dem att kikna och skötte flitigt om glasen utan värdens öfvertalningar.

När de fyra första af middagens åtta rätter expedierats, blef tonen otvungnare också på den patriciska sidan. Statsråden begynte säga små upplupna elakheter om ämbetsbröderna, generalerna att minnas sina fänriksår, och midt bland dem gjorde kapten Thoreld alt för att de skulle känna sig som glada människor utan titlarnas och värdigheternas tyngd.

Så kommo talen, när den doftande, delikata kycklingssteken och salladerna retade upp den något blaserade aptiten och champagnen knallade gladt i matsalen nära bakom de bruna, biträdande ingenjörerna. Chefen för järnvägsbyggnaden höll ett mindre glänsande, men mycket högtidligt och gillande andragande till värden, hvars inlägg i landets kulturarbete var allom bekant, tackade honom för hans storartade bevis — middagen — på att han förstod uppskatta också deras inlägg

i landets kultur, och hoppades att det äfven skulle lända honom till gagn, när ånghästen om något år skulle frusta förbi hans gästfria dörrar.

Talaren kände sig helt stolt öfver sin sista högstämnda och lyckade tournyr på talet, ämnade fortsätta med ännu några ord, men beherskade sig och beslöt att låta den sista välfunna frasen vara kronan på verket.

Man drack kaptenens skål i botten, och så talade värden till alla gästerna, som så älskvärdt infunnit sig för att behedra hans lilla ungkarlstillställning. Han sade vackra ord till de höga ämbetsmännen, men glömde icke de lägre. Hans tal var nästan demokratiskt, om icke välviljan för de yngre haft en sådan tydlig diplomatiskt fraserad prägel. Han berörde i förbifarten de dåliga tiderna och hoppades landets nöd snart skulle taga slut. Så kastade han om och uppmanade alla att vara glada och visa att man icke lät sina friska sinnen nedslås af hopplösheten utanför. Den vändningen trängde sig ofrivilligt på honom som en reminiscens från välgörenhetsfesten på Kotkais, och han omsatte den — icke utan en liten inre blygsel — på sin egen fest.

Musiken spelade fanfar på fanfar, allt flera talare togo ordet, kyparne svettades, a la glace-jöklarna smulto ned i vitgula och röda ström-

mar, champagnen pärlade och glammet steg. Patricierna sade redan konfysa bonmots, de väl-mående entreprenörerna knäpte i smyg upp ett par knappar i västen för svällande magar, och de som ledo af slemstockningar vågade ändtligen harska sig högt i det allmänna bullret utan att riskera störa sina grannars aptit.

Men musiken hade lockat folk från nära och fjärran, de stodo i klungor utanför verandan och de öppna fönstren, undrande, afundsamma, hisnande vid tanken på kostnaderna för en dylik herrarnas fröjd, väntande på sin del af välfägnaden, när kalaset var slut, och de lättsinnigaste gjorde klumpiga danssteg bakom trädgårdens buskager till galoppadmelodierna.

Längre borta vid inspektorsbyggnaden fröjdade tiggarna sig som kusken åt smällen och stampade takt till gratismusiken. Sådant hade de aldrig hört förut, och de hade en brinnande lust att komma närmare men vågade icke mot kaptenens förbud nalkas hans ståtliga corps de logis, där herrarna höllo sin stora fest, så glammet hördes halfmilsvidt omkring och skrämde gräsänderna i vassen långa vägar från gården. Men det kom också öfver deras dofva sinnen en fläkt af feststämning med musiken, ögonen glimmade, fötterna höllo takten till de glada melodierna, de glömde

både bitterhet och nöd för ett ögonblick, och de djärfvaste, hvilkas trasor icke skriade altför mycket, vågade sig slutligen trots förbudet ända fram i trädgården. De kommo igen med sagolika berättelser om guld och sammet, om uniformer och glada röster.

Efter middagen drog sig hela det stojande, upprymda sällskapet ut i trädgården, där kaffet serverades på den väldiga stens kifvan i björklunden. Folket drog sig aktningsfullt undan, musiken spelade upp i det fria, och de älsta patricierna togo middagslur.

De unga ingenjörerna bildade kotteri kring punsch- och likörflaskor i en syrenberså och aflöste hornmusiken med kvartettsång. Bondfolket hörde med förvåning sina egna visor sjungas af herrarna i mångstämmig kör, och de förundrades öfver att man i ett så fint lag kunde sjunga sådana visor, då man hade en hel musikkår, som spelade så mycket grannare valser och polskor.

Återfärden anträdde med båtar i kvällslugnet; en half mil från gården väntade ekipagen att få föra gästerna vidare till den provisoriska järnvägen. De trötta statsråden och senatorerna föredrogo att åka hela vägen i vagn, men kapten Thoreld följde själf med de unga. Gardesmusiken blåste, så att hararna i skogsbackarna gömde

hufvudena i buskarna eller gjorde i hvinande fart sina långa lofvar, alldeles på det klara med att det skulle bli en så stor jakt på dem som aldrig förr. Men när de icke hörde något hundskall, lugnade de sig, blefvo nyfikna, kommo ned till stränderna och sträckte lyssnande långa, rörliga, förvånade grå öron fram här och hvar bland strandsnåren.

Änderna flögo i flock öfver den spegelstillta sjön och kastade sig ner långt framför båtarna i vattnets spegel, så att stänket yrde om dem. En lom skrek allarm högt uppe i luften, och kapten Thoreld mottog ett sista tack för sin glada middag, tryckte ett trettiotal händer och återvände hem öfver den tysta sjön, als icke missnöjd med sitt bullrande inlägg i landets kulturhistoria.

18.

Det hade icke kommit något glädjande svar från Kotkais med budet, som kapten Thoreld några dagar efter sin stora middag sändt dit med förfrågningar om fru von Blumes hälsotillstånd och med en vacker orangeribukett till den sjuka. Fru von Blume hade fått tyfussmittan och låg nu på fjärde dagen i feber och yrsel med små rediga mellanstunder.

Men budet berättade icke om att fröken Louise dag och natt vakade vid sin moders bädd, och att hon i början af sjukdomen en half dag under tårar låg med hufvudet i den sjuka moderns sköt och tröstades och smektes, tils hon slutligen med en suck fann att hon var den, som borde sköta om modern och trösta henne i stället för motsatsen. Icke håller hade det något att berätta om en österbottnisk bondkvinna, som dött på det

improviserade lasarettet med högljudda förbannelser på läpparna öfver draken i Babel, som i den döendes fantasi var ingen annan än den väl-mående Herrökaptenen själf. Budet hade nog hört händelsen omtalas på Kotkais, men vågade icke framföra det till kaptenen, hvilket ju också låg utom hans värf.

Kapten Thoreld gjorde sig i ordning för att personligen aflägga sitt sjukbesök på Kotkais, och han åkte dit en varm förmiddag i början af Augusti med en utsökt vacker blomsterkorg och en flaska af sin bästa Tokayer till patienten.

När han kom fram, möttes han af häradshöfdingen i farstun, fördes in i hans rum och fick mycket nedslående besked. Den sjuka hade just nu en lugnare stund, men läkaren, som kommit ut för att sköta om henne, gaf icke mycket hopp. Krisen hade ännu icke kommit, och den sjukas krafter voro likväl redan nedsatta till det yttersta.

Kapten Thoreld såg med en frågande blick på den stillsamme häradshöfdingen. Det låg i hela hans sätt något kyligt och officiellt, så att kaptenen nästan kände sig sårad och ofrivilligt frågade om han på något vis kommit olägligt.

— Nej, ... ingalunda ...! svarade von Blume förströdt och försökte se obesvärad ut.

Kaptenen skylde bemötandet på häradshöfdingens naturliga nedstämning och oro och frågade om han icke ville föra blomsterkorgen och tokayerflaskan in till sin fru med en varm, deltagande hälsning från honom.

— Ja . . . svarade von Blume tvekande, — men jag tror att det icke bekommer henne bra nu under hennes feberfantasier. Det är bäst att lämna henne i fullständig ro.

Svaret kom så kärft, att kaptenen studsade ånyo. Han mönstrade igen von Blume och tog med mildt våld hans hand. Det for en tanke genom hans hjärna att fru von Blume i sin feberfantiserade om deras sista samtal, och att hon icke var nöjd med hans uppträdande därefter. Han tryckte handen varmt och frågade:

— Hon är illa stämd mot mig, — hvad? Och hon vill inte veta af mig?

— Du gissar inte alldeles orätt.

— Gå då in till henne med mina blommor och säg att jag väntar hennes tillgift och vänliga hälsning här utanför! Jag hade ett samtal med henne senast, hvilket hon missförstått, och bed henne att icke fatta mig orätt!

Det var ett slags behof hos kaptenen att ställa sig väl med den sjuka.

Häradshöfdingen betänkte sig ett ögonblick,

sade att det tjänade till föga, då hennes tankar voro så förvirrade, beredde kaptenen på ett ovänligt svar och gick in i sjukrummet. Kaptenen gick i början otåligt af och an på mattan med tysta steg för att de icke skulle störa. När det dröjde länge, tog han en tidning och fann slutligen ett mycket kritiskt intresse i en liberal artikel om landets ekonomi.

Fru von Blumes sjukdom hade börjat med illamående samma eftermiddag Louise upplefde den förfärliga stunden i halmbodslasarettet. När dottern utom sig och alldeles upplöst af tårar kom till modern, glömde hon sitt illabefinnande och tog emot känslofulla, blödande förtroenden af en gryende kärlek och alla dess plågsamma misstankar med den friska, öfverlägsna själsro, hon alltid haft. Hon satt i sin soffa och tröstade dottern under milda förklaringar om att den sjuka kvinnan yrat, och att kaptenen säkert icke förgått sig mot henne mera än de själfva här på Kotkais, som nu först tagit sig an henne, när hennes sjukdom tagit öfverhanden, och när hennes yngsta barn dött af elände.

Alt under det hon bemödade sig att bibringa sin upprörda dotter en riktig uppfattning af den yrande kvinnans ord, kände hon att hennes egna tankar likasom smittades af österbottniskans feber.

Hon kunde få sådana underliga bitankar under det hon talade, och slutligen insåg hon att hon själf var ganska nära att yra. Hon tog in litet medicin, men häradshöfdingen anade strax det värsta — han hade alltid sagt att hennes sjukvård skulle slutas med att hon själf fick smittan — och han stannade hemma för att afvakta kvällen och feberns timmar, i stället för att på kapten Thorelds stora herrmiddag presidera närmast värden bland statsråd och senatorer.

Han hade gissat rätt. Mot kvällen ökade febern betänkligt, och den sjukas tankar sysslade altjämt med hennes dotter och kapten Thoreld. Häradshöfdingen fick ett långt osammanhängande referat om händelsen i lasarettet, men förmådde icke stilla de båda kvinnornas oro.

När modern slutligen slumrade in mot morgonen, tog fadern sin dotter i enrum och förbjöd henne att vidare tala med modern i saken, förklarade den förnuftigt för henne, men kunde icke undgå att känna litet agg mot kaptenen, som sålunda alldeles ofrivilligt blifvit ett ämne till stora bekymmer inom familjen. Morgonen därpå kom läkaren, konstaterade tyfussymptomen, såg betänksam ut och inledde behandling.

Det var nu flera dagar den sjuka yrat om fröken Louise och kaptenen, och nu kom han

själf midt i hennes fantasier med blommor och hälsningar och bad envist att de skulle framföras.

Häradshöfdingen trädde in i sjukrummets halfdager men lämnade den vackra blomsterkorgen vid dörren, — han ville rådfråga läkaren innan han gaf den fram. Denne afrådde det på det bestämdaste, men fru von Blume hade märkt att någon åkt utanför på gården och att man förde lågmälda diskussioner. Med sin feberinstinkt gissade hon hvad det var och sade befallande:

— Låt kapten Thoreld komma in bara, jag vet att han är därute!

Men fröken Louise, som satt på en stol nära fönstret, spratt till och föll i gråt, öfveransträngd som hon var af själsrörelser och vaka. Läkaren kastade brutalt på sitt kolerikerhufvud och mumlade:

— Hvad har den förbannade kaptenen att göra här in natura, han har ju spökat alldeles tillräckligt!

Men den sjuka vidhöll med feberns hela ifver att få se honom, fast man förklarade att det var endast ett bud med blommor och hälsningar, som kommit ifrån honom.

— Släpp in honom, han är där utanför i yttre rummet! . . . var alt hvad hon svarade dem.

Fröken Louise drog sig sakta undan utan att någon märkte det, och häradshöfdingon gaf vika för sjuklingens önsknningar.

Kaptenen kom in lugn och förbindlig, kyste fru von Blumes bleka, brännande hand och tackade henne för att hon ville se honom.

— Hvar är Louise? frågade den sjuka.

Louise hade gått för att hvila sig en stund.

— Väck henne! Jag vill att hon skall vara här!

Man försökte få henne att lämna det infallet. Hon vidhöll bara:

— Bed Louise komma hit!

Häradshöfdingen ville undvika alla obehagliga scener i kaptenens närvaro, äfven om denne insåg att patienten yrade.

Läkaren var utom sig af förargelse och frågade kaptenen i hastigheten, om han ville taga fru von Blumes lif på sitt samvete.

Nej, det ville han visst icke.

Nå, så kunde han lämna den sjuka i ro; han såg ju att hon yrade!

Kapten Thoreld drog sig hastigt tillbaka, förklarande att han visst icke anat att det stod så illa till. Han bad häradshöfdingen vänligt förlåta honom hans enträgenhet, och då kunde denne icke längre tillbakahålla en förklaring och talade om den österbottniska kvinnans död. Kap-

ten Thoreld såg mycket förstämnd ut och svarade ingenting. Och en stund frågade han hvar den döda kvinnans barn funnos.

— De äro ännu kvar här . . .

— Sänd dem till Herrö, — det är ju så godt som min skyldighet att taga hand om dem! Häradshöfdingen nickade gillande, kaptenen satte sig upp i sin vagn och åkte mycket nedstämd hem igen, medan fru von Blume under alt häftigare feberanfall fordrade att han och Louise skulle komma in till henne, så att hon finge försona dem. Läkaren bragte henne slutligen till ro med en stor sats kloral, och vid den sofvandes bädd satt häradshöfding von Blume i sorgsna tankar. Fröken Louise lämnade icke sitt rum. Fröken Anne-Charlotte såg upp till henne en gång under nattens lopp, och fann henne oafklädd i djup och sund sömn. Lyckliga ungdom! tänkte hon.

En vecka därefter var fru von Blume död. Hon hade icke haft många rediga timmar efter kapten Thorelds besök, men han oroade icke längre hennes sjuka sinnen. Hon dog i den föreställningen att hon bragt alt på rätt igen, hon talade förlåtande om honom och uppmanade Louise att bli en god hustru för honom. Louise brast i tårar emot bädden, men modern for med lätt

hand öfver hennes hår och lugnade henne med försäkringen att kapten Thoreld lofvat att bli en bättre man för henne än den döda österbottniska kvinnan spått. Hennes tankar sysslade i det sista med Louises lycka, och hon motsåg döden utan all bitterhet.

— Jag har inte gjort alt det goda jag kunnat, sade hon en af de sista dagarna, men jag vet att det blir mig förlåtet, och jag går glad i döden. Den har aldrig skrämt mig, — aldrig! tillade hon långsamt, och en ensam tår bröt fram under hennes trötta ögonlock.

Hon tog lugnt och med nästan leende min afsked af de sina. Hon kyste dem alla, från sin gamle far till den minste gossen, som från sin sjukbädd bars till henne på hennes önskan. Han hade legat där sedan välgörenhetsfesten.

— Du är för ung att dö. Du skall bli stor och rask och god — i pröfningen, tillade hon hoppfullt. Hennes naturliga, enkla ton talade till de kringstående genom sitt fullkomliga lugn så starkt att läkaren själf blef rörd.

Med sin mans hand i sin slocknade hon bort utan ett ord af klagan, utan en min af sorg. Men bland gårdsfolket fanns mer än en, som grät, när budet om hennes stilla död nådde ut bland dem. Det slog dem alla att här hade den flärd-

friaste människa skattat sitt lif för de fattigas väl. Hon var ett offer för sin egen energiska öfvertygelse om hjälpsamhetens välsignelse och den uppskrämda egoismens lumpna litenhet. Hon hade aldrig känt hvad det ville säga att tvifla.

Det var ett långt tåg, som i skridt, längs landsvägen uppe på furuåsarna, följde efter den blomsterprydda likvagnen en eftermiddag i slutet af Augusti. I den främsta vagnen satt krigsrådet med en lugn, nästan tillfredsstäld min bredvid häradshöfdingen, hvars inåtvända stilla blick var stillare än vanligt. De talade icke många ord, men fadern tryckte emellanåt sin bleka dotters hand, där hon satt midt emot på framsätet med bror August. De hade aldrig haft stora ord för sina känslor, och ett försök att gifva dem det var dem så motbjudande och främmande som en hädelse. De lyssnade gärna till andras vältalighet, — häradshöfdingen med en helt liten ryckning i munvinkeln under de stora, blonda mustascherna, men deras stilla sorg vändes inåt och smälte långsamt ihop med en resignerad och fast karaktär, hvilken dödens egen skräck icke förmådde rubba.

Fröken Anne-Charlotte satt i den andra vagnen med röda ögon och alla de små systerbarnen.

Efter dem begrafningsgästerna, talrika som festgästerna på Kotkais, men mindre glada. En fil af trettio ekipagen och ett nästan lika stort antal underlydande i kärror, hvilka deras eget deltagande och ingen myndig befallning kommanderat ut från stugorna på Kotkais vidsträckta egor.

När likvagnen i spetsen för tåget hunnit uppför backen till den stora byn en kvart mil från gården, inträffade något, som vållade en sällsam stämning bland flera närvarande. Vid vägskilnaden väntade en kärra, och i den satt en fånge i järn med sin fångvaktare och skjutskarlen bakpå. Folket i byn, som såg begrafningståget komma, hade trots sin bondmaklighet hindrat brottslingen att åka framför likvagnen, om det var af skrock eller af finare takt hade de icke klart för sig.

När vagnen passerade fångkärnan, fingo fröken Louises ögon lif, hon såg granskande på fången, glömde sig ett ögonblick och utbrast ofrivilligt lifligt:

— Det är Lehtimaa, pappa, — mördaren från Uramo!

Det var verkligen han, som fått sitt lifstidsfängelse förmildradt till arbete i de Sibiriska grufvorna och nu var på väg dit. När begraf-

ningsföljet närmade sig, frågade han de kringstående med plötsligt intresse hvem det var som begrofs, och när han fick veta det sjönk han likgiltigt ihop igen under sina bojor. Så snart hela tåget passerat, ryckte skjutskarlen i tömmarna och afslöt processionen med Sibiriefången och hans fångvaktare.

Det långa tåget kom fram till den gula landskyrkan, som på en backe höjde sitt svarta tak och sin spetsiga klockstapel öfver den närmaste odlade bygden. Man steg af, och fångkärren, som så länge fått rätta farten efter begravningsföljet, satte af i traf så att järnbojorna klingade. Men just när den skulle förbi kyrkogårdsporten, sprang fröken Louise fram till fången med fyra stora hvita rosor, som hon brutit ur den vackraste begravningskransen.

Skjutskarlen stannade bestört, hon nickade vänligt till Lehtimaa, räckte honom blommorna utan att fångvaktaren protesterade och sade med en blick åt likvagnen:

— Hon ligger där nu, hon, som i det längsta trodde att du var oskyldig, Lehtimaa!

— Trodde hon det? sade fången förvånad och såg undrande på rosorna, som den unga flickan stoppat i hans smutsiga händer mellan handklofvarna.

— Ja, — och jag tror inte håller att du är så ond, som de göra dig till!

Lehtimaa gaf den unga flickan en lång, undrande, sällsam och frågande blick, skjutskarlen smälde åt hästen, fångvaktaren tog af mössan för herrskapet, och kärran rullade vidare. Den gul och svartrutiga fången vände sig mödosamt om och gaf en sista blick åt det stora begravnings-tåget, sedan rasslade han i väg vidare mot östern sin tusenmila färd för att begravas lefvande i guldgrufvorna icke långt från Stilla hafvet.

Det föll en besynnerlig, vacker stämning öfver de församlade, alla hade snart reda på hvem fången var och hvarför rosorna räcktes honom. Den ryske öfversten Pavloff blef så vek till sinnes, när också han ändtligen fått reda på sammanhanget, att han grät som ett barn — med Anne ordens andra klass om halsen. Han kände till flera Sibiriefångar, han!

Kistan bars in på kyrkogården, och närmare grafven aflöste den åttioårige veteranen en af de yngre bärarne. Han rätade upp sitt blottade grå hufvud och bar som i triumf utan synbar svårighet sin döda dotter till hennes sista hvilobädd bland blommorna. Han var stolt öfver henne.

Prästen skoflade mull mot kistan, som ekade doft, ritualen lät högtidlig i sensommarkvällen,

och från grafkullen såg man mogna, vajande sädesfält på alla håll med färdigskurna rågskyllar skyldrande i långa rader. Det hade i förväg samlats hælgdagsklädt folk på kyrkogården, och när salmen togs upp, föllo så många kraftiga röster in, att krigsrådet förvånad såg sig om och nickade gillande till bönderna.

När prästen hållit sitt tal blef det tystnad, och den dödas närmaste trädde fram och började fylla igen blomstergrafven. Men innan de hunnit med många spadtag, steg någon spänstigt fram och bad att få säga ett ord, innan han lade sin krans till de öfriga på kullen.

Det väckte litet blandade känslor, då man såg kapten Thoreld i färd med att taga ordet vid denna graf, men hans röst hade en sådan vacker klang att man nästan genast togs med och lyssnade:

. Och nu samlas vi här alla en afton i skördemånaden, när den nya grödan står i stora skyllar på åkrarna omkring oss och lofvar landet lindring för det hårda år det gått igenom. Vid våra fötter ligger en ädlare skörd bland blomorna, — en skörd, som redan var mogen för den store skördemannen, hvilken skall taga oss andra halfmogna, frostbitna, med tomma ax eller med endast några mogna korn. Vi veta alla

huru enkelt och vackert hon gaf sitt lif i folkets kamp, — en sublim pliktkänsla, som inga ord behöfver till förklaring! Medborgare! — ville jag säga, — vi ha intet skäl att klaga, så länge vårt karga land fostrar karaktärer som hennes, mäktiga af den tro, som försätter bärg . . .

I det samma ljud genom tystnaden hög och klar en lokomotivsignal från den nya järnvägen en kvart mil längre bort. Talaren samlade sig en sekund, likasom distraherad genom afbrottet, sedan fortsatte han:

— Nu ljuder den redan därborta ångsignalen, framtidens röst! Vi ha byggt vägen för den med vårt folks fattigdom, öfver deras stupade kroppar. Må dessa härskaror af arbetare, som stupat i ärlig strid mot den hårda naturen själf, bära oss bättre frukter än alla bataljoner, som fallit i fält mot legda mördare!

— Det är ett märkvärdigt tal på en graf, tillade han eftertänksamt, men hon, öfver hvars stoft vi nu strö blommor, hon blir för mig också ett den nya kulturens offer, som fallit i kampen för den framtid, då vi äntligen få fira frälsarens fest verkligt.

Kapten Thoreld steg ned från kullen, skamsen som en misslyckad talare. Det var så mycket han velat säga, och han hade i början haft en

känsla af att han skulle lyckas. Han ville samla hela sin lefnadsfilosofi i några satser och lägga ner dem som en sista gård af aktning åt henne, hvars åskådning varit en så helt annan. Nu var han säker på att ingen förstått hvad han menat. Då kommo till hans glädje krigsrådet och häradshöfdingen och tryckte tyst hans hand.

Längre borta mötte han en stor, förvånad blick ur ett par frågande flickögon, som knappast tycktes känna igen honom.

